

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЛІНГВІСТИКИ ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ І ПЕРЕКЛАДУ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач випускової кафедри
_____ С.І. Сидоренко
«_____» _____ 2021 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА

ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТР

ЗА СПЕЦІАЛІЗАЦІЄЮ «ГЕРМАНСЬКІ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ
(ПЕРЕКЛАД ВКЛЮЧНО), ПЕРША – АНГЛІЙСЬКА»

Тема: ***ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ОДИНИЦІ З ТОПОНІМІЧНИМ
КОМПОНЕНТОМ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ:
ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТА ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ***

Виконавець: студентка групи ФЛ-201«М» ТОМАШЕВСЬКА ЄЛЕНА
ОЛЕГІВНА

Керівник: канд. філол. наук, доцент ЄНЧЕВА ГАЛИНА ГРИГОРІВНА

Нормоконтролер: _____ (Кондратенко Юлія Вікторівна)

Київ 2021

ЗМІСТ

Вступ	3
Розділ 1. Теоретичні аспекти дослідження ФО з топонімічним компонентом	8
1.1. Фразеологізм як лексична, номінативна одиниця системи мови.....	8
1.2. Лінгвокультурологічні особливості ФО з топонімічним компонентом.....	15
1.2.1. Специфіка лінгвокультурно обумовлених фразеологізмів.....	15
1.2.2. Сутність топоніму як розряду онімів.....	24
1.2.3. Основні особливості фразеологізмів з компонентом-топонімом.....	29
1.3. Особливості перекладу фразеологізмів українською мовою.....	31
Розділ 2. Методологія аналізу фразеологічних одиниць з топонімічним компонентом та способів їх перекладу	40
2.1. Основні підходи до класифікації ФО з топонімічним компонентом.....	40
2.2. Методи перекладу фразеологічних одиниць.....	46
Розділ 3. Лінгвокультурологічний аналіз англійських фразеологічних одиниць з топонімічним компонентом та способи їх перекладу українською мовою	49
3.1. Структурно-морфологічний аналіз ФО з топонімічним компонентом.....	49
3.2. Класифікація фразеологічних одиниць за топонімічним компонентом.....	53
3.3. Класифікація ФО з топонімічним компонентом за семантикою.....	61
3.4. Аналіз перекладу англійських фразеологічних одиниць з топонімічним компонентом українською мовою.....	71
Висновки	82
Список використаних джерел	87
Додатки	96
Додаток А.....	97
Додаток Б.....	98
Додаток В.....	99
Додаток Г.....	102
Додаток Д.....	103
Додаток Е.....	105

ВСТУП

Антропоцентричні тенденції, що з'явилися у лінгвістиці кінця XX ст., сьогодні зумовили цілу низку напрямків, пов'язаних із вивченням мовної особистості, репрезентованої, зокрема, в художніх текстах. При цьому мовна особистість усвідомлюється як мовна особистість автора, яка характеризується специфікою своєї мовної картини світу Ю. Д. Апресян, Ю. Н. Караулов, В. Б. Кашкін та ін. Для об'єктивного уявлення авторської мовної особистості необхідне вивчення особливостей функціонування мови художньої літератури та виявлення екстралінгвістичних чинників, які сприяють організації художнього тексту та його адекватної передачі іншою мовою.

Фразеологія є одним із мовних засобів, які визначають ідіостиль письменника. Фразеологічні одиниці здатні «намалювати» розповідь більш барвистою та образною. Вибір фразеологічної одиниці визначається автором й залежить від характеру твору, тому навіть у творах одного й того ж письменника набір фразеологічних одиниць різниться. Антропоцентричний аспект фразеології проявляється саме в творчому, авторському використанні стійких одиниць, що належать системі мови. При цьому важливим аспектом є пошук їхніх відповідників у мові перекладу В. В. Виноградов, В. Н. Комісаров, А. В. Федоров та ін.

Зіставлення образів, які виникають у сприйнятті англійського і україномовного народів, та їхнє віддзеркалення у фразеології розв'язує семантичні, прагматичні та жанрово-стилістичні проблеми сучасного перекладознавства. Співвідношення мови, світобачення і культури є досить актуальними для теорії перекладознавства, оскільки сучасні світові процеси змінюють ментальність народів, їхній світогляд і, відповідно, впливають на зміну вербального вираження світу.

Актуальність теми визначається тим, що топоніми (географічні назви), як окремі лексичні одиниці і як компоненти фразеологізмів, представлені як в англійській, так і українській мовах й відносяться до одних із найдавніших. У той же час, залишаються недостатньо дослідженими багато питань щодо перекладу англійських фразеологізмів з топонімічним компонентом українською мовою.

Фразеологічні одиниці (далі – ФО) на прикладі різних мов вивчали такі вчені, як О. Бабкін, О. Баранов, А. Волошина, Г. Гарсія де Руксхолосс, К. Гафарова, В. Глухов, Р. Глязер, М. Гутковська, А. Зулуага, О. Колеснікова, І. Коломийська, Х. Корредор Тапіас, Х. Мартін Сапседо, О. Мотріченко, М. Ортіз Альварес, Х. Пазос Брітана, Л. Ройзензон, Е. Солодухо, В. Телія, А. Тріста Перес та ін.

Англійські фразеологізми вивчали Б. Альтенберг, В. Бобков, Р. Гіббс, Р. Глязер, А. Коуї, О. Кунін, Р. Мун, Дж. Строслер, Л. Терлецька, К. Фернандо, Б. Фрейзер, Дж. Шершунович та ін. Фразеологічний фонд української мови аналізувався у дослідженнях таких авторів, як: Я. Баран, В. Білоноженко, О. Важеніна, П. Єрченко, Л. Мойсеєнко, О. Селіванова, Н. Сіденко, В. Южченко та ін.

Предметом зіставного аналізу ФО були у працях таких дослідників, як О. Арсентьєва, Р. Глязер, Т. Ніколаєва, О. Селіванова, Е. Солодухо та ін. Особливості компонентного складу фразеологізмів аналізували К. Гафарова, А. Головня, І. Запхляк та ін. В тому числі ономастичний компонент вивчали З. Корнева, О. Мороз та ін. Лінгвокультурологічний аспект лексикології та фразеології досліджували І. Аверьянова, М. Бондар, А. Бронська, В. Воробйов, М. Гутковська, В. Котович, В. Маслова, О. Мотріченко, Т. Ніколаєва, Т. Павлова, О. Селіванова, Г. Томахін, О. Тупиця Н. Фененко та ін.

Топоніміку на прикладі різних мов вивчали Д. Єрмолович, В. Жучкевич, Е. Мурзаєв, Б. Серебренніков, А. Суперанська та ін. Англійська топоніміка була предметом досліджень таких вчених, як В. Беленька, Я. Бельмаз, В. Воттс, Е. Екволл, К. Еліотт, К. Камерон, А. Міллз, Е. Музя, В. Павлюк, К. Сміт та ін. Українську топоніміку аналізували А. Бронська, С. Вербич, Ю. Карпенко, В. Котович, К. Макєєва, Н. Таранова, М. Янко та ін. Фразеологічні одиниці із компонентом-топонімом досліджували такі вчені, як Г. Ваніна, Ю. Демешевська, Р. Гончарук, Г. Сударь та ін. в тому числі в англійській мові – О. Алексєєва, З. Корнева та ін. На особливостях перекладу фразеологізмів зосереджували свою увагу С. Влахов, Р. Зорівчак, В. Іванов, О. Кунін, О. Селіванова, О. Тупиця, С. Флорін та ін. Особливості перекладу ономастичного компоненту у складі фразеологічної одиниці досліджувала З. Корнева та ін.

У той же час, проблема аналізу ФО із топонімічним компонентом в англійській та українській мовах у лінгвокультурологічному та перекладознавчому аспектах недостатньо досліджена у вітчизняному мовознавстві та перекладознавстві, що обумовлює актуальність та доцільність обраної теми дослідження.

Мета дослідження – дослідити особливості англійських фразеологізмів, що містять топонімічний компонент у лінгвокультурологічному аспекті та проаналізувати особливості їхнього перекладу українською мовою.

Досягнення поставленої мети конкретизується у таких **завданнях**:

- 1) схарактеризувати фразеологізм як номінативну одиницю системи мови;
- 2) визначити лінгвокультурологічні особливості ФО з топонімічним компонентом;
- 3) дослідити особливості перекладу фразеологізмів українською мовою;
- 4) здійснити структурно-морфологічний аналіз ФО з топонімічним компонентом;
- 5) здійснити класифікацію ФО за топонімічним компонентом;
- 6) проаналізувати ФО з топонімічним компонентом за семантикою.
- 7) проаналізувати аналіз перекладу англійських ФО з топонімічним компонентом українською мовою.

Об'єкт дослідження – англійські та українські фразеологізми з топонімічним компонентом.

Предмет дослідження – структурно-семантичні особливості англійських фразеологізмів з топонімічним компонентом, а також способи та прийоми їхнього перекладу українською мовою.

Джерелом матеріалу дослідження слугував фразеологічний Англо-український фразеологічний словник [уклад. К. Т. Баранцев. – 2-е вид., випр.]. Київ : Знання, КОО, 2005. 1056 с. Словник містить близько 30000 англійських сталих словосполучень, після кожного виразу або звороту наведено його український відповідник (переклад, аналог або еквівалент). Більшість фразеологічних одиниць словника ілюстровано прикладами із творів класиків та сучасних письменників.

У роботі нами виокремлено 128 ФО з топонімічним компонентом.

Методи дослідження – *лінгвістичний аналіз* використовувався для дослідження фразеологізмів з топонімічним компонентом, *компонентний*, що включає аналіз семантичної структури фразеологізмів та механізмів їхнього формування; *компаративістський аналіз* та *контрастивний аналіз* було використано при порівнянні фразеологізмів з топонімічним компонентом в англійській та українській мовах, *контекстуальний*, використовуваний для дослідження реалізації фразеологічного значення в умовах певного контексту та *описовий*, що включає в себе застосування прийомів інтерпретації, зіставлення та узагальнення отриманих результатів; *перекладацький аналіз* застосовувався при дослідженні способів відтворення англійських фразеологізмів з топонімічним компонентом українською мовою, *синтез* використовувався для узагальнення висновків вчених та наших власних результатів дослідження, *класифікацією* послуговувалися при визначенні параметрів аналізу фразеологізмів, *кількісний аналіз* було використано для підрахунку одержаних даних.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у тому, що у ній вперше на прикладі фразеологічного словника встановлено загальні та національно-специфічні особливості фразеологізмів з топонімічним компонентом англійської та української мов з позицій лінгвокультурологічного підходу до вивчення мовних одиниць. Такий підхід дозволяє розкрити системний характер культурологічного компонента фразеологізмів з топонімічним компонентом та виявити особливості утворення досліджуваних одиниць. Визначено роль топонімічного компонента при передачі культурно значущої інформації при створенні ФО у мові перекладу. Вперше в результаті порівняльного аналізу описано особливості концептуалізації дійсності засобами топонімічної фразеології англійської та української мов.

Практичне значення отриманих результатів. Практичне значення роботи полягає в тому, що отримані результати можуть бути використані під час розробки теоретичних та практичних курсів із загального мовознавства, перекладознавства. Результати цього дослідження можуть бути корисними при написанні курсових, дипломних та магістерських робіт.

Апробація отриманих результатів. Результати дослідження, що включені до роботи оприлюднено на ІХ Міжнародній науково-практичній конференції “The World of Science and Innovation” 7-9 квітня 2021 року. Лондон, Великобританія.

Публікації. Результати дослідження опубліковані у збірниках наукових праць:

1. Єнчева Г. Г., Томашевська Є. О. Фразеологічні одиниці з топонімічним компонентом в англійській та українській мовах: лінгво-культурологічний та перекладознавчий аспект. *The world of science and innovation. Abstracts of the 9th International scientific and practical conference. (April 7-9, 2021) Cognum Publishing House, London, United Kingdom. 2021. С. 289-297.*

2. Єнчева Г. Г., Томашевська Є. О. Фразеологічні одиниці з топонімічним компонентом: лінгво-культурологічний та перекладознавчий аспект. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2021. № 38. С. 82-94.*

(у фаховому виданні)

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ З ТОПОНІМІЧНИМ КОМПОНЕНТОМ

1.1. Фразеологізм як лексична, номінативна одиниця системи мови

Фразеологія – галузь досліджень, об’єктом відображення якої є фразеологізми або фразеологічні одиниці. Вона вивчає фразеологічні явища та містить соціокультурні аспекти, які завжди присутні в одній конкретній спільноті. Вивчення цих предметів, за словами М. Ортіза Альвареса – це спосіб навчитися розуміти «ситуації, що мотивують їх використання» [97, с. 12]. Фразеологізми або фразеологічні одиниці є цікавим та дивовижним феноменом в будь-якій мові. Вони являють собою ярку, виразну та змістовну форму групування слів для висловлення різноманітних повідомлень; явище, яке привертає увагу багатьох лінгвістів. Ф. де Сосюр, якого називають батьком лінгвістики ХХ століття, говорив: «У першу чергу, існує багато виразів, які належать мові: це – сполучення слів, що не змінюються, навіть коли можна відокремити за змістом окремі значущі частини <...>. Ці звороти неможливо імпровізувати, їх привносить традиція» [Цит. за: 103].

Особлива роль фразеологізмів у мовленні визначається тим, що, являючи собою різні типи словосполучень, ФО не утворюються вільно в процесі розмови; вони сформовані набагато раніше і з’являються у дискурсі як заучені та повторювані блоки, що мимовільно виникають у розумі особи, яка говорить, та однозначно інтерпретуються співрозмовником. Ці стійкі комбінації слів входять до когнітивних схем лінгвістичних спільнот, слугують для розуміння їхніх думок і реалій життя, культури, соціальних відносин, і тому становлять більш характерну частину мови [88, с. 296]. ФО посилюють усний і письмовий дискурс будь-якої мови, «є скарбом, який прикрашає та збагачує спонтанне, тісне та реальне мовне спілкування. У той же час вони є лупою, лінзою, яка дозволяє пізнати та розуміти соціальне надбання та світогляд представників певної культури» [93, с. 10].

В англійській лінгвістиці фразеологічна стійкість пов'язана з ідіоматичністю. На думку Н. Сіденка, збірка статей Л. П. Сміта «Слова і ідіоми» (1925) була однією з перших робіт з фразеології [68, с. 32]. Л. П. Сміт зібрав приклади ідіом, провів класифікацію. Автор згадує поняття ідіоми, але не звертає уваги на структурно-семантичні особливості цих виразів. У рамках генеративної теорії свої дослідження провели Б. Фрейзер, У. Вайнрайх та інші. Б. Фрейзер вивчав синтаксичні характеристики ідіом, встановив поступовий характер ідіоматичності, спираючись на семантичний принцип у її визначенні [87, URL]. У. Вайнрайх ввів термін в англійській лінгвістиці «фразеологічна одиниця», який охоплює ідіому як підклас [105, URL]. Функціонально та семантично нероздільні групи слів він розглядає як предмет фразеології [48, URL].

Класичним періодом вивчення фразеології є кінець 40-х – середина 60-х років ХХ століття. Одним із проблемних питань фразеології цього періоду є дослідження основного критерію визначення фразеологізму і зв'язку його компонентів (роботи Ш. Баллі, В. Виноградова, В. Жукова, О. Куніна та ін.) [73, с. 12]. До недавнього часу головною сферою її вивчення були ідіоматичні вирази та кліше. Цим пояснюються іноді дещо загальні визначення фразеологізмів у працях радянських і пострадянських часів, адже вони не охоплюють всіх властивостей фразеологізмів. Зокрема, трактування поняття фразеологізму, яке наводиться у лінгвістичному енциклопедичному словнику, не містить ознак, які відокремлюють їх від інших словосполучень.

Під фразеологізмом, за Л. Авксентьєвим, розуміється «окрема незалежна одиниця мови, що відкривається фразеологічним значенням, граматичними категоріями, компонентним складом, відтворюваністю. Комплекс мовних одиниць, яким притаманні ці ознаки, буде являти обсяг фразеології будь-якої мови» [2, с. 13]. За словами Я. Барана, «фразеологізми, як правило, <...> констатують ставлення до знайомих речей та їх оцінку» [8, с. 9]. Л. Ройзензон зазначав, що «усі стійкі словесні комплекси визначаються тим, що вони фігурують у мові залежно від їх форми і семантики» [64, с. 10], називаючи стійкими словесними комплексами саме фразеологізми.

Подальші трактування поняття фразеологізмів як об'єкту фразеології стають більш розширеними. О. Бабкін вважає лексичні одиниці лексично неподільними, цілісними за значенням словосполученнями, що відтворюються у вигляді готової мовної одиниці [7]. О. Кунін називає фразеологізми стійкими сполученнями слів з ускладненою семантикою [47]. На думку П. Леканта, фразеологізм є складною міждисциплінарною одиницею, у формі і значенні якої взаємодіють одиниці різних рівнів [50, с. 63]. Українська дослідниця Л. Терлецька називає ФО стійким та неподільним, зазвичай експресивно-забарвленим сполученням лексичних одиниць, «що є номінальним за функцією, і значення якого не залежить від значення окремих лексичних одиниць, що входять до його складу» [74, с. 114].

Нові підходи в контексті дискурсивної наукової парадигми в зарубіжній лінгвістиці складаються з теоретичних основ біхевіоризму, що панували протягом багатьох років в англо-американській лінгвістиці, і англomовна фразеологія дуже швидко почала розвиватися переважно з 1980-х до 1990-х рр. Р. Мун, Б. Альтенберг, Ч. Фернандо, А. П. Коуї зосереджуються на комунікативно-прагматичному аспекті аналізу функціонування фразеологічних одиниць; Й. Стресслер акцентує увагу на соціолінгвістичному аспекті; Р. В. Гіббс на психолінгвістичному аспекті.

Р. Мун та Б. Альтенберг працювали в традиціях корпусного мовознавства відповідно до структурно-прагматичного аспекту та дискурсивного підходу. Фразеологічна стійкість розглядається Р. Муном в аспекті варіантів, і вона розрізняє квазісистеми, що демонструють регулярність, та псевдоваріанти (випадкові заміни) [96, с. 92, 94]. Б. Альтенберг стверджує, що фразеологія – це нечітка налузь мовознавства [79, с. 102]. Вона охоплює загальноприйнятий, а не продуктивний або керований правилами бік мови. Дослідник не надає пріоритету поняттю «фразеологізм», розмежовуючи серед ідіом фіксовані фрази та фрази за принципом відтворюваності в готовому вигляді [79, с. 101].

Про семантичну стійкість згадує також Р. Глязер. Вона визначає її поступовий характер і чітко розрізняє системні варіації [91, с. 264]. Р. Глязер, фразеологічна одиниця – це лексикалізована, відтворювана полілексемічна група слів у загальному вживанні, яка має відносну синтаксичну та семантичну стабільність [90, с. 53].

К. Фернандо дослідив трансформацію ідіом [86, с. 35]. Й. Стресслер досліджував фразеологію одночасно у прагматичному і соціолінгвістичному напрямках та визначив ідіому як прагматичне явище, функціональний елемент [100, URL].

Психолінгвісти внесли свій внесок у розуміння ідіоматичності. Емпіричні результати психолінгвістів знаходять застосування у розвитку фразеологічної компетентності при вивченні англійської мови як іноземної. В той же час, Р. Гіббс вважає, що оскільки інтерпретація фактичного значення ФО відбувається, не вдаючись до її буквального розуміння, то треба обережно робити висновки про суть лінгвістичних категорій, заснованих на психолінгвістичних явищах [89, URL]. З ним погоджується українська дослідниця О. Важеніна: «фразеологізм є результатом процесу інтерпретації дійсності, а не її номінацією» [19, с. 3].

Виходячи з наукових внесків цих та інших авторів, можна узагальнити, що ФО, які є об'єктом фразеології, складаються з двох або більше пов'язаних слів, які в сукупності мають єдине значення та відповідають більш-менш закріпленим шаблонам, синтаксичним схемам, які мають певну стійкість та обмежену продуктивну здатність, що при цьому не означає, що її не існує.

Виходячи із трактування поняття, ФО мають невід'ємні ознаки. В. Южченко називає їх у своєму авторському визначенні: «Фразеологізм – одиниця мовлення, що складається з двох або більше компонентів і визначається відтворюваністю, цілісністю значення, стійкістю лексичної будови та складу. Ознаками фразеологічних одиниць є:

- 1) фразеологічне значення;
- 2) компонентний склад;
- 3) граматичні категорії» [78, с. 89].

Певний час тому серед основних характеристики фразеологізмів називалися також неперекладність та еквівалентність фразеологічного зворота одному слову, але ці властивості були відкинуті, оскільки у багатьох випадках вони не дотримувалися [81, с. 156].

Наразі виділяються такі основні риси ФО:

1. Полівербальність. Кожна ФО складається з двох або більше слів, принаймні, одне з яких має бути повним (ключовим) словом. Воно, у свою чергу, може супроводжуватися одним або кількома допоміжними словами [103, с. 16].

За ознакою полівербальності зустрічаються такі види фразеологізмів:

- однорівневі: у цих ФО одне ключове слово, часто дієслово, супроводжується одним або кількома допоміжними словами, які, як правило, виконують функцію прислівника;

- дво- або багаторівневі: ці ФО містять два чи більше повних слова і можуть бути побудовані за різними синтаксичними структурами.

2. Фігуральне значення. Застосування фразеологізмів у мовленні є вмотивованою необхідністю виразно називати властивості деяких предметів чи понять. Ця мотивація є одним із факторів, що призводить до втрати лексичними компонентами свого «основного», «нормального», «звичного» значення і набуття чи створення нового. Виникає метафора, яка полягає у «перенесенні прямого значення в образне завдяки порівнянню, яке мається на увазі» [103, с. 21].

Метафора виступає семантичною складовою при формуванні фразеологізмів; «метафоризація, тобто зміна значення, зумовлюється подібністю між явищами або предметами, є одним із найсильніших засобів збагачення фразеологізмів» [103, с. 21] завдяки тому, що вона є «механізмом, що дозволяє здійснити концептуалізацію та реконцептуалізацію світу, його організацію та координацію його концепцій» [85, с. 48].

3. Фразеологічна стійкість. Фразеологічна стійкість пов'язана зі сталим, незмінним характером елементів, які входять до складу ФО. Крім того, ці елементи так тісно пов'язані між собою, що ФО набуває свого значення завдяки цим конкретним формам поєднання та стійкості елементів.

Фразеологічна стійкість виражається у різних способах і регулюється певними об'єктивними правилами, згідно з якими не припускається [103, с. 27]:

- змінювати порядок компонентів ФО, навіть якщо ця перестановка не порушує мовні закони;

- замінювати одні елементи на інші;
- змінювати граматичну категорію елементів (число, рід, час дієслова тощо).

Функції ФО тісно пов'язані з контекстом. Тому багато вчених-лінгвістів проводять дослідження функціональних особливостей фразеологізмів у конкретних творах. За словами В. Білоноженко, «аналіз фразеологічної одиниці в ізоляції від контексту малоефективний, не забезпечує розкриття глибини її семантики, оскільки фразеологізм здебільшого вступає у складні смислові відносини з певним контекстом» [15, с. 72]. Зокрема, А. Зулуага виділяє такі функції, притаманні фразеологізмам (які, за його класифікацією є невід'ємними для усіх ФО) [107]: власне фразеологічна (полягає, на думку автора, у тому, щоб «максимально полегшити і спростити як формулювання повідомлення з боку його автора, так і його сприйняття читачем або слухачем» [107, с. 631]; конотативна (містять діатопічні, діастратичні та діафазичні елементи, наприклад, топоніми); знакова (дозволяє презентувати зміст ФО шляхом конкретного візуального образу); грайливо-поетична (забезпечується вмістом алітерацій, рим, повторів, які підкреслюють гумористичні нотки тексту). Функції не є невід'ємними. У ФО існує ще безліч додаткових ролей у текстах будь-якого жанру.

Для того, щоб з ряду часто відтворюваних виразів можна було розпізнати конкретно ФО, фразеологія виділяє ряд істотних, визначальних ознак:

- відтворюваність – регулярна повторюваність в мовленні ФО різного ступеня складності, тобто неоднорідних, різноякісних утворень;
- ідіоматичність – змістовна нерозкладність фразеологізму в цілому;
- стійкість – міра, ступінь семантичної неподільності і нерозкладності компонентів; невід'ємно пов'язана з ідіоматичністю;
- семантична цілісність – здатність компонентів фразеологізму повністю або частково втрачати своє лексичне значення;
- незамкнута, відкрита структура – можливість поєднуватися в мовленні з іншими словами, словосполученнями і бути частиною речення [98, с. 18-21].

Фразеологізми є складними виразами, які не завжди легко пояснюються за походженням і логікою побудови, відрізняються особливою метафоричністю, сформувалися в свідомості носіїв мови і відтворюються протягом довгого періоду часу. Все це зумовлює наявність різноманітних методів дослідження ФО, які слугують для їх виокремлення, встановлення їхніх властивостей, диференційних ознак та характеристик.

Слов'янська фразеологічна школа оперує низкою методів дослідження ФО, які у своєму застосуванні спираються на давні мовознавчі традиції. У працях науковців виокремлюються близько десяти основних методів дослідження фразеології, які можна згрупувати щодо вузького (Л. Авксентьєв, Н. Амосова, В. Жуков, В. Мокієнко, В. Телія, О. Бабкін, та ін.) або широкого (Л. Булаховський, М. Шанський, Л. Ройзензон, І. Чернишова, В. Архангельський, Л. Скрипник, та ін.) підходу до вивчення ФО залежно від визначення обсягу фразеологічного складу мови (рис.1.1). Джерело: побудовано автором за [16; 54; 42].

Рис. 1.1 Методи дослідження ФО в залежності від підходу до вивчення фразеологізмів

В основу методів вивчення ФО покладають особливості функціонування ФО у реченні, контекстуальну взаємодію слів-компонентів та врахування специфіки мови. Застосування того чи того методу залежить від конкретних завдань, які ставить перед собою мовознавець. Кожен окремо взятий метод має свої характеристики, переваги та деякі недоліки, тому найчастіше вчені застосовують комплексний метод опису фразеології як сукупність методів, прийомів дослідження і різноманітні операції з фразеологічним матеріалом.

1.2. Лінгвокультурологічні особливості ФО з топонімічним компонентом

1.2.1 Специфіка лінгвокультурно обумовлених фразеологізмів

Одним з головних теоретичних постулатів культурного напрямку в мовознавстві є відома «гіпотеза мовної відносності» Сепіра-Уорфа, сутність якої полягає в наступному: люди, які говорять на різних мовах і належать до різних культур, сприймають світ по-різному [106].

З цієї тези випливає, що саме мовні одиниці можуть бути ключем до розуміння конкретного та унікального у світогляді та сприйнятті певного народу. Приймаючи цю ідею, ми виходимо з позиції, що оскільки кожен носій мови одночасно є носієм культури (в одній психічній сфері ці два явища, безсумнівно, співвідносяться), то певні мовні знаки здатні виконувати функцію культурних символів, будучи експонентами лінгвістичної культури (це відображає функцію мови): мова відбиває не лише матеріальну культуру, але й національно-культурні уявлення та менталітет її носіїв.

З огляду на сказане, виникає питання про те, як мова пов'язана з культурою. Більшість сучасних мовознавців поділяють думку, що національно-культурна специфіка знаходить своє втілення на всіх рівнях мовної системи. Однак пріоритетність лексико-фразеологічного фрагмента мовної картини світу при експлікації культурних явищ очевидна.

Слово – це не лише практичний засіб передачі інформації, але й інструментарій думок та акумулятор культури. Існування значних кореляційних зв'язків між словниковим запасом і культурою є загальновизнаним у сучасній лінгвістичній теорії. Отже, лексико-фразеологічні варіації, на думку багатьох вчених, відображають культурні відмінності та є безцінним інструментом вивчення культури.

В англійській лінгвістиці проблема функціонування лінгвокультурно обумовлених фразеологізмів залишається гострою та суперечливою у світлі сучасних лінгвістичних досліджень, зокрема тому, що не існує чітких критеріїв розподілу між різними класами таких ФО. В результаті своєрідної «мобільності» лінгвокультурно обумовлених фразеологізмів і, як наслідок, необхідності описувати та диференціювати суміжні з ними поняття, одне за одним відбувались дослідження, в яких ФО, що називали особливості життя інших народів, отримали назви: безеквівалентних фразеологізмів, культурно-маркованих фразеологізмів тощо.

Існують різні підходи в розумінні обсягу лінгвокультурно обумовлених фразеологізмів. Деякі фразеологи (І. Авер'янова, Т. Павлова [1; 61] та ін.) дотримуються тут широкого підходу – вважають національно специфічними широке коло фразеологічних явищ, зокрема визнають лінгвокультурно обумовленими всі ФО. Інші (О. Колесникова, О. Мотріченко [41; 56] та ін.) займають прямо протилежну позицію – відносять до числа національно зазначених тільки ті фразеологізми, до складу яких входять найменування реалій. І, нарешті, є ще одна точка зору: фразеологи, що працюють в ключі компаративістики (З. Корнева, О. Кунін [43; 46] та ін.), – кваліфікують в якості лінгвокультурно обумовлених фразеологізмів ті, що втілюють собою міжмовні відмінності. Відрізняються і думки про природу культурної обумовленості фразеології: вона може зв'язуватися виключно зі специфікою національної культури або ж розділятися на випадки прояву самотності культури і своєрідності сприйняття світу. Досвід вивчення вченими фразеологічних фондів різних мов показує, що не всі лінгвокультурно обумовлені фразеологізми вимагають інтерпретації в термінах культури. У етноса є три основних атрибути – національна мова, культура і світобачення. Кожен з цих атрибутів відображається в національній фразеології [32].

Якщо фразеологізм має культурно-національну обумовленість, то вона повинна, на думку О. Колеснікової, мати свій засіб втілення в його знакову організацію і свій спосіб вказівки на цю специфіку [41, с. 321]. Таким засобом втілення культурно-національної специфіки ФО слугує образне підгрунття (яке в тому числі включає в себе культурно марковані реалії), а способом вказівки на цю специфіку є інтерпретація образного підгрунття в знаковому культурно-національному «просторі» цього мовного співтовариства. Такого роду інтерпретація становить зміст національно-культурного компонента [41, с. 321].

Ми вважаємо, що термін «лінгвокультурно обумовлені фразеологізми» є загальною назвою для таких типів ФО, і, слідом за І. Авер'яною, вважаємо, що лінгвокультурно обумовлені фразеологізми включають ФО, що «мають позамовне підгрунття та є джерелом культурної інформації про країну носіїв мови» [1]. А інші терміни є видами стосовно лінгвокультурно обумовлених фразеологізмів та частиною їх складу. Різні дослідники розрізняють різні компоненти. Отже, Т. Павлова також включає прецедентні тексти до лінгвокультурно обумовлених фразеологізмів [61, с. 175]. Прецедентні тексти – це короткі тексти, відомі певній етнічній спільноті – уривки з фольклорних чи класичних творів, пісень, імена історичних діячів тощо. Але найпоширеніші класи – це фразеологізми, що містять реалії та лакуни. Тож розглянемо реалії та лакуни докладніше.

У лінгвістиці існує широкий спектр визначень реалій, і вчені ще не дійшли єдиної думки. На наш погляд, найбільш повне визначення реалій дають С. Влахов та С. Флорін: «Реалії – це слова (і словосполучення), які називають предмети, характерні для життя (життя, культура, соціальний та історичний розвиток) одних людей і чужі іншим. Як носії національного та / або історичного забарвлення, вони, як правило, не мають точних відповідностей (еквівалентів) іншими мовами, і тому не можуть бути перекладені на загальних засадах, а вимагають особливого підходу» [23, с. 55].

У порівняльному мовознавстві під лакунами зазвичай розуміють основні елементи національної специфіки мовної та культурної спільноти, що ускладнює розуміння деяких фрагментів текстів інших реципієнтів культури [60].

Хоча термін «лакуни» використовується лише в тих випадках, коли мова йде про відсутність у мові перекладу відповідного поняття, не усі фразеологізми, що містять лакуни пов'язують з безеквівалентними ФО [38, с. 55]. Найближчими до фразеологізмів, що містять лакуни є ФО з реаліями, оскільки реалії означають поняття, яких немає в мові перекладу. Реалії як об'єкти матеріальної та духовної культури відображають спосіб життя та спосіб мислення певного суспільства і не мають аналогів в іншій культурі, в мові якої немає одиниць, що позначають невідомі культурні поняття [77, с. 15]. Але є одна відмінність: в той час, коли ФО, що містять реалії, означають поняття, пов'язані з національною специфікою життя колективу мови оригіналу, ФО, які містять лакуни, означають поняття, яких немає в мові перекладу через специфіку мислення носіїв мови [77, с. 53]. На відміну від реалій, які репрезентуються лексемами, поняття, що лежать в основі семантичних лакун, не є невід'ємними атрибутами мовної соціальної практики.

Якщо дотримуватися класифікації О. Мотриченко, то лінгвокультурно обумовлені фразеологізми можна поділити на основі таких характеристик:

- 1) специфіка закованої в них інформації про особливі елементи культури, властиві певній культурній спільноті;
- 2) специфічне, національно визначене ставлення до них носіїв певної мови;
- 3) їхня соціальна роль та функції в суспільстві [56, с. 194].

В українському мовознавстві, як і в англійському, погляди вчених різняться у визначенні лінгвокультурно обумовлених фразеологізмів.

У вітчизняному мовознавстві лінгвокультурно обумовлені фразеологізми найчастіше розуміються як сукупність ФО, що містять у своїй семантиці національно-культурний компонент змісту [56, с. 194]. М. Бондар називає лінгвокультурно обумовлені фразеологізми національно маркованими і вважає, що вони відображають національно-мовну картину світу певної нації, а також особливості економіки, географії, соціальної системи, фольклору, літератури, усіх видів мистецтва, науки, побут, звичаї носіїв відповідної мови [17, с. 31].

Мовознавці вивчають лінгвокультурно обумовлені ФО з різних точок зору: з точки зору мови та ментальності, мови та культури; законів мовної поведінки різних етнічних груп, що встановлюються на основі мовних фактів (Р. Кіс); особливостей відображення в мові явищ культури (А. Грищенко, В. Русанівський); впливу культурної складової на конотацію слова (Н. Ніколаєва); стилістичних особливостей національно характерної лексики (О. Паламарчук); естетичної функції національно-культурної складової семантики (М. Пилинський).

Щодо класифікації лінгвокультурно обумовлених фразеологізмів, то вчені виділяють основні групи ФО, що містять культурну складову значення. На думку О. Тупіци, лінгвокультурно обумовлені фразеологізми – це безеквівалентні фразеологізми або ті, які містять безеквівалентні лексеми (фонова лексика, конотативні слова), екзотизми та варваризми. За цим принципом лінгвокультурно обумовлені фразеологізми можна поділити на 3 групи:

а) фразеологізми, що містять власні імена (особисті імена, географічні назви, назви установ, організацій, газет тощо);

б) фразеологізми, що містять слова-реалії та словосполучення – лексичні одиниці та словосполучення, що означають предмети, поняття та ситуації, яких не існує в практиці іншомовної соціальної групи; слова і словосполучення, що означають різні види повсякденного життя, матеріальну та духовну культуру, характерні для конкретного народу;

в) фразеологізми, що містять слова-символи [76].

Г. Чернов, А. Федоров, О. Швейцер, Г. Томахін, Ю. Оцкер ототожнюють безеквіваленту лексику з поняттям реалій. Такий підхід обмежує значення поняття такої лексики групою слів, що має національно-культурну специфіку та пов'язана із предметами матеріальної культури. Цю думку широко критикує українська лінгвістка і перекладачка Р. Зорівчак, вважаючи, що реалії – це «... відносна змінна, яка чітко говорить у бінарному контрастному порівнянні конкретних мов (і культур)» [0, с. 58], що означає, що обсяг реалій мови-джерела буде змінюватися залежно від словникового запасу мови-реципієнта, що, в свою чергу, буде залежати від масштабу культурних та етнічних контактів відповідних мовних груп.

Типологічна класифікація лінгвокультурно обумовлених фразеологізмів базується на тому, що національно-культурна специфіка нерівномірно відображається в семантиці номінативних одиниць і може бути виражена через культурні семи, культурний фон, культурну конотацію та культурні концепції [53, с. 54].

1. *Фразеологізми, що містять реалії*. Реалії є вербалізованими артефактами. У цьому випадку використовується широке розуміння поняття В. Воробйова «артефакт». Термін включає такий зміст: продукт виробництва, творча робота, створення культури [26, с. 45], а також «різні види діяльності, звичаї, соціально успадкований набір практик і вірувань, правила організації певного способу життя, продукт людської діяльності, потік ідей» [25, с. 102].

2. *Фразеологізми, що містять фонову лексику* (лексику з культурно-специфічними прототипами) – слова, які позначають універсальні поняття та мають відповідність в інших мовах, але їх денотати вирізняються національно-культурними особливостями функціонування, формою, призначенням тощо. Проблема з'ясування статусу фонові лексики залишається важливою. А. Волошина в дисертації досліджує центр та периферію безеквівалентної лексики. Таким чином, дослідниця вважає центром слова-реалії, а периферією – фонові слова. А. Волошина називає фоновими лексичними одиницями ті одиниці, в яких на мовному рівні відображається етнічно детермінований погляд на об'єктивну реальність у спільності міжетнічних концептуальних систем і додає, що фонові лексика відображає гіпергіпогнітивні відносини на міжмовному рівні. Під впливом закону мовної економії ті самі явища або стани об'єктів навколишнього світу (матеріального та ідеального), поняття яких містяться майже у всіх етнічних культурах, в одній з них закріплені лексичні одиниці більш детально, ніж в інших. Подібні лексичні одиниці, що мають різні конотації (оцінні та емоційні відтінки), а також різні асоціативні зв'язки в сучасній лінгвістиці називаються фоном [24, с. 22].

3. *Фразеологізми, що містять культурно-конотативну лексику*: слова, що позначають предмети та явища, які об'єктивно не мають специфічних для культури особливостей. Однак вони містять у своїй семантиці своєрідну ціннісно-сміслову складову, яка актуалізується за певних контекстуальних умов.

Зазвичай своєрідні культурні конотації характерні для зоонімів, фітонімів, колоронімів. Використання терміна «конотативні слова», «конотативна лексика» як синоніму «фоновій лексики» залишається дискусійним. Г. Томахін розглядає її як різновид «фоновій лексики» [75, с. 82-86]. Конотації виражаються словами, що позначають однакові предмети у двох різних культурах, але їхні відмінності приховані в національній ідентичності асоціацій, що викликають це слово. Різницю в конотативних значеннях слів можна пояснити насамперед культурними та етнографічними особливостями народів різних країн.

Українська дослідниця А. Бронська стверджує: «Серед слів із культурним компонентом є багатозначна лексика, тобто слова, які неможливо семантично інтерпретувати простим перекладом. Близькими до безеквівалентної лексики є також слова, які збігаються у двох мовах зі своїм денотатом (тобто об'єктивним змістом), але не збігаються з їх конотатами (тобто емоційно-естетичними асоціаціями) <...>. Такі слова автори називають конотативними» [18, с. 43]. С. Влахов та С. Флорін зазначають, що конотативні слова утворюють окрему групу і можуть включати реалії, які в тому чи тому значенні є носіями конотативних значень, оскільки значення поняття «конотація» також включає певне забарвлення, яке є основним компонентом змісту будь-якої реалії [23, с. 38].

4. *Фразеологізми, що містять культурні лакуни*, тобто слова, пов'язані з більш тонкою деталізацією універсальних людських понять одного порядку в мові порівняно з іншими. Прикладами своєрідних деталей та конкретизації об'єктивної сутності в різних мовах є позначення кольорів, терміни спорідненості, імена тварин і птахів, назви одиниць часу, назви частин людського тіла та тварин, елементи одягу тощо. Різні ступені деталізації та конкретизації однакових фрагментів дійсності (явищ та предметів) у різних мовах часто можна пояснити особливою роллю, яку певне явище відіграє у житті певної мовної групи [57].

5. *Фразеологізми, що містять ключові слова*, тобто слова, що усвідомлюють особливо важливі та демонстративні концепції культури. Вони є свого роду «ключем» до розуміння ментальності та характеру людей, їх ціннісних пріоритетів та домінантності.

За класифікацією М. Гутовської, лінгвокультурно обумовлені фразеологізми можна поділити та такі групи.

1. *Фразеологізми із етнолінгвістичною специфічністю*. Така специфічність обумовлена особливостями національної мови. Прикладом прояву своєрідності англійської мови в оформленні своїх фразеологізмів може слугувати англійський римований сленг, в якому кожне слово, що маєтся на увазі, замінюється та римується, в результаті чого утворюється далеке за змістом словосполучення – *loaf of bread* (римується з *head* «голова»; сленг східній частині Лондона – кокні), *Queens Park ranger* (римується зі *stranger* ‘чужинець, незнайомиць’; сленг західній частині Лондона), *apple pies* (римується з *eyes* ‘очі’; американський сленг) [32].

Етноспецифічними в лінгвістичному плані також є різномовні фразеологізми зі схожою семантикою, але відмінною образністю, якщо остання базується на загальних для всіх людей ситуаціях і асоціюється у представників різних мовних спільнот з однієї і тією самою сутністю («міжмовна» [4, с. 53] образність). Наприклад, не співпадаючи за образною основою фразеологізми *знаходиться на краю прірви* і *to be on thin ice* «бути на тонкому льоді», які незмінно зв’язуються з небезпекою, фразеологізми *обіцяти золоті гори* і *to promise the moon and the stars* «обіцяти місяць і зірки» [4, с. 53] усвідомлюються як обіцянки неможливого, а значить і нездійсненого. Відмінність образних основ таких фразеологізмів пояснюється «розбіжністю техніки номінації» [9, с. 252].

У процесі формування фразеологічної номінації окремого феномена світу виділення тих його ознак, які послужать основою номінації, і вибір феномена, асоціативно співвідносить за цими ознаками з номінованих, є індивідуальними в кожному конкретному випадку і часто випадковими. Тому в різних мовах один і той самий феномен може бути представлений несхожим чином (*тонка вермішель* і *angel hair* «волосся ангела», стрілка годинника і *clock hand* «рука годинника»).

Культурна обумовленість таких фразеологізмів пов’язана зі своєрідністю фоносемантичного і / або структурного оформлення, розбіжністю техніки номінації, особливостями виникнення і життя фразеологізмів в тій чи тій мові, номінативними преференціями мови.

2. *Фразеологізми із етнокультурною специфічністю.* Етнокультурна специфіка фразеології пов'язана з самобутністю національної культури. Лінгвокультурну обумовлену етноспецифічність мають ті ФО, компонентний склад, образна основа або актуальне значення яких відсилають до традиційної народної культури (фольклору, міфів, вірувань) або пов'язані з історією, побутом, соціальним і політичним устроєм, природним і географічним середовищем, в якому живе народ.

3. *Фразеологізми із етнокогнітивною специфічністю.* Етнокогнітивна специфічність фразеології детермінована своєрідністю національного світобачення. Такі фразеологізми фіксують феномени, помічені фразеологією лише цієї мови і проігноровані фразеологією інших. Ці ФО об'єктивують відмінності в детальності сприйняття одних і тих самих феноменів дійсності, а також можуть базуватися на моделях переосмислення, що не мають когнітивних аналогів у фразеології інших мов. Специфічність таких фразеологізмів визначається концептуальними особливостями конкретного мовного колективу.

Вплив на свідомість адресата (а саме прагматична функція) корелює із сприйняттям соціальних норм, цінностей та стереотипів поведінки конкретного суспільства (соціальної функції) з метою, щоб на основі отриманого соціального досвіду людина могла адекватно вирішувати життєві ситуації та правильно моделювати свою поведінку (моделююча функція).

У прагматичній функції вчені виділяють підфункцію аргументу, щоб отримати бажаний ефект, переконати реципієнта, створити когнітивний та аксіологічний унісон. Такий функціональний потенціал ФО знаходить неявне та явне відображення у певних контекстах. Прагматичний аспект моделювання є невід'ємною частиною розуміння семантичної та структурної організації тексту. Прагматичний рівень включає мету, мотиви, інтереси, установки та наміри. Цей рівень забезпечує в процесі аналізу мовленнєвої особистості логічний та умовний перехід від оцінок її мовленнєвої діяльності до реалізації реальної діяльності у світі [39]. Як зазначає І. Арнольд, «прагматичний аспект органічно включений в теорію тексту, оскільки текст є основною одиницею спілкування, і поряд з функцією оцінки має функцію впливу».

Прагматичний вимір визначається тим, що текст побудований відповідно до комунікативного плану відправника та реалізований стратегією спілкування між ним та читачем, одержувачем інформації» [5, с. 54-55].

Отже, поряд із власне семантичним значенням висловлювання має і прагматичне значення (або прагматичну функцію).

1.2.2. Сутність топоніму як розряду онімів

Згідно з визначенням Міжнародної ради з ономастичних досліджень (ICOS), ономастика – це наука, яка вивчає будь-які власні імена та походить від грецького слова „*ονομα*”, тобто «ім'я», а також історію походження, розвитку та мотивацію процесу номінації, їх функціонування. Незважаючи на те, що ономастика є наукою, що відноситься до трьох наукових сфер (поєднання лінгвістики, історії та географії), оніми є в першу чергу лексемами і повинні вивчатися лінгвістичними методами за допомогою суміжних гуманітарних та точних наук.

Топоніміка є невід'ємною частиною ономастики та вивчення власних назв, що позначають географічні об'єкти, їх походження, стан, динаміку розвитку тощо [62, URL]. Вплив географії на ономастикон є фактором, який відрізняє місцевість та характерні риси одного етносу від іншого. Географічні назви підпорядковуються загальним законам мови, але вони також мають відмінності залежно від типу об'єкта, який вони називають [35, с. 102]. Історична зумовленість географічних назв полягає в тому, що вони вже мають свою «передісторію» у словниковому запасі та соціально-економічних умовах життя людей, тому поява на певному етапі історичного розвитку суспільства не випадкова. Оскільки топонім характеризується стабільністю, він може безпечно пройти крізь століття історії, навіть якщо втратить асоціативний зв'язок зі своїм апелятивом (тобто словом, від якого утворилася власна назва географічного об'єкта). Кожен топонім – це своєрідний документ, семантика якого може чітко вказати час та історію його виникнення. Адже в ній приховані ознаки епохи, в якій вони народились.

Для будь-якої держави важливим є визначення географічного простору, тобто частини планетарного простору, на якому відбуваються процеси активного життя населення, які в першу чергу характеризуються історичними особливостями заселення та освоєнням навколишнього середовища та ландшафтів, під вплив яких склалися унікальні національні особливості економічних, соціальних та сімейних відносин, духовний світ людини. Але людина впливає і на природне середовище; однією зі складових такого впливу є формування топонімічного шару як одного з найважливіших елементів культурної складової – життєвого простору народу. Багато дослідників навіть виділяють цей шар в окрему складову середовища, називаючи його «топонімічним ландшафтом», наприклад, В. Жучкевич [35, с. 21].

Якщо провести аналогію з фізикогеографічною категорією «ландшафт», то, як і в останньому, в топонімічному шарі можна простежити просторово-територіальну морфологічну підпорядкованість (Рис. 1.2).

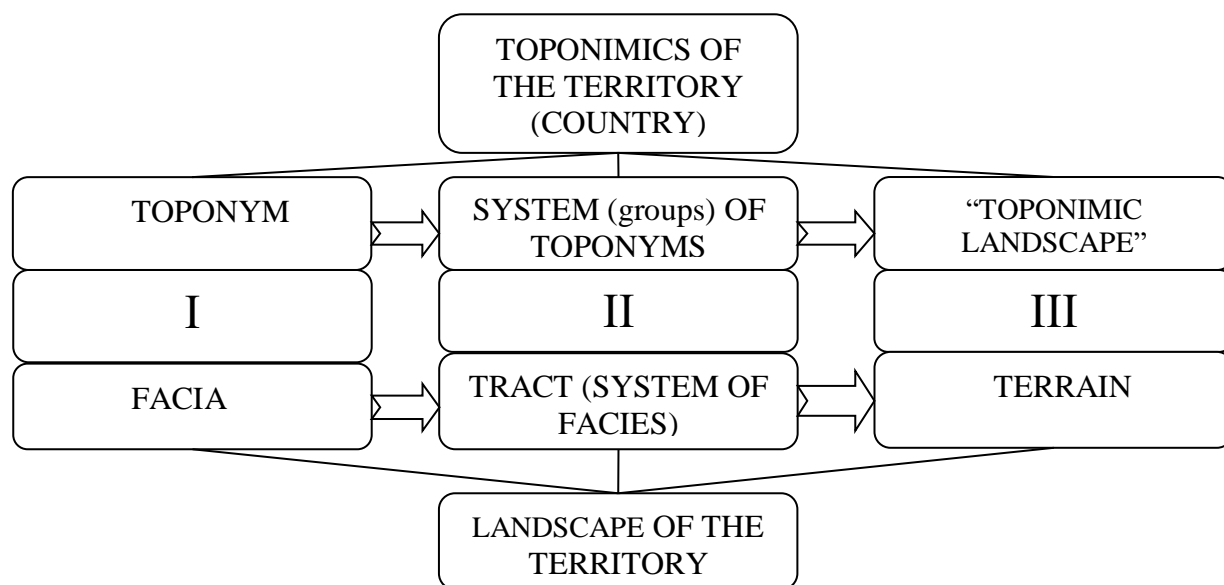

Рис. 1.2 Морфологічні компоненти «топонімічного ландшафту» порівняно з морфологічними елементами ландшафту фізико-географічного

З рис. 1.2 чітко бачимо властивості територіальності та просторової безперервності, властиві топонімічній системі.

Зі зростанням інтересу мовознавців до лінгвістичної науки або культурології (глибші лінгвістичні культурологічні дослідження) особливу увагу привертають топоніми географічних назв, які не лише розкривають багато таємниць історичної географії поселення, відображають розвиток ремесел, забезпечують інформацію про низку історичних питань, але також вказують на належність населених об'єктів до засновників або власників, до племінних чи етнічних особливостей перших жителів.

Топонім – це мовна одиниця, що має вказівку на географічні об'єкти як цілісні та відносно стійкі утворення Землі природного чи антропогенного походження, які існують або існували в минулому та характеризуються конкретним розташуванням. Топонім – це факт мови, який фіксований географічно і є джерелом та безцінним матеріалом для історії нації, її мови, тому він включає значну культурну складову [33, с. 17]. Топоніми можуть переходити від категорії «прозорих» (зі значенням та мотивацією, зрозумілими для звичайного мешканця), до «непрозорих» (ті географічні назви, які сьогодні не мають чіткого значення, втратили його або є незрозумілими, але використовуються як назви географічних об'єктів) [35, с. 102].

Аналізуючи етимологію топонімів Англії, можна простежити основні історичні моменти розвитку як країни, так і мови. Взаємодія з різними народами сприяла формуванню топонімії Великобританії [13, с. 9]. Історичний аналіз вносить величезний внесок у етимологію географічної назви, що дозволяє лінгвістам зосередити свою увагу на мотивації [67, с. 50]. Через велику різноманітність ономастичного простору існує кілька параметрів, за якими може проводитися класифікація топонімів. Ще з кінця XIX століття вони піддавалися різній класифікації багатьма вченими, про що пише О. Музя [58, с. 95—96]. Усі існуючі класифікації поділяються відповідно до того, на якому з трьох принципів вони базуються: морфологічна структура, лексико-семантичний аспект або їх поєднання.

Більшість морфологічних класифікацій англійських топонімів розрізняють два типи: прості імена (ті, що складаються з одного елемента) та складні імена (ті, що складаються з двох, а іноді й трьох елементів). Загальноприйняті назви зазвичай використовуються як місцева особливість ландшафту, як правило, пагорб, долина або доісторичні залишки римського пагорба.

Інші загальноприйняті назви означають віддалену ферму чи прилегле село. У цьому випадку місцевим жителям було зрозуміло, про що йдеться, і не було потреби в подальших поясненнях. Складні назви складаються з прикметникового елемента та топографічного елемента або елемента, що позначає житло. Більшість топонімів в Англії є складними [14: URL].

К. Сміт у структурі виділяє чотири групи англійських топонімів:

1) *прості топоніми*. Такі топоніми складаються з одного елемента і є результатом або повного спрощення (*tring* – Old English *treo* + *hangra*; *Iden* – Old English *ig* + *denn*), або зміни у складі перших односкладних назв (*Ore*). Ця група також включає невелику кількість імен, що складаються з однієї основи, і безпосередньо співвідносяться зі словом сучасної мови (*Bath, Cliff*);

2) *похідні топоніми*, тобто вони складаються із кореня та топонімичного суфікса (*Oakleigh, Fordwich*) або топонімичного напівфіксу (*Clifford, Elmstead*).

3) складні топоніми, що складаються з двох основ (*Beambridge, Ninebanks*).

4) складені топоніми, наприклад, такі, що будуються на основі вже існуючих топонімів шляхом додавання прикметників (*Cool Aston, Cold Aston*) [99, с. 16].

К. Елліот виділяє три функціональні типи англійських топонімів та аналізує морфологічну структуру кожного, використовуючи опозицію «простий – складний».

Перший тип – народні імена, тобто ті, що утворилися від імені людей або людей, які проживали в тій чи тій місцевості. Наприклад, *Essex* “territory of East Saxons” [84; 94, с. 124]. Ці імена, як правило, досить давні.

Другий тип – це звична назва. Такі назви містять елемент, який вказує на поселення людей. Назви місця проживання можуть бути як простими, так і складними. Так, *Wick (Avon)* простий топонім, що означає “the dwelling, the specialized farm or trading settlement” [94, с. 358]. А *Crosby* відноситься до складних топонімів. Він означає “village where there are crosses” [94, с. 97].

І третій тип – це топографічні назви, що описують особливості ландшафту. Топографічні назви можуть бути простими (*Wawne* – “quaking bog or quagmire”) і складними (*Ottershow* – “small wood frequented by otters”) [94, с. 349, 250].

Тематичний принцип диференціації типів апелятивів, від яких утворилися топоніми, заснований на класифікації англійських топонімів відомого вченого Е. Екволла. Він виділяє: 1) топоніми, що утворилися від назв тварин, рослин, дерев; 2) топоніми, що відображають особливості місцевості; 3) топоніми, що мають класифікуючу ознаку [83, с. xi-xix].

Англійські вчені К. Кемерон та А. Д. Міллс розподіляють топоніми на 3 основних типи:

1. Назви походять від особливостей місцевості (топографічних): *Greenhill* “green hill”, *Blackburn* “dark stream”.

2. Назви походять від ознаки поселення: *Higham* від “high homestead”, *Norton* від “north farmstead”, *Wandsworth* від “Wændel’s enclosure”.

3. Імена походять від назви родини (племені / народу): *Hastings* від ‘Hæsta’s dependents, people’, *Meering* “dwellers by the pool or at Mære” [80, с. 25-27].

Як бачимо, усі вищезазначені класифікації є тематичними, але відрізняються за тематикою занять, водночас є спільні риси поділу.

Вивчення топонімічної лексики може відбуватися як діахронічно, так і синхронічно. Діахронічні дослідження проводили Е. Еквалл, А. Х. Сміт, К. Камерон. У словниках географічних назв ми можемо спостерігати детальну інформацію про складові частини топонімічних елементів, розвиток морфем з самого початку їх появи [104, с. 716]. Етимологічний підхід до вивчення топонімів характерний для праці багатьох вчених, він набуває особливого значення в працях англійських дослідників [11, с. 10]. Адже самі назви географічних об’єктів несли цінний матеріал як для історії англійської мови, так і для історії країни в цілому. Вони відображають стан мовних одиниць, фонетичні та морфологічні явища, які можуть більше не спостерігатися на сучасному етапі розвитку мови.

Етимологічний підхід характеризується трьома важливими аспектами: 1) атрибуція (співвідношення з певною мовою); 2) локалізація (зв’язок з певною територією); 3) періодизація (датування) [12, с. 12]. Синхронічний підхід до вивчення топонімів допомагає встановити взаємозв’язок між елементами на сучасному етапі розвитку мови [59, с. 50].

Попри те, що топонімічна система є географічно залежною, під час створення власної назви відбувається включення в цей процес топонімічних схем інших мов, якими розмовляє населення цієї території в певні періоди її історичного розвитку. Цей процес впливає на місцеві географічні умови та особливості сприйняття населення, а процес формування топоніма продовжується.

Таким чином, аналіз теоретичних джерел з проблем ономастики вказує на той факт, що ономастичні дослідження є одними з найбільш актуальних. Топоніми розглядаються в сучасній англійській лінгвістиці за трьома напрямками: когнітивним, типологічним та лексикографічним. Очевидно, що ментальний аспект існування топонімів та їх типів є найбільш актуальним у сучасних дослідженнях.

1.2.3. Основні особливості фразеологізмів з компонентом-топонімом

Топонімічний компонент у складі ФО є важливим та цікавим об'єктом аналізу. Вивчення таких компонентів допомагає зрозуміти національний менталітет, моральні принципи народу, тип його світосприйняття та дає можливість більше дізнатися про географію тієї чи тієї країни. Широке включення топонімічного компоненту до складу фразеологізмів обумовлено тим, що топонім, за словами Р. Гончарука, «має найвищий ступінь синтетичності (концентрації), тобто містить у своїй об'єктивній структурі різноманітну інформацію, лінгвістичну та екстралінгвістичну» [31, с. 90]. Лінгвокультурний характер топонімічного елементу впливає на можливість розуміння фразеологізму та його перекладу [101].

У багатьох випадках можуть спостерігатися відхилення в значеннях, якщо фразеологізм перекладається українською з опущенням топонімічного компоненту, адже більшість ФО в англійській мові надзвичайно специфічні для культури. В той же час, англійська культура в цілому і культури окремих її регіонів достатньо локалізовані, тому ФО часто не використовуються за межами місцевого контексту [3, с. 3]. При цьому топонім часто буває основним складовим елементом звороту.

О. Мороз зазначає, що топонім, наприклад, функціонує у ФО в таких конструкціях [55, с. 354]: «відтопонімічний прикметник, що номінує походження іменника + іменник», наприклад: *American dream*; «іменник + прийменник + топонім-іменник, що виступає як локальний орієнтир», наприклад: *the curse of Scotland* та ін.

Топоніми називаються «індивідуальними», якщо в них міститься інформація для всієї мовної групи, тобто вона кодифікується на рівні системної мови, наприклад, топонім *London* з такими ознаками як “a big city, the capital of Great Britain”. Решта топонімів, які лише потенційно здатні отримати мовний статус зі значним індивідуалізуючим значенням, називаються «груповими». На цій підставі українська дослідниця З. Корнева виділяє дві групи ФО із топонімічним компонентом: ФО, що включають індивідуальні топоніми (наприклад, *Bess o'Bedlam; Wellington boots*), та ФО, що включають групові топоніми (наприклад, *from China to Peru, from John o'Groats to Land's End*) [43, с. 323].

При цьому, як зауважують Г. Ваніна та Ю. Демшевська, топонім у фразеологізмі може бути не завжди справжнім, він може мати міфологічне, казкове походження або бути взагалі вигаданим [20]. Оскільки аналіз ФО з топонімічним компонентом втілює два аспекти: конотативний та денотативний, то дуже важливим є вивчення походження топоніма та його еволюції в складі фразеологізму [70, с. 44].

О. Алексєєва, досліджуючи англійські ФО із топонімами, вказує на їх стилістичну функцію, зокрема, те, що вони можуть функціонувати як метафори чи інші тропи або стилістичні фігури. Наприклад, як стійке порівняння: *True as Coventry blue / To grin like a Cheshire cat*; як метафоричний епітет: *Brummagem* або *brummagem button/ A (wise) man of Gothman*; як гіпербола: *All Ship – shape and Bristol – fashion* або *Bristol – fashion and Ship – shape* [3, с. 8].

У аспекті лінгвокультурології ФО із топонімами виконують такі функції [3, с. 6]:

- відображають національну культуру розчленовано, одиницями свого складу, деякі з них належать до числа зворотів, не маючих еквівалентів;
- відображають національну культуру комплексно, фразеологічним значенням;

- відображають національну культуру своїми прототипами, оскільки спочатку вільні словосполучення описують певні звичаї, традиції, особливості побуту і культури та історичні події.

Отже, фразеологізми із топонімічним компонентом допомагають розкрити багатовікову історію Великобританії та інших англійськомовних країн, розповідаючи про відомі й невідомі населені пункти цих країн та спосіб життя англійськомовного народу.

1.3. Особливості перекладу фразеологізмів українською мовою

Словниковий склад мови відкритий і постійно змінюється, зокрема її одиниці набувають нових значень. У правильності і повноті передачі інформації полягає власне відмінність перекладу від переказу чи скороченого викладу, від будь-якого виду так званих адаптацій. Тому зрозуміло, що можливість правильно передати позначення речей, про які йдеться в оригіналі, і образів, які з ними пов'язані, передбачає наявність певних знань про дійсність, зображену в тексті оригіналу (незалежно від того, чи ці знання надбані шляхом прямого знайомства з нею, чи взяті з книг або інших джерел). Професор І. Корунець вважає, що засоби перекладу залежать від структури, значення та мовного рівня змістових одиниць. Оскільки переклад є лінгвістичним предметом і він будується на значенні мовних одиниць, то перекладач орієнтується у рівнях цих мовних одиниць. Дослідник виділяє:

- надсинтаксичний рівень – відбувається відтворення текстів цілком або абзаців;
- синтаксичний рівень – відбувається відтворення словосполучень та речень;
- лексичний рівень – відбувається відтворення значень слів, словосполучень;
- морфологічний рівень – відбувається відтворення складових морфологічних елементів лексеми, цей рівень допомагає відтворити й лексичне значення слова;
- фонетичний рівень – відбувається відтворення звуків фонетики: більшість термінів, географічних та власних назв, реалій суспільно-політичного життя відтворюються саме на фонетичному рівні [44, с. 179].

Перекладацькі способи відтворення мовних одиниць полягають у застосуванні підходів, що здійснюються перекладачем у межах традицій певних перекладацьких шкіл і пов'язаних з ними нових тенденцій у перекладі. Три підходи до перекладу відомі як трансформаційний підхід, денотативний підхід і комунікативний підхід.

1. Для досягнення семантичної еквівалентності фразеологічних одиниць потрібні трансформації або заміни. На рівні компонентної еквівалентності переважно використовуються трансформації, що стосуються граматичної структури висловлення. У межах **трансформаційної теорії** процес перекладу розглядається як процес трансформації та перетворення одиниць і структур з мови оригіналу на мову перекладу. Під час здійснення трансформаційних процедур диференціюють власне трансформації та еквіваленти [10, с. 6 – 10; 49, с. 23 – 28].

Це не єдина класифікація перекладацьких трансформацій. Так, А. Паршин виділяє такі основні типи трансформацій, що застосовуються в процесі перекладу:

1. Лексичні: а) перекладацьке транскрибування та транслітерація; б) калькування і лексико-семантичні заміни, що включають в себе конкретизацію, генералізацію і модуляцію.

2. Граматичні: а) синтаксичне уподібнення (тобто дослівний переклад); б) членування речення; в) об'єднання речень; г) граматичні заміни, до яких відносять заміну форми слова, заміну частини мови або заміну члена речення.

3. Лексико-граматичні: а) антонімічний переклад; б) експлікація (якою А. Паршин вважає описовий переклад; в) компенсація [63].

М. Гарбовський, узагальнюючи класифікації трансформацій, виконаних Я. Рецкер, Л. Бархударовим, В. Комісаровим та ін. виділяє вісім видів трансформацій: адаптація, антонімічний переклад, генералізація, еквіваленція, конктертизація, метафорична диференціація, стилістична нейтралізація, цілісне перетворення.

Адаптація – перетворення, в результаті якого відбувається не тільки зміна в описі тієї чи іншої предметної ситуації, але й замінюється сама предметна ситуація. Адаптація викликається міжкультурною асиметрією [27, с. 404]. Антонімічний переклад – виконується за формулою подвійного заперечення, подвійної контрадикторності [27, с. 466].

Генералізація – трансформаційна операція, в ході якої перекладач, слідуючи по ланцюжку узагальнення, замінює поняття з більш обмеженим обсягом і більш складним змістом, укладене в слові або словосполученні вихідного тексту, поняттям з більш широким обсягом, але менш складним, менш конкретним змістом [27, с. 426].

Еквіваленція – перекладацька трансформація, в результаті якої предметна ситуація, описана в тексті оригіналу, передається в перекладі іншими структурними і стилістичними засобами, а іноді і іншими семантичними компонентами [27, с. 405].

Конкретизація – трансформаційна операція, в ході якої перекладач, слідуючи по ланцюжку узагальнення, замінює поняття з ширшим обсягом і менш складним змістом, укладену в слові або словосполученні вихідного тексту, поняттям з більш обмеженим обсягом, але складним, більш конкретним змістом [27, с. 433].

Метафорична диференціація – трансформаційна операція, яка полягає в зміні в перекладі образної основи метафори з переходом від одного виду об'єктів до іншого [27, с. 411]. Стилiстична нейтралiзацiя – еквiваленцiя, яка зачiпає прагматичний рiвень одиницi перекладу. Цiлiсне перетворення – прийом, в процесi якого перетворюється внутрiшня форма будь-якого вiдрiзка мовного ланцюга, здiйснюється в рамках перехрещення, адекватнiсть забезпечує вiднесення вихiдної i перетвореної одиницi перекладу до одного i того ж вiдрiзку дiйсностi [27, с. 420].

Трансформацiї починаються на синтаксичному рiвнi, коли мiняється, наприклад, порядок слiв при перекладi. Замiни на iнших рiвнях вважаються еквiвалентами, коли замість слiв мови оригiналу вживаються непрямi вiдповiдники цiльової мови. Трансформацiйний пiдхiд передбачає особливостi перекладу згiдно з трьома рiвнями: морфологiчним, лексичним та синтаксичним [49, с. 28 – 30, 252 – 261]. Пiд час перекладу одиниць морфологiчного рiвня морфеми мови оригiналу трансформуються в морфеми мови перекладу.

На лексичному рiвнi слова та словосполучення мови оригiналу трансформуються у слова та словосполучення мови перекладу [49, с. 252 – 261].

На синтаксичному рiвнi структури мови оригiналу трансформуються у синтаксичнi структури мови перекладу.

Синтаксичні трансформації включають в себе значні зміни в тексті мови перекладу, починаючи із зміни порядку слів у реченні та закінчуючи розділенням одного речення на два й більше [2, с. 42].

Підхід, заснований на структурній еквівалентності одиниць синтаксичного рівня, є найбільш розповсюдженим [95, с. 42 – 43]. Перекладацькі трансформації є складними, дуже часто на різних рівнях мови. Цей тип трансформації особливо часто зустрічається, коли процес перекладу охоплює аналітичну та синтетичну мови – англійську та українську, як і проілюстровано прикладом.

Відповідно до класифікації, запропонованої О. Куніним, виділяється шість основних способів перекладу фразеологічних одиниць [46]:

- 1) повний фразеологічний еквівалент;
- 2) частковий фразеологічний еквівалент;
- 3) аналог;
- 4) калька;
- 5) описовий переклад;
- 6) комбінований і лексемний переклад.

Під повним еквівалентом розуміється образна фразеологічна одиниця в мові-реципієнті, яка заснована на подібному образі і має однакове значення з фразеологізмом мови рецептора. На думку Е. М. Солодухо, лексичне наповнення, збіг синтаксичних функцій і категоріальних значень фразеологічних одиниць не завжди свідчать про еквівалентність. Основною її ознакою О. Солодухо вважає збіг змістовної сторони двох фразеологізмів [69, с. 20]. Велика частина еквівалентів відноситься до запозичень з грецької міфології або Біблії.

До часткових еквівалентів відносять фразеологічні одиниці, що мають незначні лексичні та граматичні розбіжності, які не змінюють зміст виразу. Часто на структуру фразеологічної одиниці впливає граматична організація мови.

У своїх працях О. Солодухо пропонує власну класифікацію еквівалентних і нееквівалентних відповідностей. Він виділяє три види еквівалентів:

- 1) тотожні еквіваленти – характеризуються високим ступенем формальної, семантичної та стилістичної подібності;

2) прями еквіваленти – утворення з повним або частковим семантико-стилістичним збігом виключно лексичного складу або / і граматичної структури;

3) синонімічні еквіваленти – фразеологічні одиниці з мотивованою логіко-семантичною основою, що характеризуються співвідносністю логіко-образних і логіко-фразеологічних ідей і стилістичної характеристики.

Крім того, дослідник виділяє фразеологічний аналог – образну фразеологічну одиницю в мові-реципієнті, за змістом аналогічну фразеологічній одиниці в мові-джерелі, але засновану на іншому образі [69, с. 22].

О. Арсентьева розділяє фразеологічні аналоги за ступенем збігу лексемного складу і структурно-граматичної організації. Виділяє 3 групи фразеологічних аналогів:

1) фразеологічні аналоги з приблизною подібністю структурно-граматичної організації і однією однаковою лексемою в компонентному складі;

2) фразеологічні аналоги з приблизною подібністю структурно-граматичної організації і різним компонентним складом;

3) фразеологічні аналоги з різною структурно-граматичною організацією і різним компонентним складом [6, с. 106 – 111].

Підбір фразеологічного аналога вимагає вільного володіння обома мовами, а також повного дотримання стилістичної і жанрової однорідності аналога з фразеологічною одиницею оригіналу. Нерідко у фразеологічній одиниці може знайтися кілька аналогів в мові-реципієнті, які відрізняються стилістичними характеристиками і відтінками слововживання. Підбір аналога часто вимагає уважного аналізу контексту, характеру перекладної фразеологічної одиниці і її відповідності. Інші способи перекладу фразеологічних одиниць слід вважати безеквівалентними, оскільки фразеологічні одиниці мови-джерела не мають відповідностей в мові-реципієнті.

У фразеологічних фондах існують елементи загальні та національно-самобутні, специфічні для однієї мови. До еквівалентів з високою мірою близькості відносяться загальні фразеологізми, з них найбільш безпроблемними для перекладу зазвичай вважаються інтернаціоналізми, присутні в різних мовах як загальний культурно-мовний спадок.

Чим вище ступінь класифікації (відносні еквіваленти, фразеологічні аналоги), тим більше проявляється специфіка окремих груп мов і національно-мовні особливості, а отже, зростає напруга між виразними засобами різних мов, що помітно не тільки в рамках фразео-семантичних полів, але також в лексиці.

Спосіб перекладу калькуванням також зустрічається при вивченні книжкових фразеологізмів. Слід розрізняти два поняття: буквалізм і калькування. А. В. Кунін називає калькування «виправданим дослівним перекладом», під буквалізмом ж розуміється «дослівний переклад, що спотворює сенс перекладного виразу або рабськи копіює конструкції чужої мови і є по суті насильством над тією мовою, на якій робиться переклад» [46, с. 6]. Буквалізм зараховують до найбільш поширених помилок при перекладах текстів. У словникових статтях калькування майже завжди супроводжується описовим перекладом, іноді з етимологічною довідкою для повного розуміння фразеологічної одиниці.

У літературі описаний також метод дослівного перекладу безеквівалентного стійкого словосполучення [66], який являє собою кальку, утворену на основі фразеології мови-джерела. Перекладач змушений вдаватися до буквального перекладу, коли поєднання слів відображає лінгвістичні реалії мови-джерела. Нове словосполучення, перекладене буквально, що не співвідносячись ні з яким фразеологізмом іншої мови, стане, швидше за все, сприйматися як вільне словосполучення. При рідкісному використанні такого підходу дослівно перекладені поєднання можуть збагатити текст, що перекладається.

Описовий переклад – передача значення фразеологічної одиниці вільним поєднанням слів у мові-реципієнті. В цьому випадку неминуча втрата образності і експресивної виразності оригіналу. До цього способу перекладач вдається, якщо неможливо використовувати жоден з проаналізованих вище способів перекладу.

Комбінований переклад – поєднання перерахованих вище способів, наприклад, фразеологічного аналога або еквівалента і описового перекладу. Під час застосування комбінованого перекладу іноді необхідні культурно-історичної довідки від перекладача для найбільш точної і повної передачі значення фразеологічної одиниці [47, с. 136].

Лексемний переклад – переклад за допомогою однієї лексеми – не дуже поширений в перекладознавстві. Він дозволяє коротко і адекватно передати зміст фразеологічної одиниці, хоча деякі з них можуть втратити свою образність при перекладі іншою мовою. Велике значення при перекладі даних стійких словосполучень має контекст [92, с. 15]. У перекладацькій практиці в разі пошуку адекватного вираження для безеквівалентного фразеологізму необхідно скористатися в рамках близького контексту усіма можливостями для компенсації зниженої або підвищеної міри додаткового значення або стилістичного забарвлення.

Трансформаційний підхід недостатній, коли текст оригіналу стосується вигаданого феномену, і перекладач змушений передати феномен засобами іншої мови так, щоб переклад був зрозумілий носієві цільової мови. Наприклад, неможливо зробити адекватний переклад поезії, просто заміщуючи одиниці мови оригіналу одиницями мови перекладу. Таким чином, головна думка та емоційна складова твору можуть змінитися залежно від культури, на мову якої робиться переклад [95, с. 45 – 46].

2. Денотативний підхід є спробою більш точно інтерпретувати такі випадки. Згідно з денотативним підходом процес перекладу не є простою заміною, але складається з таких розумових операцій: 1) перекладач читає (чує) повідомлення мовою оригіналу; 2) перекладач визначає, чим є референт повідомлення, тобто що позначається повідомленням; 3) перекладач формулює повідомлення мовою перекладу, спираючись на референт. У процесі перекладу зіставляються одиниці-відповідники обох мов, однак, на відмінну від трансформаційного підходу, відносини між одиницями мови оригіналу й мови перекладу не регулярні, а залежать від того, як перекладач ідентифікує референт [10, с. 65].

3. Комунікативний підхід до перекладу запропонований О. Каде і ґрунтується на термінах *комунікація* й *тезаурус* [95, с. 50]. *Комунікація* може бути визначена як акт відправки й отримання будь-якої інформації, яка називається повідомленням. Інформація, що передається та отримується, може бути будь-якою, навіть невербальною, але в цій роботі розглядається лише вербальна комунікація, оскільки саме вона потребує перекладу письмового або усного тексту.

Для того, щоб сформулювати повідомлення, використовується система взаємопов'язаних даних, яка називається *тезаурус*. У вербальній комунікації розрізняють два види тезаурусів – мовний і предметний [95, с. 50].

Мовний тезаурус – це система знань про мову, завдяки якій формується повідомлення, тоді як предметний тезаурус – це система знань про зміст цього повідомлення. Таким чином, для цілей одномовної комунікації відправник формулює зміст повідомлення, використовуючи предметний тезаурус, кодує його за допомогою форм мовного тезауруса й передає повідомлення одержувачеві, який декодує повідомлення, також використовуючи мовний тезаурус та інтерпретує повідомлення з використанням предметного тезауруса в такий же спосіб [95, с. 51].

Тезауруси відправника й одержувача повідомлення можуть бути різними, і саме тому суб'єкти комунікації іноді не розуміють один одного навіть однією мовою. Таким чином, у звичайному спілкуванні є дві дійові особи, відправник та одержувач, і кожен з них використовує два тезауруси. Під час двомовної комунікації при перекладі є три учасники: відправник, одержувач і посередник (перекладач). Перекладач має два мовних тезауруса та виконує дві функції: декодує повідомлення з мови оригіналу та кодує на мову перекладу для одержувача [95, с. 52 – 53].

Можуть виникати непорозуміння, що ґрунтується на недостатності позамовної інформації. Переклад при такому тлумаченні можна визначити як повідомлення, що перекладач посилає конкретному одержувачеві, а розуміння повідомлення залежить від схожості тезаурусів цих суб'єктів спілкування. Таким чином, комунікативний підхід до перекладу стосується не перекладу *per se*, але ситуації, яку необхідно враховувати при перекладі. Відтак цей підхід репрезентує процес перекладу як акт спеціального двомовного спілкування, а перекладача – як посередника зв'язку, котрий дозволяє зрозуміти повідомлення, надіслане іншою мовою.

Отже, можемо зробити такі висновки. Комунікативний підхід стосується аспектів перекладу, пов'язаних з актом спілкування, але не з процесом перекладу як таким. Він є додатковим щодо згаданих підходів – трансформаційного й денотативного.

Фразеологізм – це стійке та неподільне, зазвичай експресивно-зabarвлене сполучення лексичних одиниць, що є номінальним за функцією, і значення якого не залежить від значення окремих лексичних одиниць, що входять до його складу. В основу методів вивчення фразеологічних одиниць вчені покладають особливості функціонування ФО у реченні, контекстуальну взаємодію слів-компонентів та врахування специфіки мови. Застосування того чи того методу залежить від конкретних завдань, які ставить перед собою мовознавець. Кожен окремо взятий метод має свої характеристики, переваги та деякі недоліки, тому найчастіше вчені застосовують комплексний метод опису фразеології як сукупність методів, прийомів дослідження і різноманітні операції з фразеологічним матеріалом. Дослідження, присвячені особливостям фразеології, дозволяють нам говорити про широку теоретичну базу, проте дискусійними залишаються питання виявлення національно-культурної специфіки ФО в різних мовах. Зазначені обставини мотивують вивчення окремих компонентів ФО, зокрема фразеологічних одиниць з топонімічним компонентом. Топонім – це назва географічних об'єктів.

У лінгвістиці існують різні класифікації ФО, які базуються на різних критеріях. Більшість спроб класифікації виникають із «широкої» точки зору на фразеологію та поділяють ФО на дві великі групи: словосполучення та речення. До першої групи входять, по-перше, одиниці, які є автономними з точки зору синтаксису та семантики, і які можна замінити лише одним словом, по-друге – ті, які граматично зв'язані з реченням і не є автономними. Для того, щоб адекватно відтворити зміст і форму англійської ФО українською мовою, потрібен глибокий аналіз на пізнавальному рівні, щоб зрозуміти, який елемент у структурі є головним. Лише тоді, беручи до уваги мовні ресурси та фонові знання майбутніх одержувачів щодо реалій англійської культури, перекладач може прийняти рішення про те, який спосіб перекладу було б найбільш доцільно використовувати.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДОЛОГІЯ АНАЛІЗУ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ З ТОПОНІМІЧНИМ КОМПОНЕНТОМ ТА СПОСОБІВ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ

2.1. Основні підходи до класифікації ФО з топонімічним компонентом

Згідно семантичної концепції фразеологізму в теорії фразеології, цілісне узагальнено-переносне значення ФО є семантичний результат образного переосмислення первісного значення словесного комплексу-прототипу, а не ізольованих значень окремих компонентів фразеологізму.

Фразеологічні звороти, як і слова, можуть мати два і більше значень. Багатозначні (полісемантичні) фразеологізми можна розділити на дві групи [29]: фразеологізми, значення яких знаходяться в очевидній похідній залежності, коли одне виводиться з іншого. фразеологізми, між значеннями яких не можна встановити генетичних зв'язків, вони існують немов би «незалежно один від одного».

Фразеологізми, з точки зору їх семантичної неподільності, можна розділити на такі типи:

а) *ідіоматичні вирази* – «властиві тільки даній мові семантично неподільні звороти, значення яких не мотивоване значенням слів, що входять до них. Слова, що становлять ідіоматичні вирази, або втратили своє самостійне значення і перетворилися на компоненти складної лексичної одиниці, або набули переносно-образного значення» [2, с. 95].

б) *фразеологічні сполучення* – «такі звороти, єдиний сенс яких складається з значень назв слів» [2, с. 99].

в) *фразеологічні вирази* «готові мовні звороти, єдине значення яких створюється поєднанням слів з вільним значенням. Подібно ідіомам і фразеологічним сполученням, фразеологічні вирази не створюються мовцями в процесі спілкування, а відтворюються як готові мовні одиниці з постійним лексичним складом і цілісним значенням» [2, с. 99].

Незважаючи на активізацію фразеологічних досліджень, фразеологія не виділяється в окремому розділі мовознавства у британській та американській лінгвістиці. Це призвело до відсутності чітких класифікацій фразеологічних одиниць. К.Фернандо групує ідіоми [86, с. 35 – 36]:

- власне ідіоми (не буквальні сполучення слів),
- напівідіоми (словосполучення, що мають буквальний компоненти),
- буквальні ідіоми, значення яких просто походять від комбінованого значення компонентів [86, с. 36], щоби задовольнити комунікативні наміри мовця.

За англо-американською традицією, Р. Мун відносить фразеологічні лексеми із повністю або частково переосмисленим значенням до ідіом. Серед ідіом вона розрізняє метафори і прислів'я, а також формули порівнянь. Дослідниця надає особливий статус «незвичним» фразам (в її термінології – аномальним зворотам), що наближаються до ідіом. Для виділення групи фраз вона бере за основу лексичні та граматичні параметри цих одиниць. Р. Мун використовує семантичний принцип для групи ідіом та прагматичний або дискурсивний підхід для паремій та порівнянь [96, с. 79, 84].

Б. Альтенберг поділяв фразеологізми на різні види складених об'єднаних та «зразкових» виразів, таких як ідіоми, фіксовані фрази та звороти [82, с. 26]. В іншому дослідженні він надає ширшу класифікацію, до якої включає такі компоненти, як ідіоми, стійкі фрази, приказки та прислів'я [79, с. 111]. Р. Глязер не включає у фразеологію прислів'я, представлені реченнями [90, с. 53].

У структурно-граматичному плані значення фразеологізму виражаються не одним словом, а обов'язковим сполученням не менше двох компонентів.

І. Запухляк критеріями класифікації фразеологізмів обирає частиномовну приналежність компоненту та його позиційність структурі фразеологізму. Структурні моделі складаються за формулами, які поєднують різні варіанти іменників, іменникових сполучень, дієслівних сполучень, прикметників, прислівників, займенників тощо. Іменникові фрази можуть бути різного виду, включаючи такі компоненти як прикметник, дієприкметник, числівник, прислівник, артикль, займенник та іменник [36].

Беремо за основу класифікацію І. Запухляк та аналізуватимемо ФО за структурно-морфологічними ознаками. При визначенні структури ФО за кількістю елементів враховуємо не тільки знаменні, а й службові частини мови (за виключенням артиклів та частки *to* перед інфінітивом). При визначенні морфологічних особливостей визначаємо моделі, за якими будувалися ФО.

Класифікація з точки зору системних зв'язків враховує, що фразеологізмам, як і словам, властиві явища синонімії та антонімії, тобто вони здатні утворювати самостійні синонімічні ряди й антонімічні пари [34, с. 15 – 20]. Окремо класифікація з точки зору системних зв'язків і цій роботі здійснюватися не буде, проте деякі випадки синонімії чи антонімії будуть уточнюватися в ході аналізу.

Особливої уваги вимагає семантика фразеологізмів, оскільки сума значень компонентів не завжди означає значення виразу. Тут потрібно враховувати надслівність виразу, залежність між лексичними компонентами ФО і повністю чи частково переосмислене їх значення. **Лексико-семантичну** підставу у класифікацію ФО покладають, наприклад, А. Головня та ін. Так, А. Головня, досліджуючі ФО на позначення характеру людини, виділяє лексико-семантичні групи за окремими рисами характеру (позитивними та негативними) [30].

У нашій роботі узагальнено виділятимуться такі лексико-семантичні групи.

I. Фразеологізми, що вербалізують характеристики людини.

II. Фразеологізми, що вербалізують поведінку людини.

III. Фразеологізми, що вербалізують моральний чи емоційний стан людини.

IV. Фразеологізми, що вербалізують фізичний чи фізіологічний стан людини.

V. Фразеологізми, що описують ситуацію.

VI. Фразеологізми, що характеризують об'єкти та природні явища.

Субгрупи цих груп буде уточнено відповідно до ФО, знайдених у словниках.

Така класифікація пов'язана з проблемою використання **емотивності** як ознаки систематизації фразеологічного корпусу, що включає компонент-топонім.

Виділятимуться такі групи.

1. Фразеологізми із позитивною конотацією.

2. Фразеологізми із негативною конотацією.

3. Фразеологізми, оцінка яких може визначатися контекстуально.

Тож оскільки ми аналізуємо фразеологізми за даними словників, то, крім полярних точок (позитивна та негативна конотація), додаємо ще й можливість контекстуальної оцінки (такої, яку не можна визначити поза ситуацією спілкування).

Для нашої роботи вважаємо важливою класифікацію фразеологізмів **за топонімічним компонентом**. Адже топоніми, які становлять компонент фразеологізму, беруть участь у складних семантичних процесах. Однак у сучасній лінгвістиці до теперішнього часу не існує єдиного змісту механізму та закономірності функціонування слів-компонентів. Деякі вчені вважають, що компонент ФО може бути одиницею лексичної системи, оскільки в процесі утворення фразеологізму компоненти поводяться як повноцінні слова [28, с. 55].

В. В. Виноградов відмічає, що ступень тісноти, замкнутості фрази, характер образності, а внаслідок цього і ступень несамостійності словесних компонентів можуть бути дуже різними [22, с. 181]. Основою семантики більшості фразеологізмів з топонімічним компонентом є реальні ситуації, в яких стародавні люди перебували о тому чи тому географічному місті, тому активність використання топонімічного компонента в різних фразеологічних одиницях неоднакова.

З точки зору теми дослідження важливо виділити особливості класифікації англійських фразеологічних одиниць із топонімічним компонентом. Адже, хоч топонімічна лексика і стає об'єктом пильної уваги дослідників, проте, топоніми не є достатньо вивченою лексико-семантичною групою і відсутній єдиний підхід до їх класифікації. Спроби запропонувати типологію топонімічної лексики всередині окремої лексико-семантичної групи, робили багато вчених.

Серед класифікацій, проведених за географічними ознаками, найпростішою є географічна систематизація за територіальною ознакою, яка зводиться до групування назв у межах природних або адміністративно-територіальних одиниць. Географічну класифікацію за категорією об'єктів у найбільш доступній формі виконують об'єкти номінації. А. Суперанська виділяє такі номінаційні групи топонімів (Табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Топонімічна класифікація О. Суперанської за категоріями об'єктів [71]

	Category of object	Characteristics of the category	Subcategory of objects	Characteristics of the subcategory
Physiographic toponyms	Oronyms	Names of relief elements		
	Hydronyms	Names of water bodies	Potamonyms	Names of rivers
			Limonyms	Names lakes
			Pelagonyms	Names of seas
			Helonyms	Names of marshes
Socio-cultural toponyms	Oikonyms	Names of settlements	Comonyms	Names of rural settlements
			Polysonyms	Names of cities and urban settlements
	Horonyms	Names of countries and regions		
	Dromonyms	Names of roads, paths		
	Urbanonyms	Names of urban objects		

З таблиці 2.1 видно, що найбільш розроблена термінологія знаходиться на сучасному етапі гідроніміки. Наразі час існує багатий досвід створення класифікації гідронімів [72, с. 19].

Тож у сучасній лінгвістиці відсутня систематизована класифікація, і це питання продовжує залишатися дискусійним, оскільки запропоновані типології відрізняються різноманітністю підходів до вибору класифікуючої ознаки, крім того, багато класифікацій ґрунтуються на ознаках, релевантних тільки для носіїв однієї мови, і, таким чином, є локальними.

У роботі скористуємося класифікацією О. Суперанської, але узагальнимо її відповідно до матеріалу дослідження. Ми поділимо фразеологізми згідно з географічними об'єктами, образ яких присутній в тій чи тій ФО і визначимо основні характеристики, які мовці вкладають у фразеологізми з тим чи тим топонімічним образом.

I. Фразеологізми із топонімічним компонентом-хоронімом.

1.1. Фразеологізми, що включають назви країн.

1.2. Фразеологізми, що включають назви географічних територій.

II. Фразеологізми із компонентом-урбанонімом.

2.1. Фразеологізми, що включають назви столиць та адміністративно-територіальних центрів.

2.2. Фразеологізми, що включають назви інших міст.

III. Фразеологізми із компонентом-ойконімом.

IV. Фразеологізми із компонентом-дромонімом.

V. Фразеологізми із компонентом-оронімом.

5.1. Фразеологізми, що містять назви гір та пагорбів.

5.2. Фразеологізми, що містять назви рівнин.

5.3. Фразеологізми, що містять назви ярів.

VI. Фразеологізми із компонентом-гідронімом.

6.1. Фразеологізми, що містять назви морів та океанів.

6.2. Фразеологізми, що містять назви річок.

6.3. Фразеологізми, що містять назви озер та інших водоймищ.

Отже, на нашу думку, класифікацією ФО за топонімічним компонентом може слугувати традиційна наукова класифікація топонімів зі змінами, відповідно до аналізованого матеріалу.

Таким чином, багато вчених вивчають топоніми з різних сторін, були виділені специфічні ознаки топонімів, запропоновані різні класифікації, засновані як на географічних ознаках, так і на лінгвістичних характеристиках.

У практичній роботі ФО будуть аналізовані за трьома основними підставами.

1. Структурно-морфологічна класифікація. У цьому випадку беремо за основу класифікацію І. Запухляк. При визначенні структури ФО за кількістю елементів враховуємо не тільки знаменні, а й службові частини мови (за виключенням артиклів та частки *to* перед інфінітивом), а при визначенні морфологічних особливостей визначаємо моделі, за якими будувалися ФО.

2. Класифікація за топонімічним компонентом. У цій роботі спираємося на класифікацію О. Суперанської (але на власному фактичному матеріалі, що припускає зміни у класах) та у практичній частині розглядатимемо фразеологізми з топонімічним компонентом спершу саме за цим компонентом. Такий поділ дозволить визначити, які саме топоніми переходять у розряд слів-символів та відображають уявлення англійських мовців про різні географічні одиниці.

3. Лексико-семантична класифікація. Також фразеологізми з топонімічним компонентом аналізуватимуться з точки зору семантичної класифікації за лексико-семантичними групами по принципу, запропонованим А. Головною. Групи визначатимуться відповідно до наявного фактичного матеріалу. Також звертатимемо увагу на емотивний аспект ФО, але, оскільки аналізуємо фразеологізми за даними словників, то, крім полярних точок (позитивна та негативна конотація), додаємо ще й можливість контекстуальної оцінки (такої, яку не можна визначити поза ситуацією спілкування).

2.2. Методи перекладу фразеологічних одиниць

У літературі існує багато пропозицій оцінки перекладних еквівалентів. Найбільш переконливою класифікацією еквівалентів в різних мовах є система п'яти ступенів (повні еквіваленти, часткові еквіваленти, відносні еквіваленти, фразеологічні аналоги, безеквівалентні фразеологізми), сформована О. Селівановою на досвіді багатьох сучасних і більш ранніх класифікацій [65, с. 27 – 28].

1. Повні еквіваленти мають однакову структуру, подібну основу, переносне значення і функціонально-стилістичне забарвлення;

2. Часткові еквіваленти – таке ж значення і внутрішню форму і відрізняються або за структурою, набору синонімічних компонентів, сполучуваності, кількості компонентів, ступеня вживання, або за іншою ознакою, що впливає з граматичної структури мови перекладу.

3. Відносні еквіваленти при тому ж значенні частково замінюють образність, але залишаються зіставними.

4. Фразеологічні аналоги мають різну образність або структуру, але загальне значення і стилістику.

5. Безеквівалентні фразеологізми є ідіомами, властивими лише одній мові.

Запропонованій системі п'яти ступенів еквівалентності певною мірою відповідають й деякі інші схеми, що відрізняються лише незначними деталями.

Проблемною для перекладу є останній із запропонованих ступенів еквівалентності – відсутність еквівалента. У такому випадку для перекладу фразеологізмів з однієї мови іншою залишаються індивідуально авторські перетворення [66, с. 29], що вимагають від перекладачів відмінного знання фразеології мови-джерела і мови перекладу. Також при відсутності еквіваленту іноді доводиться вдаватися до трансформацій.

Український дослідник С. Максимов запропонував широку класифікацію трансформацій [52, с. 128 – 131].

І. Лексичні трансформації. 1. Формальні лексичні трансформації.

1.1. Практична транскрипція – це спосіб перекладу лексичної одиниці шляхом відтворення звукової форми за допомогою літер української мови.

1.2. Транслітерація – це спосіб перекладу лексичної одиниці шляхом відтворення її графічної форми українською мовою.

1.3. Традиційне фонетичне та графічне відтворення.

1.4. Поєднання практичної транскрипції, транслітерації та традиційного фонетичного та графічного відтворення.

1.5. Калькування – спосіб перекладу лексичних одиниць з французької мови шляхом заміни її складових

(морфем чи слів) лексичними відповідниками українською мовою.

2. *Лексичні та семантичні перетворення.* 2.1. Генералізація значення – це заміна французької одиниці перекладу, яка має вузьке значення, українською одиницею перекладу з ширшим значенням.

2.2. Диференціація значення – це вибір одного з еквівалентів, який найкраще відповідає контексту.

2.3. Конкретизація значення – це заміна французького слова загальним значенням українського слова (фрази) на більш конкретне (вузьке) значення.

2.4. Модуляція – семантичний розвиток значення.

II. Граматичні трансформації. 2.1. Дослівний переклад («нульова трансформація»). 2.2. Транспозиція – це зміна порядку слів у словосполученнях та реченнях. 2.3. Заміна – це заміна слова, що належить одній частині мови, словом, що належить іншій частині мови (морфологічна заміна), або заміна однієї синтаксичної конструкції іншою (синтаксична заміна). 2.4. Додавання використовується для компенсації семантичних або граматичних втрат. 2.5. Вилучення – це трансформація, протилежна додаванню.

III. Лексичні та граматичні трансформації. 3.1. Антонімічний переклад – це заміна поняття мови-джерела його протилежним у перекладі відповідною перебудовою висловлювання, спрямованою на вірне відображення змісту. 3.2. Повна реорганізація текстового сегмента. Це перетворення переставляє внутрішню форму будь-якого відрізка тексту: починаючи зі слова, фрази і закінчуючи повним реченням. 3.3. Компенсація втрат при перекладі.

Отже, у першому та другому розділах ми розглянули різні підходи до перекладу фразеологізмів та різні класифікації шляхів їх перекладу. В цій роботі для встановлення відповідності між англійськими та українськими ФО із топонімічним компонентом буде використано систему п'яти ступенів еквівалентності (повні еквіваленти, часткові еквіваленти, відносні еквіваленти, фразеологічні аналоги, безеквівалентні фразеологізми), сформовану О. Селівановою. А для аналізу відтворення безеквівалентних фразеологізмів буде використано класифікацію перекладацьких трансформацій С. Максимова.

РОЗДІЛ 3

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ АНГЛІЙСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ З ТОПОНІМІЧНИМ КОМПОНЕНТОМ ТА СПОСОБИ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

3.1. Структурно-морфологічний аналіз фразеологічних одиниць з топонімічним компонентом

Із англо-українського фразеологічного словника під редакцією К. Баранцева відібрано методом суцільної вибірки 128 ФО із топонімічним компонентом. На першому етапі проаналізовано структурно-морфологічні особливості.

I. Однослівна ідіома (1 од., 0,8%) представлена **аббревіатурою** на позначення мікротопоніму, зокрема: *ABC* (БАУФС: А-8);

II. Двокомпонентні фразеологізми (83 од., 64,8%) представлені такими моделями: «іменник + числівник» (1 од., 0,8%), зокрема: *Arcades ambo* (БАУФС); «прикметник + іменник» (81 од., 63,3%), зокрема: *Great Father* (БАУФС: F -285); *American hotel* (БАУФС: А-396); *American plan* (БАУФС: А-396); *Arabian bird* (БАУФС: А-524); *Arabian nights* (БАУФС: А-525); *Arkansas toothpick* (БАУФС: А-538); *Bad Lands* (БАУФС: В-65); *Badger State* (БАУФС: В-56); *Balaclava helmet* (БАУФС: Б -108); *Bay State* (БАУФС: В-207); *Bayou State* (БАУФС: В-206); *Bear State* (БАУФС: В-335); *Beau town* (БАУФС: В-278); *Big Ben* (БАУФС: Б-1932); *Black Belt* (БАУФС: В-2097); *Blizzard State* (БАУФС: В-2239); *Blue-Grass State* (БАУФС: В-2316); *British lion* (БАУФС); *China bark* (БАУФС: С-617); *Chinese collar* (БАУФС: С-618); *Chinese tumbler* (БАУФС: С-619); *Crescent City* (БАУФС: С-1489); *Dutch bargain* (БАУФС); *Dutch comfort* (БАУФС); *Dutch concert* (БАУФС); *Dutch courage* (БАУФС); *Dutch defense* (БАУФС); *Dutch feast* (БАУФС); *Dutch gold* (БАУФС); *Dutch heat* (БАУФС); *Dutch pink* (БАУФС); *Dutch reckoning* (БАУФС); *Forest City* амер. (БАУФС: F -1044); *Freestone State* (БАУФС: В-2322); *French chalk* (БАУФС); *French leave* (БАУФС); *French roof* (БАУФС); *French window* (БАУФС); *Garden State* (БАУФС: G -72); *Golden State* (БАУФС: G -1463); *Greek gift* (БАУФС); *Jayhawker*

State (БАУФС: G -72); *Lake School* (БАУФС: L-38); *Lake Slate* (БАУФС: L-39); *Lombard Street* (БАУФС : L – 1086); *London particular* (БАУФС : L – 1088); *London season* (БАУФС : L – 1089); *Mudcat State* (БАУФС: B-206); *Nutmeg State* (БАУФС: B-2322); *Parthian arrow* (БАУФС); *Peruvian bark* (БАУФС: P-343); *Philadelphia lawyer* (БАУФС: P -357); *Prairie State* (БАУФС: P -928); *Punica Tides* (БАУФС); *Puritan City* (БАУФС: P -1223); *Quaker City* (БАУФС: C-666); *Roman bird* (БАУФС); *Roman holiday* (БАУФС); *Roman nose* (БАУФС); *Roman peace* (БАУФС); *Russian leather* (БАУФС: R-937); *Scotch boot* (БАУФС); *Scotch broth* (БАУФС); *Scotch cousin* (БАУФС); *Scotch hands* (БАУФС: S-191); *Scotch marriage* (БАУФС); *Scotch mist* (БАУФС); *Scotch verdict* (БАУФС: S-195); *Serbonian bog* (БАУФС: S -513); *Squatter State* (БАУФС: G -72); *Sucker State* (БАУФС: P -928); *Sunflower State* (БАУФС: G -72); *ultima Thule* (БАУФС); *Welsh rabbit* (БАУФС: W-371); *Welsh uncle* (БАУФС: W-372); *Welsh wig* (БАУФС: W-373); *White House* (БАУФС: W-870); *Wolverine Slate* (БАУФС: W-1215); «**прикметник + прикметник**» (1 од., 0,8%), зокрема: *British warm* (БАУФС). Отже, у групі двокомпонентних фразеологізмів найчастотнішою є модель «**прикметник + іменник**».

III. Трикомпонентні фразеологізми (20 од., 15,9%) представлені такими моделями: «**дієслово + прикметник + іменник**» (1 од., 0,8%), зокрема: *to take French leave* (БАУФС); «**іменник + прийменник + іменник**» (15 од., 11,7%), зокрема: *battle-field of Europe* (БАУФС: B-201); *playground of Europe*, (БАУФС: P-617); *City of Monuments* (БАУФС: C-668); *City of Notions* (БАУФС: C-669); *City of the Angels* (БАУФС: C-670); *Father of Rivers* (про Міссісіпі) (БАУФС: F -285); *Father of Rivers* (про Ніл) (БАУФС: F -285); *Father of Waters* (БАУФС: F -285); *garden of England* (БАУФС: G -69); *garden of the West* (БАУФС: G -70); *Islands of the Blessed* (БАУФС: I – 1127); *Land of Nod* (БАУФС: L-53); *Queen of the West* (БАУФС: Q -15); «**прийменник + прикметник + іменник**» (1 од., 0,8%), зокрема: *at the Greek calends (kalends)* (БАУФС: A-991); «**прикметник + прикметник + іменник**» (3 од., 2,3%), зокрема: *Blue Law State* (БАУФС: B-2322); *Green Mountain State* (БАУФС: G -2100); *Old Bay State* (БАУФС: B-207). Отже, у групі трикомпонентних фразеологізмів найчастотнішою є модель «**іменник + прийменник + іменник**».

IV. Чотирикомпонентні фразеологізми (16 од., 12,5%) представлені такими моделями: «дієслово + іменник + прислівник + числівник» (1 од., 0,8%), зокрема: *put Yorkshire over one* (БАУФС: P-1878); «дієслово + прийменник + прикметник + іменник» (1 од., 0,8%), зокрема: *to assist in the French sense* (БАУФС); «іменник + прийменник + іменник + іменник» (1 одиниця, 0,8%), зокрема: *prince of Wales' feather* (БАУФС: P-1032); «іменник + дієслово + дієслово + іменник» (1 од., 0,8%), зокрема: *Dutch have captured Holland* (БАУФС); «іменник + прийменник + прикметник + іменник» (3 од., 2,3%), зокрема: *City of Brotherly Love* (БАУФС: С-666); *City of Magnificent Distances* (БАУФС: С-667); *City of the Golden Gate* (БАУФС: С-671); «іменник + прийменник + числівник + іменник» (1 од., 0,8%), зокрема: *City of the Seven Hills* (БАУФС: С-672); «прикметник + іменник + прийменник + іменник» (7 одиниць, 5,5%), зокрема: *Gate City of the South* (БАУФС: G -78); *Gate City of the West* (БАУФС: G -79); *Queen City of the Lakes* (БАУФС: Q -12); *Queen City of the Mississippi* (БАУФС: Q -13); *Queen City of the Pacific* (БАУФС: Q -14); *Queen City of the West* (БАУФС: Q -15); *wise man of Gotham* (БАУФС: W-870); «прислівник + дієслово + прийменник + іменник» (1 од., 0,8%), зокрема: *enough to puzzle a Philadelphia lawyer* (БАУФС: E-175). Отже, у чотирикомпонентних фразеологізмів частотнішою є модель «прикметник + іменник + прийменник + іменник».

V. П'ятикомпонентні фразеологізми (5 од., 3,9%) представлені такими моделями: «дієслово + займенник + частка + прийменник + іменник» (1 од., 0,8%), зокрема: *whisper it not in Gath* (БАУФС: W-623); «іменник + дієприкметник + прийменник + іменник + іменник» (1 од., 0,8%), зокрема: *ark rested on Mt. Ararat* (БАУФС: A-539); «іменник + іменник + прийменник + прикметник + іменник» (1 од., 0,8%), зокрема: *Lombard Street to a China orange* (БАУФС : L 1087); «прикметник + іменник + прийменник + іменник + іменник» (1 од., 0,8%), зокрема: *Old Lady in Threadneedle Street*, (БАУФС: O-301); «сполучник + іменник + сполучник + іменник + дієслово» (1 од., 0,8%), зокрема: *when Dover and Calais meet* (БАУФС: W-529).

VI. Шестикомпонентні фразеологізми (1 од., 0,8%) представлені моделлю «дієслово + займенник + частка + прийменник + іменник + іменник», зокрема: *tell it not in Bond Street* (БАУФС: Т-301);

VII. Семикомпонентні фразеологізми (2 од., 1,6%) представлені такими моделями: «дієслово + займенник + частка + прийменник + прикметник + іменник + іменник» (1 од., 0,8%), зокрема: *tell it not on St. James's pavement* (БАУФС: Т-301); «сполучник + прийменник + іменник + дієслово + сполучник + іменник + дієслово» (1 од., 0,8%), зокрема: *when at Rome, do as the Romans do* (БАУФС: W-522).

Було здійснено квантитативний аналіз для визначення частотності фразеологізмів із топонімами за кількістю компонентів та за моделями. Результати аналізу наведено на Рис. 3.1.

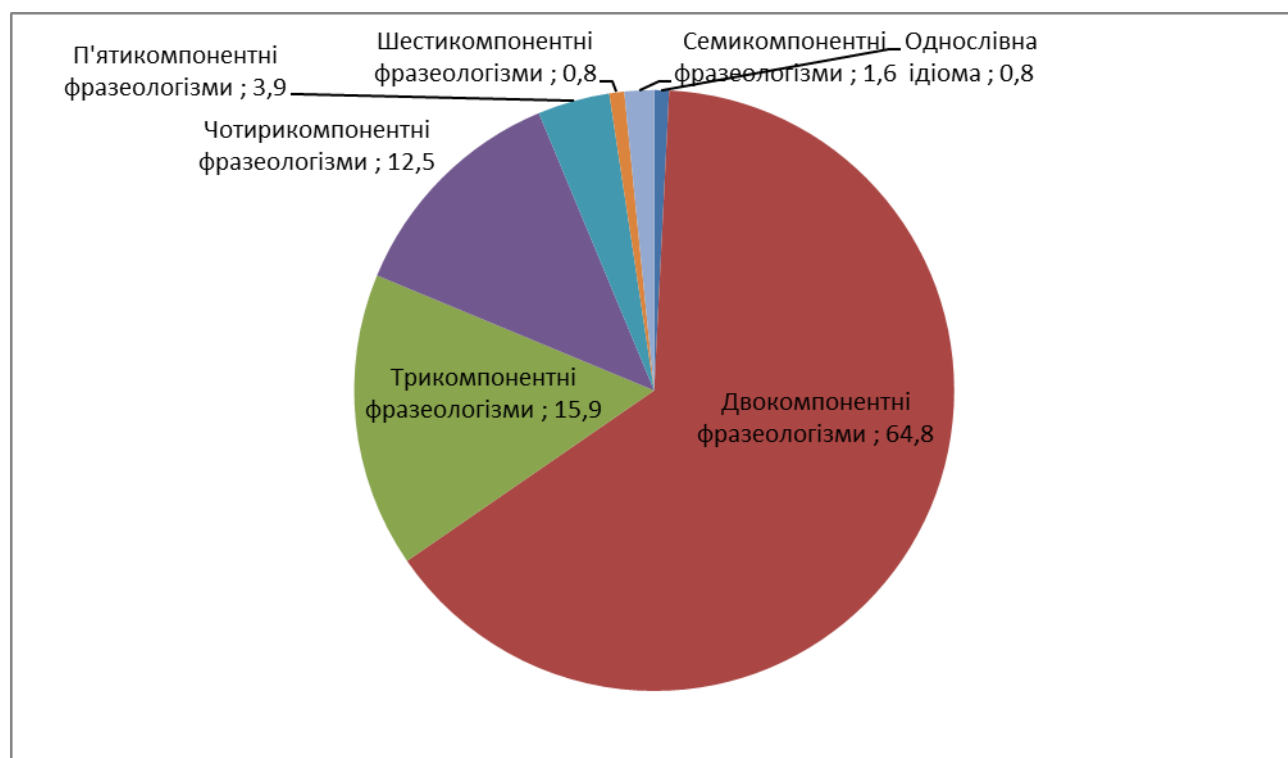

Рис. 3.1. Частотність фразеологізмів із топонімами за кількістю компонентів, %

З рис. 3.1. можемо зробити висновок, що найчастотнішими виявилися двокомпонентні фразеологізми із топонімічним компонентом. Їх кількість склала майже дві третини (64,8%) від усіх аналізованих ФО. Вони представлені трьома моделями, серед них найчастотнішою є модель «прикметник + іменник».

Середню частотність продемонстрували трикомпонентні фразеологізми (15,9%, представлені чотирма моделями, серед них найчастотнішою є модель «іменник + прийменник + іменник» та чотирикомпонентні фразеологізми (12,5%, представлені п'ятьма моделями, серед них найчастотнішою є модель «прикметник + іменник + прийменник + іменник»). Найрідше зустрічаються п'ятикомпонентні фразеологізми (3,9%, представлені п'ятьма моделями, усі моделі виявилися не частотними) та семикомпонентні фразеологізми (1,6%, представлені двома моделями, усі моделі виявилися нечастотними). У поодиноких випадках зустрічаються також однослівна ідіома, що була представлена аббревіатурою на позначення мікротопоніму, а також шестикомпонентна модель (по 0,8%).

3.2. Класифікація фразеологічних одиниць за топонімічним компонентом

Класифікація ФО за топонімічним компонентом здійснювалася на підставі класифікації топонімів, що входять до того чи того ФО.

I. Фразеологізми, що містять топоніми-ороніми (на позначення рельєфу та ландшафту) (2 од., 1,6%), у тому числі:

1.1. Назви гір та пагорбів (1 од., 0,8%), зокрема: *ark rested on Mt. Ararat* буквально: ковчег на горі Арарат у значенні «Ноев ковчег» у переносному значенні «тісне приміщення» (БАУФС: А-539);

1.2. Назви боліт (1 од., 0,8%), зокрема: *Serbonian bog* буквально: «Сербонійське болото», у значенні «безвихідне становище» (БАУФС: S -513).

II. Фразеологізми, що містять назви сторін та частин світу (4 од., 3,1%), у тому числі: **2.1. Назви частин світу** (3 од., 2,3%), зокрема: *Queen of the West* буквально: «королева Заходу», у переносному значенні «перлина Заходу», у значенні «місто Цинциннаті» (БАУФС: Q -15).

Отже, в цій групі переважають ФО, що містять назви сторін світу. *battle-field of Europe* буквально: «поле битви Європи» у значенні «Голандія» (БАУФС: В-201); *playground of Europe*, буквально: «спортивний майданчик Європи», у значенні «Швейцарія» (БАУФС: Р-617); **2.2. Назви сторін світу** (1 од., 0,8%), зокрема: *garden of the West* буквально: «сад Заходу» у значенні «штат Ілінойс та штат Канзас» (БАУФС: G -70).

III. Фразеологізми, що містять топоніми-ойконіми (назви міст та селищ) (25 од., 19,5%), у тому числі:

3.1. Комоніми (назви селищ) (2 од., 1,6%), зокрема: *wise man of Gotham* буквально: «мудра людина з Готхема», у значенні «обмежена, недалеко людина» (БАУФС: W-870); *man of Gotham* буквально: «людина з Готхема», у значенні «обмежена, недалеко людина» (БАУФС: М-769).

3.2. Полісоніми (назви міст та міських поселень) (23 од., 18%), зокрема: *Balacava helmet* буквально: «балаклавський шолом», у значенні «військовий в'язаний шолом» (БАУФС: Б -108); *Venetian blind* у значенні «жалюзі» (БАУФС: V-24); *Venetian pearl* буквально: «венеціанська перлина», у значенні «штучна перлина» (БАУФС: V-26); *London season* буквально: «Лондонський сезон» у значенні «час пожвавлення розваг лондонської знаті» (БАУФС : L – 1089); *Roman holiday* буквально: «римські канікули» у значенні «розвага за рахунок страждань інших» (БАУФС); *Beau town* буквально: «бобове місто» у значенні «Бостон» (БАУФС: В-278); *City of Brotherly Love* буквально: «місто братерської любові» у значенні «місто Філадельфія» (БАУФС: С-666); *Quaker City* буквально: «місто квакерів» у значенні «місто Філадельфія» (БАУФС: С-666); *City of Notions* буквально: «місто галантереї» у значенні «Бостон» (БАУФС: С-669); *City of the Angels* буквально: «місто ангелів» у значенні «Лос-Анжелес» (БАУФС: С-670); *Puritan City* буквально: «місто пуритан» у значенні «Бостон» (БАУФС: Р -1223); *Roman bird* буквально: «римський птах» у значенні «орел» (БАУФС); *whisper it not in Gath* буквально: «не шепотіть цього у Гаті», у значенні «не кажіть про це комусь іншому не тіште наших ворогів цією (неприємною для нас) звісткою» (БАУФС: W-623); *Venetian mast* буквально: «венеціанська щогла», у значенні «різнокольорова щогла, якою прикрашають вулиці»

(БАУФС: V-25); *Arcades ambo* буквально: ‘обидва з Аркаде’, у значенні ‘дві людини з однаковими смаками, люди одного складу’ (БАУФС); *Roman nose* буквально: ‘римський ніс’ у значенні ‘ніс с горбинкою’ (БАУФС); *when at Rome, do as the Romans do* буквально: ‘коли ти знаходишся у Римі, поведься, як римлянин’, у значенні ‘доцільно дотримуватися традицій району, в якому ви проживаєте або відвідуєте’ (БАУФС: W-522); *Punica Tides* буквально: ‘пунічна вірність’, ‘карфагенська вірність’ у значенні ‘підступність, віроломність’ (БАУФС); *Greek gift* буквально: ‘грецький подарунок’ у значенні ‘підступний подарунок’ (БАУФС); *when Dover and Calais meet* буквально: ‘коли зустрінуться Дувр і Кале’, у значенні ‘ніколи’ (БАУФС: W-529); *London particular* буквально: ‘Лондонська особливість’ у значенні ‘лондонський туман’ (БАУФС : L – 1088); *Roman peace* буквально: ‘римський мир’ у значенні ‘мир між переможеними країнами, що ввійшли до складу Римської Імперії’ (БАУФС); *Provisions of Oxford* буквально: ‘Оксфордські провізії’, у значенні ‘конституція, вироблена в Оксфорді у 1258 р.’ (БАУФС: P-1116). Отже, в цій групі переважають ФО, що містять полісоніми.

IV. Фразеологізми, що містять топоніми-хороніми (назви країн та їх частин)

(66 од., 51,6%), у тому числі:

4.1. Назви частин країн (34 од., 26,6%), зокрема: *Scotch hands* буквально: ‘шотландські руки’, у значенні ‘двійка лопаток для розрізання і накладання масла’ (БАУФС: S-191); *prince of Wales’ feather* буквально: ‘перо принця Уельського’, у значенні ‘плюмаж страусових пір’їв’ (БАУФС: P-1032); *put Yorkshire over one* буквально: ‘поставити Йоркшир зверху’, у значенні ‘обдурити когось’ (БАУФС: P-1878); *Scotch verdict* буквально: ‘шотландський вердикт’, у значенні ‘виправдний вирок’ (БАУФС: S-195); *enough to puzzle a Philadelphia lawyer* буквально: ‘задача для філадельфійського адвоката’, у значенні ‘складна та заплутана справа’ (БАУФС: E-175); *Philadelphia lawyer* буквально: ‘філадельфійський адвокат’, у значенні ‘людина з гострим розумом пройдисвіт’ (БАУФС: P -357); *Scotch boot* буквально: ‘шотландський черевик’ у значенні ‘знаряддя тортур’ (БАУФС); *Scotch broth* буквально: ‘шотландський бульон’ у значенні ‘перловий суп’ (БАУФС); *Bad Lands* буквально: ‘погані землі’ у значенні ‘неродючі області на заході США’

(БАУФС: В-65); *Black Belt* буквально: ‘чорна зона’ у значенні ‘південні райони США, в яких переважає негритянське населення’ (БАУФС: В-2097); *Arkansas toothpick* буквально: ‘арканзаська зубочистка’ у значенні ‘довгий мисливський ніж’ (БАУФС: А-538); *Badger State* буквально: ‘Штат борсуків’ у значенні ‘штат Вісконсін’ (БАУФС: В-56); *Bay State* буквально: ‘штат бухти’ у значенні ‘штат Массачузетс’ (БАУФС: В-207); *Old Bay State* буквально: ‘штат старої бухти’ у значенні ‘штат Массачузетс’ (БАУФС: В-207); *Mudcat State* буквально: ‘штат мерлузи’ у значенні ‘штат Міссісіпі’ (БАУФС: В-206); *Bear State* буквально: ‘медвежий штат’ у значенні ‘штат Арканзас’ (БАУФС: В-335); *Blizzard State* буквально: ‘штат сніжної хуртовини’ у значенні ‘штат Північна Дакота’ (БАУФС: В-2239); *Blue Law State* буквально: ‘штат голубих законів’ у значенні ‘штат Коннектикут’ (БАУФС: В-2322); *Freestone State* буквально: ‘штат пісковика’ у значенні ‘штат Коннектикут’ (БАУФС: В-2322); *Nutmeg State* буквально: ‘штат мускатних горіхів’ у значенні ‘штат Коннектикут’ (БАУФС: В-2322); *Blue-Grass State* буквально: ‘штат блакитної трави’ у значенні ‘штат Кентукі’ (БАУФС: В-2316); *Garden State* буквально: ‘штат садів’ у значенні ‘штат Канзас’ (БАУФС: G -72); *Jayhawker State* буквально: ‘штат партизанів Громадянської війни’ у значенні ‘штат Канзас’ (БАУФС: G -72); *Squatter State* буквально: ‘штат поселенців’ у значенні ‘штат Канзас’ (БАУФС: G -72); *Sunflower State* буквально: ‘штат соняшників’ у значенні ‘штат Канзас’ (БАУФС: G -72); *Golden State* буквально: ‘золотий штат’ у значенні ‘штат Каліфорнія’ (БАУФС: G -1463); *Sucker State* буквально: ‘штат смоктунів’ у значенні ‘штат Іллінойс’ (БАУФС: Р -928); *Wolverine State* буквально: ‘штат росомах’, у значенні ‘штат Мічиган’ (БАУФС: W-1215); *Welsh wig* буквально: ‘валлійська перука’, у значенні ‘шерстяний головний убір <який шільно облягає голову>’ (БАУФС: W-373); *Welsh uncle* буквально: ‘уельський дядько’, у значенні ‘двоюрідний брат батька або матері дальній родич’ (БАУФС: W-372); *Scotch cousin* буквально: ‘шотландський кузен’, у значенні ‘далекій родич’ (БАУФС); *Scotch marriage* буквально: ‘шотландський шлюб’, у значенні ‘шлюб без формальностей’ (БАУФС); *Scotch mist* буквально: ‘шотландський туман’, у жартівливому значенні ‘дрібний дощ’ (БАУФС);

4.2. Назви країн (29 од., 22,7%), зокрема: *Chinese tumbler* буквально: ‘китайський акробат’, у значенні ‘іван-покиван’ (БАУФС: С-619); *Chinese collar* буквально: ‘китайський комір’, у значенні ‘стоячий комір’ (БАУФС: С-618); *Russian leather* буквально: ‘російська шкіра’, у значенні ‘юхта’ (БАУФС: R-937); *Peruvian bark* буквально: ‘перуанська кора’, у значенні ‘хіна’ (БАУФС: Р-343); *China bark* буквально: ‘перуанська кора’, у значенні ‘хіна’ (БАУФС: С-617); *British warm* буквально: ‘британський теплий’ у значенні ‘коротка тепла шинель’ (БАУФС); *Dutch gold* буквально: ‘голландське золото’, у значенні ‘несправжнє золото мідна фольга’ (БАУФС); *Dutch heat* буквально: ‘голландське частування’, у значенні ‘випивка у складчину’ (БАУФС); *garden of England* буквально: ‘сад Англії’ у значенні ‘південні райони Англії’ (БАУФС: G -69); *French chalk* буквально: ‘французька крейда’, у значенні ‘талък’ (БАУФС); *British lion* буквально: ‘британський лев’ (БАУФС); *French roof* буквально: ‘французький дах’, у значенні ‘мансарда’ (БАУФС); *French window* буквально: ‘французьке вікно’, у значенні ‘вікно, що доходить до підлоги’ (БАУФС); *Dutch comfort* буквально: ‘голландський комфорт’, у значенні ‘слабка втіха’ (БАУФС); *Dutch pink* буквально: ‘голландський рожевий’, у значенні ‘кров’ (БАУФС); *Dutch defense* буквально: ‘голландський захист’, у значенні ‘удаваний захист’ (БАУФС); *French leave* буквально: ‘французький відхід’, у значенні ‘непомітно піти’ (БАУФС); *to take French leave* буквально: ‘піти по-французьки’, у значенні ‘непомітно піти’ (БАУФС); *to assist in the French sense* буквально: ‘допомагати по-французьки’, у значенні ‘бути присутнім при виконанні справи, але не допомагати’ (БАУФС); *Dutch concert* буквально: ‘голландський концерт’, у значенні ‘спів у різнобій’ (БАУФС); *Dutch bargain* буквально: ‘голландська угода’, у значенні ‘угода, яку уклали за пляшкою вина’ (БАУФС); *Dutch reckoning* буквально: ‘голландський рахунок’, у значенні ‘рахунок, який трактирник збільшує в разі протесту відвідувача’ (БАУФС); *Dutch courage* буквально: ‘голландський кураж’, у значенні ‘п’яна хоробрість’ (БАУФС); *Dutch feast* буквально: ‘голландський банкет’, у значенні ‘господар напився першим’ (БАУФС); *Parthian arrow* буквально: ‘парфіянська стрела’ у значенні ‘влучна репліка, яку зберігають під кінець’ (БАУФС); *at the Greek calends* (або *kalends*)

буквально: ‘до грецьких календ’ у значенні ‘дуже довго’, ‘ніколи’ (БАУФС: А-991); *Arabian nights* буквально: ‘арабські ночі’ у значенні ‘казки «Тисяча і одна ніч»’, ‘арабські казки’ у переносному значенні, ‘неправдоподібне оповідання’ (БАУФС: А-525); *Arabian bird* буквально: ‘арабський птах’, у значенні ‘фенікс’ у переносному значенні ‘унікум’ (БАУФС: А-524); *Dutch have captured Holland* буквально: ‘голландці захопили Голландію’, у значенні ‘стара новина’ (БАУФС);

4.3. Назви вигаданих або міфічних країн (3 од., 2,3%), зокрема: *Islands of the Blessed* буквально: «острови блаженних» у значенні «притулок праведників після смерті» (БАУФС: І – 1127); *ultima Thule* буквально: «останній Туле», у значенні «крайня межа» (БАУФС); *Land of Nod* буквально: «земля Нод», у значенні «царство сну» (БАУФС: L-53).

Отже, в цій групі переважають ФО, що містять назви частин країн.

V. Фразеологізми, що містять топоніми-гідроніми (назви водоймищ) (5 од., 3,9%), у тому числі:

5.1. Лімоніми (назви озер) (1 од., 0,8%), зокрема: *Lake School* буквально: ‘озерна школа’, у значенні ‘школа поетів-романтиків ХІХ ст.’ (БАУФС: L-38);

5.2. Потамоніми (назви річок) назви річок (4 од., 3,1%), зокрема: *Father of Rivers (pro Nil)* буквально: ‘батько річок’ у значенні ‘Ніл’ (БАУФС: F -285); *Father of Waters* буквально: ‘батько вод’ у значенні ‘Ніл’ (БАУФС: F -285); *Father of Rivers (pro Miccicini)* буквально: ‘батько річок’ у значенні ‘Міссісіпі’ (БАУФС: F -285); *Great Father* буквально: ‘великий батько’ у значенні ‘Міссісіпі’ (БАУФС: F -285).

Отже, в цій групі переважають ФО, що містять потамоніми.

VI. Фразеологізми, що містять мікротопоніми та урбаноніми (9 од., 7%), зокрема: *White House* буквально: ‘білий дім’, у значенні ‘резиденція Президента США’ (БАУФС: W-870); *Old Lady in Threadneedle Street*, буквально: ‘стара леді з Треднілд-стріт’, у значенні ‘англійський банк’ (БАУФС: О-301); *Big Ben* буквально: ‘Великий Бен’ у значенні ‘годинник на будинку англійського парламенту’ (БАУФС: Б-1932); *tell it not in Bond Street* буквально: «не кажіть цього на Бонд-стріт», у значенні ‘не кажіть про це комусь іншому не тіште наших ворогів цією (неприємною для нас) звісткою» (БАУФС: Т-301); *tell it not on St. James’s pavement*

буквально: ‘не кажіть цього на тротуарі Сент-Джеймс’, у значенні ‘не кажіть про це комусь іншому не тіште наших ворогів цією (неприємною для нас) звісткою (БАУФС: Т-301); *ABC* у значенні ‘дешевий ресторан в Лондоні (скор. Aerated Bread Company’s Shop)’ (БАУФС: А-8); *American hotel* буквально: ‘американський готель’, у значенні ‘готель’ з обов’язковим пансіоном’ (БАУФС: А-396); *American plan* буквально: ‘американський план’, у значенні ‘готель’ з обов’язковим пансіоном’ (БАУФС: А-396); *Lombard Street* буквально: ‘Ломбард-стріт’ у значенні ‘фінансовий центр Англії’ (БАУФС : L – 1086);

VII. Фразеологізми із комбінацією різних топонімів (16 од., 12,5%):

7.1. Хоронім + оронім (3 од., 2,3%), наприклад: *Bayou State* буквально: ‘болотний штат’ у значенні ‘штат Міссісіпі’ (БАУФС: В-206); назви конкретних місцевостей *Green Mountain State* буквально: ‘місто зеленої гори’ у значенні ‘штат Вермонт’ (БАУФС: G -2100); назви конкретних місцевостей *Prairie State* буквально: ‘штат прерії’ у значенні ‘штат Іллінойс’ (БАУФС: Р -928);

7.2. Хоронім + лімонім (1 од., 0,8%), зокрема: назви конкретних місцевостей *Lake State* буквально: «озерний штат», у значенні «штат Мічиган» (БАУФС: L-39);

7.3. Хоронім + урбанонім (1 од., 0,8%), зокрема: *Lombard Street to a China orange* буквально: «Ломбард-стріт до китайських апельсинів» у значенні «непорівнювані речі» (БАУФС : L – 1087);

7.4. Ойконім + урбанонім або мікротопонім (3 од., 2,3%), зокрема: *City of Magnificent Distances* буквально: ‘місто великих проспектів’ у значенні ‘місто Вашингтон’ (БАУФС: С-667); *City of Monuments* буквально: ‘місто пам’ятників’ у значенні ‘місто Балтимор’ (БАУФС: С-668); *City of the Golden Gate* буквально: ‘місто золотих воріт’ у значенні ‘місто Сан-Франциско’ (БАУФС: С-671);

7.5. Ойконім + назва сторін світу (3 од., 2,3%), зокрема: *Gate City of the South* буквально: «ворота Півдня» у значенні «місто Атланта в штаті Джорджія» (БАУФС: G -78); *Gate City of the West* буквально: «ворота Заходу» у значенні «місто Пітсбург в штаті Пенсильванія» (БАУФС: G -79); *Queen City of the West* буквально: «королівське місто Заходу», у переносному значенні «перлина Заходу», у значенні «місто Цинциннаті» (БАУФС: Q -15);

7.6. Ойконім + оронім (3 од., 2,3%), зокрема: *City of the Seven Hills* буквально: «місто на семи пагорбах» у значенні «Рим» (БАУФС: С-672); *Forest City амер.* «місто-ліс» буквально: «місто-ліс» у значенні «Клівленд» (БАУФС: F-1044); *Crescent City* буквально: «місто півмісяця» у значенні «Новий Орлеан» (БАУФС: С-1489);

7.7 Ойконім + гідронім (3 од., 2,3%), у тому числі називалися такі гідроніми, як лімонім (назва озер): *Queen City of the Lakes* буквально: «королівське місто озер», у переносному значенні «перлина озер», у значенні «місто Буффало в штаті Нью-Йорк» (БАУФС: Q -12); потамонім (назва річок): *Queen City of the Mississippi* буквально: «королівське місто Міссісіпі», у переносному значенні «перлина Міссісіпі», у значенні «місто Сент-Луїс» (БАУФС: Q -13); пелагонім (назва океанів): *Queen City of the Pacific* буквально: «королівське місто Тихого океану», у переносному значенні «перлина Тихого океану», у значенні «місто Сан-Франциско» (БАУФС: Q -14).

Було здійснено квантитативний аналіз для визначення частотності фразеологізмів із різними топонімами. Результати аналізу наведено на Рис. 3.2.

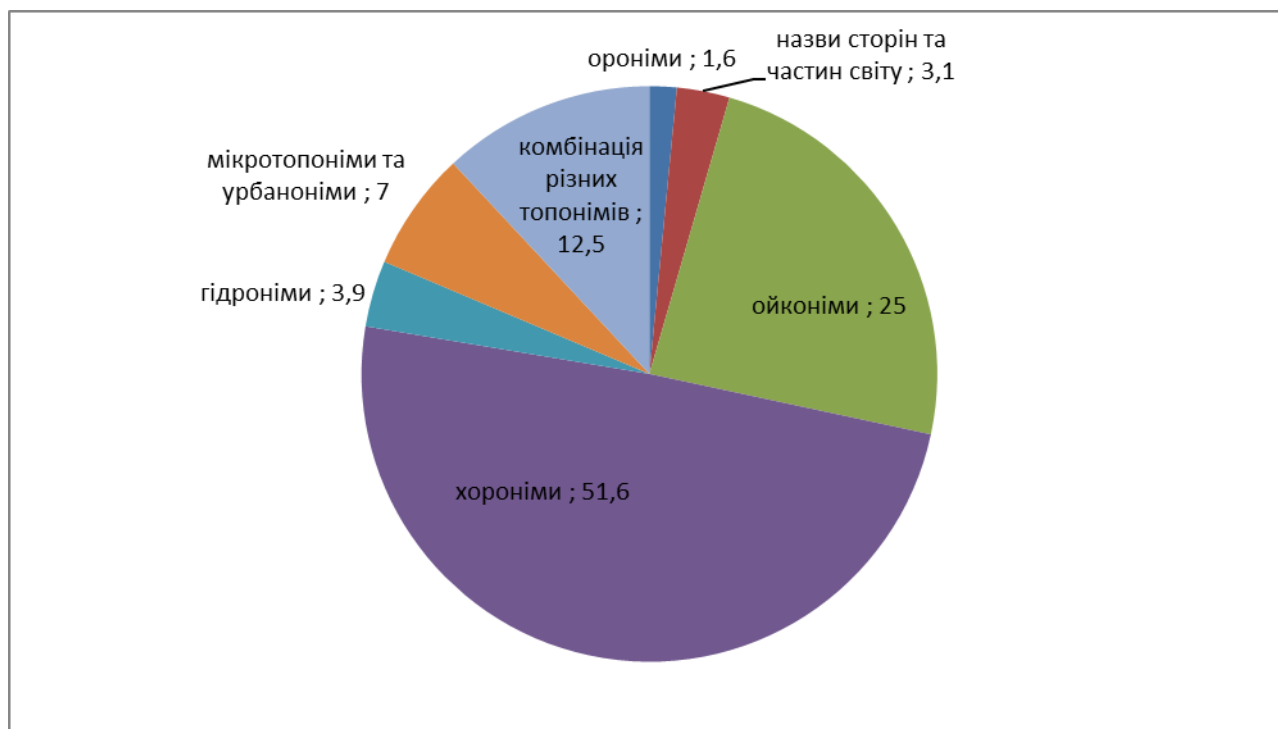

Рис. 3.2. Частотність фразеологізмів із різними топонімами

З рис. 3.2 можемо зробити висновок, що найчастотнішими виявилися фразеологізми із хоронімами. Їх кількість склала понад половини (51,6%) від усіх аналізованих ФО. Ці фразеологізми містили назви країн та частин країн, в тому числі і назви міфічних або вигаданих країн, в групі переважали назви частин країн.

Середню частотність продемонстрували фразеологізми із ойконімами (25%, містили комоніми і полісоніми, в групі переважали полісоніми) та фразеологізми із комбінацією різних топонімів (12,5%).

Найрідше зустрічаються фразеологізми, що містять мікротопоніми та урбаноніми (7%), гідроніми (3,9%, містили лімоніми і потамоніми, в групі переважали потамоніми), назви сторін та частин світу (3,1%) та омоніми (1,6%), містили назви гір та пагорбів і назви боліт.

3.3. Класифікація ФО з топонімічним компонентом за семантикою

Було виділено лексико-семантичні групи із субгрупами ФО із топонімічним компонентом. Зокрема, було виділено такі групи.

I. Фразеологізми із компонентом-топонімом, що номінують юридичні поняття (3 од., 2,3%), зокрема: *Scotch verdict* буквально: «шотландський вердикт», у значенні «виправдний вирок» (БАУФС: S-195); *Roman peace* буквально: «римський мир» у значенні «мир між переможеними країнами, що ввійшли до складу Римської Імперії» (БАУФС); *Provisions of Oxford* буквально: «Оксфордські провізії», у значенні «конституція, вироблена в Оксфорді у 1258 р.» (БАУФС: P-1116). Усі фразеологізми із контекстуальною оцінкою.

II. Фразеологізми із компонентом-топонімом, що номінують характеристику явищ та їхню оцінку (10 од., 12,8%), у тому числі:

2.1. Фразеологізми, що номінують культурні феномени (1 од., 0,8% із позитивною оцінкою), зокрема: *Lake School* буквально: «озерна школа», у значенні «школа поетів-романтиків ХІХ ст.» (БАУФС: L-38);

2.2. Фразеологізми, що номінують релігійні феномени (1 од., 0,8% із позитивною оцінкою), зокрема: *Islands of the Blessed* буквально: «острови блаженних» у значенні «притулок праведників після смерті» (БАУФС: I – 1127);

2.3. Фразеологізми, що номінують погодні явища (2 од., 1,6%), зокрема, із контекстуальною оцінкою: *London particular* буквально: «Лондонська особливість» у значенні «лондонський туман» (БАУФС : L – 1088); із негативною оцінкою: *Scotch mist* буквально: «шотландський туман», у жартівливому значенні «дрібний дощ» (БАУФС);

2.4. Фразеологізми, що номінують оцінку явищ (6 од., 4,7%), наприклад, за стандартністю чи унікальністю із позитивною оцінкою: *American hotel* буквально: «американський готель», у значенні «готель» з обов'язковим пансіоном (БАУФС: А-396); *American plan* буквально: «американський план», у значенні ««готель» з обов'язковим пансіоном» (БАУФС: А-396); *Arabian bird* буквально: «арабський птах», у значенні «фенікс» у переносному значенні «унікум» (БАУФС: А-524); за правдивістю чи неправдивістю із негативною оцінкою: *Arabian nights* буквально: «арабські ночі» у значенні «казки «Тисяча і одна ніч», «арабські казки» у переносному значенні, «неправдоподібне оповідання» (БАУФС: А-525); за вартістю із контекстуальною оцінкою: *ABC* у значенні «дешевий ресторан в Лондоні (скор. Aerated Bread Company's Shop)» (БАУФС: А-8); за новизною із негативною оцінкою: *Dutch have captured Holland* буквально: «голландці захопили Голландію», у значенні «стара новина» (БАУФС).

Отже, у цій групі найчастотнішою виявилася субгрупа ФО, що номінують оцінку явищ.

III. Фразеологізми із компонентом-топонімом, що номінують характеристику часу (2 од., 1,6%), зокрема: *at the Greek calends* (або *kalends*) буквально: «до грецьких календ» у значенні «дуже довго», «ніколи» (БАУФС: А-991); *when Dover and Calais meet* буквально: «коли зустрінуться Дувр і Кале», у значенні «ніколи» (БАУФС: W-529), обидві із негативною конотацією.

IV. Фразеологізми із компонентом-топонімом, що номінують характеристики людини та її поведінку (25 од., 19,5%), у тому числі:

4.1. Фразеологізми, що номінують поведінку людини (14 од., 10,9%), зокрема, із контекстуальною оцінкою: *Parthian arrow* буквально: ‘парфійська стрела’ у значенні ‘влучна репліка, яку зберігають під кінець’ (БАУФС); *Land of Nod* буквально: ‘земля Нод’, у значенні ‘царство сну’ (БАУФС: L-53); *French leave* буквально: ‘французький відхід’, у значенні ‘непомітно піти’ (БАУФС); *to take French leave* буквально: ‘піти по-французьки’, у значенні ‘непомітно піти’ (БАУФС); *to assist in the French sense* буквально: ‘допомагати по-французьки’, у значенні ‘бути присутнім при виконанні справи, але не допомагати’ (БАУФС); *Dutch bargain* буквально: ‘голландська угода’, у значенні ‘угода, яку уклали за пляшкою вина’ (БАУФС); із негативною оцінкою: *Dutch defense* буквально: ‘голландський захист’, у значенні ‘удаваний захист’ (БАУФС); *Dutch concert* буквально: ‘голландський концерт’, у значенні ‘спів у різнобій’ (БАУФС); *Dutch reckoning* буквально: ‘голландський рахунок’, у значенні ‘рахунок, який трактирник збільшує в разі протесту відвідувача’ (БАУФС); *Dutch courage* буквально: ‘голландський кураж’, у значенні ‘п’яна хоробрість’ (БАУФС); *Dutch feast* буквально: ‘голландський банкет’, у значенні ‘господар напився першим’ (БАУФС); *Punica Tides* буквально: ‘пунічна вірність’, ‘карфагенська вірність’ у значенні ‘підступність, віроломність’ (БАУФС); *Greek gift* буквально: ‘грецький подарунок’ у значенні ‘підступний подарунок’ (БАУФС); із позитивною оцінкою: *when at Rome, do as the Romans do* буквально: ‘коли ти знаходишся у Римі, поведься, як римлянин’, у значенні ‘доцільно дотримуватися традицій району, в якому ви проживаєте або відвідуєте’ (БАУФС: W-522);

4.2. Фразеологізми, що номінують спорідненість та сімейні стосунки (3 од., 2,3%), зокрема: *Welsh uncle* буквально: «уельський дядько», у значенні «двоюрідний брат батька або матері дальній родич» (БАУФС: W-372); *Scotch cousin* буквально: «шотландський кузен», у значенні «далекий родич» (БАУФС); *Scotch marriage* буквально: «шотландський шлюб», у значенні «шлюб без формальностей» (БАУФС), усі з негативною оцінкою.

4.3. Фразеологізми, що номінують моральні і когнітивні якості людини (4 од., 3,1%), зокрема, із контекстуальною оцінкою: *Philadelphia lawyer* буквально: 'філадельфійський адвокат', у значенні 'людина з гострим розумом пройдисвіт' (БАУФС: Р -357); із негативною конотацією: *put Yorkshire over one* буквально: 'поставити Йоркшир зверху', у значенні 'обдурити когось' (БАУФС: Р-1878); *wise man of Gotham* буквально: 'мудра людина з Готхема', у значенні 'обмежена, недалека людина' (БАУФС: W-870); *man of Gotham* буквально: 'людина з Готхема', у значенні 'обмежена, недалека людина' (БАУФС: М-769);

4.4. Фразеологізми, що зовнішність людини та її частини тіла (2 од., 1,6%), зокрема, зокрема: *Dutch pink* буквально: «голландський рожевий», у значенні «кров» (БАУФС) із негативною конотацією, *Roman nose* буквально: «римський ніс» у значенні «ніс с горбинкою» (БАУФС) із позитивною конотацією.

4.5. Фразеологізми, що номінують емоційний стан людини (1 од., 0,8% із негативною конотацією), зокрема: *Dutch comfort* буквально: «голландський комфорт», у значенні «слабка втіха» (БАУФС);

4.6. Фразеологізми, що характеризують людину як таку (1 од., 0,8% із контекстуальною оцінкою), зокрема: *Arcades ambo* буквально: «обидва з Аркаде», у значенні «дві людини з однаковими смаками, люди одного складу» (БАУФС).

Отже, у цій групі найчастотнішою виявилася група ФО, що номінують поведінку людини.

V. Фразеологізми із компонентом-топонімом, що номінують споруди та частини споруд (3 од., 2,3%), зокрема: *French roof* буквально: «французький дах», у значенні «мансарда» (БАУФС); *French window* буквально: «французьке вікно», у значенні «вікно, що доходить до підлоги» (БАУФС); *Venetian mast* буквально: «венеціанська щогла», у значенні «різнокольорова щогла, якою прикрашають вулиці» (БАУФС: V-25). Усі із позитивною конотацією.

VI. Фразеологізми із компонентом-топонімом, що номінують ситуації (8 од., 6,3%), у тому числі: складні ситуації із негативною конотацією *enough to puzzle a Philadelphia lawyer* буквально: «задача для філадельфійського адвоката», у значенні «складна та заплутана справа» (БАУФС: Е-175); комунікативні ситуації із

контекстуальною оцінкою, наприклад: *tell it not in Bond Street* буквально: «не кажіть цього на Бонд-стріт», у значенні «не кажіть про це комусь іншому не тіште наших ворогів цією (неприємною для нас) звісткою» (БАУФС: Т-301); *tell it not on St. James's pavement* буквально: «не кажіть цього на тротуарі Сент-Джеймс», у значенні «не кажіть про це комусь іншому не тіште наших ворогів цією (неприємною для нас) звісткою» (БАУФС: Т-301); *whisper it not in Gath* буквально: «не шепотіть цього у Гаті», у значенні «не кажіть про це комусь іншому не тіште наших ворогів цією (неприємною для нас) звісткою» (БАУФС: W-623); із контекстуальною оцінкою *ultima Thule* буквально: «останній Туле», у значенні «крайня межа» (БАУФС); та із негативною конотацією, наприклад: *Serbonian bog* буквально: «Сербонійське болото», у значенні «безвихідне становище» (БАУФС: S -513); ситуація некомфортного перебування із контекстуальною оцінкою, зокрема: *ark rested on Mt. Ararat* буквально: ковчег на горі «Аарат» у значенні «Ноев ковчег» у переносному значенні «тісне приміщення» (БАУФС: А-539); ситуації порівняння із негативною конотацією, наприклад: *Lombard Street to a China orange* буквально: «Ломбард-стріт до китайських апельсинів» у значенні «непорівнювані реч» (БАУФС : L – 1087);

VII. Фразеологізми із компонентом-топонімом, що номінують символи

(4 од., 3,1%), у тому числі: із позитивною конотацією: *Big Ben* буквально: 'Великий Бен' у значенні 'годинник на будинку англійського парламенту' (БАУФС: Б-1932); *British lion* буквально: 'британський лев' (БАУФС); *Roman bird* буквально: 'римський птах' у значенні 'орел' (БАУФС); із контекстуальною оцінкою: *prince of Wales' feather* буквально: 'перо принца Уельського', у значенні 'плюмаж страусових пір'їв' (БАУФС: Р-1032);

VIII. Фразеологізми із компонентом-топонімом, що номінують речовину

та сировину (4 од., 3,1%), у тому числі: із позитивною конотацією: *Peruvian bark* буквально: 'перуанська кора', у значенні 'хіна' (БАУФС: Р-343); *China bark* буквально: 'перуанська кора', у значенні 'хіна' (БАУФС: С-617); *French chalk* буквально: 'французька крейда', у значенні 'тальк' (БАУФС); із контекстуальною оцінкою: *Russian leather* буквально: 'російська шкіра', у значенні 'юхта' (БАУФС: R-937);

ІХ. Фразеологізми із компонентом-топонімом, що номінують установи за специфічними характеристиками (3 од., 2,3%), зокрема: *White House* буквально: ‘білий дім’, у значенні ‘резиденція Президента США’ (БАУФС: W-870); *Old Lady in Threadneedle Street*, буквально: ‘стара леді з Треднілд-стріт’, у значенні ‘англійський банк’ (БАУФС: O-301); *Lombard Street* буквально: ‘Ломбард-стріт’ у значенні ‘фінансовий центр Англії’ (БАУФС : L – 1086). Усі з контекстуальною оцінкою.

X. Фразеологізми із компонентом-топонімом, що номінують географічні об’єкти за специфічними характеристиками (50 од., 39,1%), у тому числі: із позитивною конотацією: *Father of Rivers (про Ніл)*. буквально: ‘батько річок’ у значенні ‘Ніл’ (БАУФС: F -285); *Father of Waters* буквально: ‘батько вод’ у значенні ‘Ніл’ (БАУФС: F -285); *Father of Rivers (про Міссісіпі)* буквально: ‘батько річок’ у значенні ‘Міссісіпі’ (БАУФС: F -285); *Great Father* буквально: ‘великий батько’ у значенні ‘Міссісіпі’ (БАУФС: F -285); із негативною конотацією: *Bad Lands* буквально: ‘погані землі’ у значенні ‘неродючі області на заході США’ (БАУФС: B-65); із контекстуальною оцінкою: *Queen City of the Lakes* буквально: ‘королівське місто озер’, у переносному значенні ‘перлина озер’, у значенні ‘місто Буффало в штаті Нью-Йорк’ (БАУФС: Q -12); *Queen City of the Mississippi* буквально: ‘королівське місто Міссісіпі’, у переносному значенні ‘перлина Міссісіпі’, у значенні ‘місто Сент-Луїс’ (БАУФС: Q -13); *Queen City of the Pacific* буквально: ‘королівське місто Тихого океану’, у переносному значенні ‘перлина Тихого океану’, у значенні ‘місто Сан-Франциско’ (БАУФС: Q -14); *City of the Seven Hills* буквально: ‘місто на семи пагорбах’ у значенні ‘Рим’ (БАУФС: C-672); *Forest City амер. “місто-ліс” (так називають м. Клівленд)*. буквально: ‘місто-ліс’ у значенні ‘Клівленд’ (БАУФС: F -1044); *Crescent City* буквально: ‘місто півмісяця’ у значенні ‘Новий Орлеан’ (БАУФС: C-1489); *Gate City of the South* буквально: ‘ворота Півдня’ у значенні ‘місто Атланта в штаті Джорджія’ (БАУФС: G -78); *Gate City of the West* буквально: ‘ворота Заходу’ у значенні ‘місто Пітсбург в штаті Пенсильванія’ (БАУФС: G -79); *Queen City of the West* буквально: ‘королівське місто Заходу’, у переносному значенні ‘перлина Заходу’, у значенні ‘місто Цинциннаті’ (БАУФС: Q -15); *City of Magnificent Distances* буквально: ‘місто великих проспектів’ у значенні

‘місто Вашингтон’ (БАУФС: С-667); *City of Monuments* буквально: ‘місто пам’ятників’ у значенні ‘місто Балтимор’ (БАУФС: С-668); *City of the Golden Gate* буквально: ‘місто золотих воріт’ у значенні ‘місто Сан-Франциско’ (БАУФС: С-671); *Wolverine State* буквально: ‘штат росомах’, у значенні ‘штат Мічиган’ (БАУФС: W-1215); *Lake State* буквально: ‘озерний штат’, у значенні ‘штат Мічиган’ (БАУФС: L-39); *Bayou State* буквально: ‘болотний штат’ у значенні ‘штат Міссісіпі’ (БАУФС: В-206); *Green Mountain State* буквально: ‘місто зеленої гори’ у значенні ‘штат Вермонт’ (БАУФС: G -2100); *Prairie State* буквально: ‘штат прерії’ у значенні ‘штат Іллінойс’ (БАУФС: Р -928); *garden of England* буквально: ‘сад Англії’ у значенні ‘південні райони Англії’ (БАУФС: G -69); *Badger State* буквально: ‘Штат борсуків’ у значенні ‘штат Вісконсін’ (БАУФС: В-56); *Bay State* буквально: ‘штат бухти’ у значенні ‘штат Массачузетс’ (БАУФС: В-207); *Old Bay State* буквально: ‘штат старої бухти’ у значенні ‘штат Массачузетс’ (БАУФС: В-207); *Mudcat State* буквально: ‘штат мерлузи’ у значенні ‘штат Міссісіпі’ (БАУФС: В-206); *Bear State* буквально: ‘медвежий штат’ у значенні ‘штат Арканзас’ (БАУФС: В-335); *Blizzard State* буквально: ‘штат сніжної хуртовини’ у значенні ‘штат Північна Дакота’ (БАУФС: В-2239); *Blue Law State* буквально: ‘штат голубих законів’ у значенні ‘штат Коннектикут’ (БАУФС: В-2322); *Freestone State* буквально: ‘штат пісковика’ у значенні ‘штат Коннектикут’ (БАУФС: В-2322); *Nutmeg State* буквально: ‘штат мускатних горіхів’ у значенні ‘штат Коннектикут’ (БАУФС: В-2322); *Blue-Grass State* буквально: ‘штат блакитної трави’ у значенні ‘штат Кентукі’ (БАУФС: В-2316); *Garden State* буквально: ‘штат садів’ у значенні ‘штат Канзас’ (БАУФС: G -72); *Jayhawker State* буквально: ‘штат партизанів Громадянської війни’ у значенні ‘штат Канзас’ (БАУФС: G -72); *Squatter State* буквально: ‘штат поселенців’ у значенні ‘штат Канзас’ (БАУФС: G -72); *Sunflower State* буквально: ‘штат соняшників’ у значенні ‘штат Канзас’ (БАУФС: G -72); *Golden State* буквально: ‘золотий штат’ у значенні ‘штат Каліфорнія’ (БАУФС: G -1463); *Sucker State* буквально: ‘штат смоктунів’ у значенні ‘штат Іллінойс’ (БАУФС: Р -928); *Black Belt* буквально: ‘чорна зона’ у значенні ‘південні райони США, в яких переважає негритянське населення’ (БАУФС: В-2097); *Beau town* буквально: ‘бобове місто’ у

значенні ‘Бостон’ (БАУФС: В-278); *City of Brotherly Love* буквально: ‘місто братерської любові’ у значенні ‘місто Філадельфія’ (БАУФС: С-666); *Quaker City* буквально: ‘місто квакерів’ у значенні ‘місто Філадельфія’ (БАУФС: С-666); *City of Notions* буквально: ‘місто галантереї’ у значенні ‘Бостон’ (БАУФС: С-669); *City of the Angels* буквально: ‘місто ангелів’ у значенні ‘Лос-Анжелес’ (БАУФС: С-670); . *Puritan City* буквально: ‘місто пуритан’ у значенні ‘Бостон’ (БАУФС: Р -1223); *garden of the West* буквально: ‘сад Заходу’ у значенні ‘штат Ілінойс та штат Канзас’ (БАУФС: G -70); *battle-field of Europe* буквально: ‘поле битви Європи’ у значенні ‘Голандія’ (БАУФС: В-201); *playground of Europe*, буквально: ‘спортивний сайданчик Європи’, у значенні ‘Швейцарія’ (БАУФС: Р-617); *Queen of the West* буквально: ‘королева Заходу’, у переносному значенні ‘перлина Заходу’, у значенні ‘місто Цинциннаті’ (БАУФС: Q -15);

XI. Фразеологізми із компонентом-топонімом, що номінують їжу та напої

(3 од., 2,3%), зокрема: із негативною конотацією: *Dutch heat* буквально: ‘голландське частування’, у значенні ‘випивка у складчину’ (БАУФС); із позитивною конотацією: *Welsh rabbit* буквально: ‘уельський кролик’, у значенні ‘грінки з сиром’ (БАУФС: W-371); *Scotch broth* буквально: ‘шотландський бульон’ у значенні ‘перловий суп’ (БАУФС);

XII. Фразеологізми із компонентом-топонімом, що номінують дозвілля

(2 од., 1,6%), у тому числі із позитивною конотацією: *London season* буквально: ‘Лондонський сезон’ у значенні ‘час пожвавлення розваг лондонської знаті’ (БАУФС : L – 1089); та із негативною конотацією: *Roman holiday* буквально: ‘римські канікули’ у значенні ‘розвага за рахунок страждань інших’ (БАУФС);

XIII. Фразеологізми із компонентом-топонімом, що номінують артефакти

(11 од., 8,6%), у тому числі:

13.1. Фразеологізми, що номінують ювелірні вироби (2 од., 2,3%) із негативною конотацією: *Dutch gold* буквально: ‘голландське золото’, у значенні ‘несправжнє золото мідна фольга’ (БАУФС); та із позитивною конотацією: *Venetian pearl* буквально: ‘венеціанська перлина’, у значенні ‘штучна перлина’ (БАУФС: V-26);

13.2. Фразеологізми, що номінують побутові речі (2 од., 2,3%), зокрема: *Scotch hands* буквально: ‘шотландські руки’, у значенні ‘двійка лопаток для розрізання і накладання масла’ (БАУФС: S-191); *Venetian blind* у значенні жалюзі’ (БАУФС: V-24). Обидва із позитивною конотацією.

13.3. Фразеологізми, що номінують одяг та його елементи (4 од., 3,1%), у тому числі із позитивною конотацією *Chinese collar* буквально: ‘китайський комір’, у значенні ‘стоячий комір’ (БАУФС: С-618); *British warm* буквально: ‘британський теплий’ у значенні ‘коротка тепла шинель’ (БАУФС); *Welsh wig* буквально: ‘валлійська перука’, у значенні ‘шерстяний головний убір <який шільно облягає голову>’ (БАУФС: W-373); та із контекстуальною оцінкою: *Balaclava helmet* буквально: ‘балаклавський шолом’, у значенні ‘військовий в’язаний шолом’ (БАУФС: Б -108);

13.4. Фразеологізми, що номінують побутові речі (2 од., 2,3%) із контекстуальною оцінкою *Arkansas toothpick* буквально: ‘арканзаська зубочистка’ у значенні ‘довгий мисливський ніж’ (БАУФС: А-538); та із негативною конотацією: *Scotch boot* буквально: ‘шотландський черевик’ у значенні ‘зброя тортур’ (БАУФС);

13.5. Фразеологізми, що номінують іграшки (1 од., 0,8%), зокрема: *Chinese tumbler* буквально: ‘китайський акробат’, у значенні ‘іван-покиван’ (БАУФС: С-619) із позитивною конотацією.

Отже, у цій групі найчастотнішою виявилася субгрупа фразеологізмів, що номінують одяг та його елементи.

Було здійснено квантитативний аналіз для визначення частотності різних лексико-семантичних груп ФО із топонімами.

Результати аналізу наведено на Рис. 3.3.

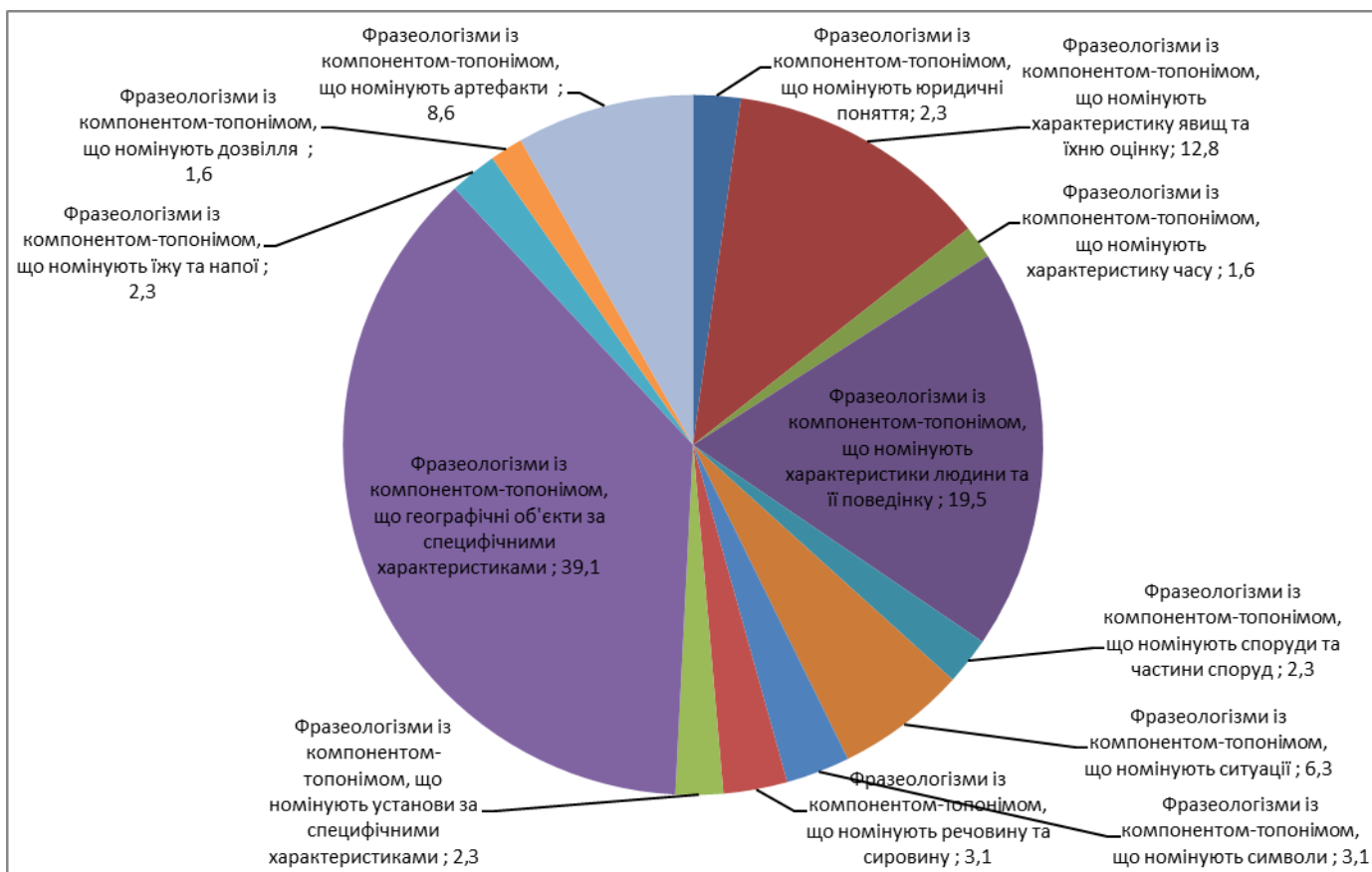

Рис. 3.3. Частотність різних лексико-семантичних груп із топонімами, %

Отже, було виявлено 13 лексико-семантичних груп фразеологізмів із топонімами. З рис. 3.3 можемо зробити висновок, що найчастотнішими виявилися фразеологізми, що відносяться до ЛСГ «Фразеологізми із компонентом-топонімом, що номінують географічні об'єкти за специфічними характеристиками». Їх кількість склала понад половини (39,1%) від усіх аналізованих ФО. Також частотними були фразеологізми групи «Фразеологізми із компонентом-топонімом, що номінують характеристики людини та її поведінку» (19,5%). Ці фразеологізми номінують людину як таку, поведінку людини, морально-когнітивні характеристики, емоційний стан, її зовнішність та частини тіла, спорідненість. У групі найчастотнішою виявилася субгрупа «Фразеологізми, що номінують поведінку людини».

Середню частотність продемонстрували фразеологізми групи «Фразеологізми із компонентом-топонімом, що номінують характеристику явищ та їхню оцінку» (12,8%).

Ці фразеологізми номінують культурні, релігійні феномени, погодні явища, а також оцінку явищ. У групі найчастотнішою виявилася субгрупа «Фразеологізми, що номінують оцінку явищ». Також середню частотність виявили ФО групи «Фразеологізми із компонентом-топонімом, що номінують артефакти» (8,6%). Ці фразеологізми номінують ювелірні вироби, предмети одягу, побутові речі, іграшки. У групі частотнішою виявилася субгрупа «Фразеологізми, що номінують одяг та його елементи».

Найрідше зустрічаються фразеологізми ЛСГ «Фразеологізми із компонентом-топонімом, що номінують ситуації» (6,3%), «Фразеологізми із компонентом-топонімом, що номінують символи», «Фразеологізми із компонентом-топонімом, що номінують речовину та сировину» (по 3,1%), «Фразеологізми із компонентом-топонімом, що номінують юридичні поняття», «Фразеологізми із компонентом-топонімом, що номінують споруди та частини споруд», «Фразеологізми із компонентом-топонімом, що номінують установи за специфічними характеристиками», «Фразеологізми із компонентом-топонімом, що номінують їжу та напої» (по 2,3%), «Фразеологізми із компонентом-топонімом, що номінують характеристику часу» та «Фразеологізми із компонентом-топонімом, що номінують дозвілля» (по 1,6%).

3.4. Аналіз перекладу англійських фразеологічних одиниць з топонімічним компонентом українською мовою

Було виявлено фразеологічні та нефразеологічні види перекладу ФО із топонімами.

I. Переклад повним еквівалентом (6 од., 4,7%), зокрема: *at the Greek calends* (або *kalends*) буквально: ‘до грецьких календ’ у значенні ‘дуже довго’, ‘ніколи’; (БАУФС: А-991) → *до грецьких календ*; *City of the Seven Hills* буквально: ‘місто на семи пагорбах’ у значенні ‘Рим’ (БАУФС: С-672) → *місто на семи пагорбах*; *Parthian arrow* буквально: ‘парфійська стрела’ у значенні ‘влучна репліка, яку зберігають під кінець’; (БАУФС) → *парфійська стріла*; *Roman bird* буквально:

‘римський птах’ у значенні ‘орел’; (БАУФС) → *римський птах; Roman holiday* буквально: ‘римські канікули’ у значенні ‘розвага за рахунок страждань інших’; (БАУФС) → *римські канікули; Roman nose* буквально: ‘римський ніс’ у значенні ‘ніс с горбинкою’; (БАУФС) → *римський ніс*.

Повні еквіваленти мають однакову структуру, подібну основу, переносне значення і функціонально-стилістичне забарвлення. Як бачимо з наведених прикладів, повним компонентом переважно перекладаються фразеологізми, що містять топоніми із класичної історії, містяться у багатьох прецедентних текстах і, отже, є відомими для носіїв як англійської, так і української культур.

II. Переклад частковим еквівалентом (3 од., 2,3%), зокрема: *Land of Nod* буквально: ‘земля Нод’, у значенні ‘царство сну’ (БАУФС: L-53) → *сонне царство; London particular* буквально: ‘Лондонська особливість’ у значенні ‘лондонський туман’; (БАУФС : L – 1088) → *Лондонський туман; Roman peace* буквально: ‘римський мир’ у значенні ‘мир між переможеними країнами, що ввійшли до складу Римської Імперії’; (БАУФС) → *римська угода*.

Часткові еквіваленти мають таке ж значення і внутрішню форму і відрізняються або за структурою, набору синонімічних компонентів, сполучуваності, кількості компонентів, ступеня вживання, або за іншою ознакою, що впливає з граматичної структури мови перекладу. Так, ми бачимо, що у наведених прикладах використана конкретизація *particular* → *туман* чи, навпаки, генералізація: *peace* → *угода*, але в цілому дібрані українські ФО еквівалентні за структурою та семантикою.

III. Переклад відносним еквівалентом (12 од., 9,4%), зокрема: *Arabian bird* буквально: ‘арабський птах’, у значенні ‘фенікс’; у переносному значенні ‘унікум’; (БАУФС: A-524) → *пташине молоко; Arabian nights* буквально: ‘арабські ночі’ у значенні ‘казки «Тисяча і одна ніч»’, ‘арабські казки’; у переносному значенні, ‘неправдоподібне оповідання’; (БАУФС: A-525) → *казка про білого бичка; ark rested on Mt. Ararat* буквально: ‘ковчег на горі Арарат’ у значенні ‘Ноев ковчег’ у переносному значенні ‘тісне приміщення’; (БАУФС: A-539) → *ноєв ковчег; Chinese tumbler* буквально: ‘китайський акробат’, у значенні ‘іван-покиван’ (БАУФС: C-619)

→ *іван-покиван*; *Dutch have captured Holland* буквально: ‘голландці захопили Голландію’, у значенні ‘стара новина’ (БАУФС) → *відкрив Америку!*; *French leave* буквально: ‘французький відхід’, у значенні ‘непомітно піти’ (БАУФС) → *питу по-англійськи*; *Greek gift* буквально: ‘грецький подарунок’ у значенні ‘підступний подарунок’; (БАУФС) → *троянський кінь*; *Islands of the Blessed*; буквально: ‘острови блажених’ у значенні ‘притулок праведників після смерті’ (БАУФС: I – 1127) → *Царство Небесне*; *Scotch boot* буквально: ‘шотландський черевик’ у значенні ‘знаряддя тортур’; (БАУФС) → *іспанський чобіт*; *Scotch marriage* буквально: ‘шотландський шлюб’, у значенні ‘шлюб без формальностей’; (БАУФС) → *жити на віру*; *to take French leave* буквально: ‘піти по-французьки’, у значенні ‘непомітно піти’ (БАУФС) → *питу по-англійськи*; *when at Rome, do as the Romans do* буквально: ‘коли ти знаходишся у Римі, поведься, як римлянин’, у значенні ‘доцільно дотримуватися традицій району, в якому ви проживаєте або відвідуєте’; (БАУФС: W-522) → *між який народ попадеш, того й шапку надівай*.

Відносні еквіваленти при тому ж значенні частково замінюють образність, але залишаються зіставними. Наприклад, *when at Rome, do as the Romans do* → *між який народ попадеш, того й шапку надівай*. У цих ФО однакова семантика, а слово «народ» в українському фразеологізмі актуалізує таку ж саме образність, що і в англійському, хоч назва народу і не уточнюється. У ФО *Scotch boot* → *іспанський чобіт* змінено топонім та вид взуття, але ці ФО визивають однакові асоціації.

IV. Переклад фразеологічним аналогом (24 од., 18,8%), зокрема: *Arcades ambo* буквально: ‘обидва з Аркаде’, у значенні ‘дві людини з однаковими смаками, люди одного складу’; (БАУФС) → *одного міста киши*; *Dutch comfort* буквально: ‘голландський комфорт’, у значенні ‘слабка втіха’ (БАУФС) → *могло бути і гірше*; *Dutch concert* буквально: ‘голландський концерт’, у значенні ‘спів у різнобій’ (БАУФС) → *одне до ліса, а друге до біса*; *Dutch courage* буквально: ‘голландський кураж’, у значенні ‘п’яна хоробрість’ (БАУФС) → *п’яний і в вогонь полізе*; *Dutch gold* буквально: ‘голландське золото’, у значенні ‘несправжнє золото; мідна фольга’ (БАУФС) → *блищить, як золото, а всередині болото*; *Dutch reckoning* буквально: ‘голландський рахунок’, у значенні ‘рахунок, який трактирник збільшує в разі

протесту відвідувача' (БАУФС) → *гамбурзький рахунок; enough to puzzle a Philadelphia lawyer*; буквально: 'задача для філадельфійського адвоката', у значенні 'складна та заплутана справа'; (БАУФС: E-175) → *сам чорт спіткнеться; Lombard Street to a China orange* буквально: 'Ломбард-стріт до китайських апельсинів' у значенні 'непорівнювані речі'; (БАУФС : L – 1087) → *як свиня на коня; map of Gotham* буквально: 'людина з Готхема', у значенні 'обмежена, недалеко людина'; (БАУФС: M-769) → *розумний, як Беркові штани; Philadelphia lawyer* буквально: 'філадельфійський адвокат', у значенні 'людина з гострим розумом; пройдисвіт'; (БАУФС: P -357) → *великий дурисвіт (шахрай); Punica Tides* буквально: 'пунічна вірність', 'карфагенська вірність' у значенні 'підступність, віроломність'; (БАУФС) → *троянський кінь; put Yorkshire over one* буквально: 'поставити Йоркшир зверху', у значенні 'обдурити когось' (БАУФС: P-1878) → *Роззув молодця із чобіт в постолі; Scotch broth* буквально: 'шотландський бульон' у значенні 'перловий суп'; (БАУФС) → *суп зі шрапнеллю; Scotch cousin* буквально: 'шотландський кузен', у значенні 'далекій родич'; (БАУФС) → *сьома вода на киселі; Scotch verdict* буквально: 'шотландський вердикт', у значенні 'виправдний вирок' (БАУФС: S-195) → *виправдний вирок; Serbonian bog*; буквально: 'Сербонійське болото', у значенні 'безвихідне становище' (БАУФС: S -513) → *і тут боляче, і там гаряче; tell it not in Bond Street* буквально: 'не кажіть цього на Бонд-стріт', у значенні 'не кажіть про це комусь іншому; не тіште наших ворогів цією (неприємною для нас) звісткою'; (БАУФС: T-301) → *не виносити сміття з хати; tell it not on St. James's pavement* буквально: 'не кажіть цього на тротуарі Сент-Джеймс', у значенні 'не кажіть про це комусь іншому; не тіште наших ворогів цією (неприємною для нас) звісткою'; (БАУФС: T-301) → *не виносити сміття з хати; to assist in the French sense* буквально: 'допомагати по-французьки', у значенні 'бути присутнім при виконанні справи, але не допомагати' (БАУФС) → *надавати моральну підтримку; ultima Thule* буквально: 'останній Туле', у значенні 'крайня межа'; (БАУФС) → *крайня межа; Welsh uncle* буквально: 'уельський дядько', у значенні 'двоюрідний брат батька або матері; дальній родич'; (БАУФС: W-372) → *дідового сусіда молотники; when Dover and Calais meet* буквально: 'коли зустрінуться Дувр і Кале', у значенні 'ніколи';

(БАУФС: W-529) → *як рак на дуба вилізе та й свисне; whisper it not in Gath* буквально: ‘не шепотіть цього у Гаті’, у значенні ‘не кажіть про це комусь іншому; не тіште наших ворогів цією (неприємною для нас) звісткою ‘; (БАУФС: W-623) → *не виносити сміття з хати; wise man of Gotham* буквально: ‘мудра людина з Готхема’, у значенні ‘обмежена, недалеко людина’; (БАУФС: W-870) → *розумний, як Беркові штани*.

Фразеологічні аналоги мають різну образність або структуру, але загальне значення і стилістику. Наприклад, ФО *wise man of Gotham* → *розумний, як Беркові штани* обидва мають іронічну конотацію і розуміти їх обидва треба навпаки. Звернемо увагу та те, що переклад *Punica Tides* → *троянський кінь* ми віднесли до фразеологічних аналогів, в той час, як переклад *Greek gift* → *троянський кінь* – до відносних еквівалентів. Переклад доцільний в обох випадках, бо має однакову семантику і дещо схожу образність, проте саме *Greek gift* має алюзію та Троянську війну, тоді як інша ФО відноситься до інших історичних подій.

V. Нееквівалентний переклад (83 од., 64,8%), у тому числі:

5.1. Лексичні трансформації, зокрема, формальні та лексико-семантичні (56 од., 43,8%), у тому числі:

5.1.1. Калька (10 од., 12,8%), зокрема: *Black Belt* буквально: ‘чорна зона’ у значенні ‘південні райони США, в яких переважає негритянське населення’ (БАУФС: В-2097) → *Чорна зона; British lion* буквально: ‘британський лев’ (БАУФС) → *Британський лев; City of Magnificent Distances* буквально: ‘місто великих проспектів’ у значенні ‘місто Вашингтон’ (БАУФС: С-667) → *місто великих проспектів; City of the Angels* буквально: ‘місто ангелів’ у значенні ‘Лос-Анжелес’ (БАУФС: С-670) → *місто ангелів; French window* буквально: ‘французьке вікно’, у значенні ‘вікно, що доходить до підлоги’ (БАУФС) → *французьке вікно; Lake School* буквально: ‘озерна школа’, у значенні ‘школа поетів-романтиків ХІХ ст.’; (БАУФС: L-38) → *озерна школа; London season* буквально: ‘Лондонський сезон’ у значенні ‘час пожвавлення розваг лондонської знаті’; (БАУФС : L – 1089) → *Лондонський сезон; prince of Wales’ feather* буквально: ‘перо принця Уельського’, у значенні ‘плюмаж страусових пір’їв’ (БАУФС: Р-1032) → *перо принця Уельського;*

Provisions of Oxford буквально: ‘Оксфордські провізії’, у значенні ‘конституція, вироблена в Оксфорді у 1258 р.’ (БАУФС: Р-1116) → *Оксфордські провізії*; *White House* буквально: ‘білий дім’, у значенні ‘резиденція Президента США’; (БАУФС: W-870) → *білий дім*;

5.1.2. Транскрибування та транслітерація (2 од., 1,6%), зокрема: *Lombard Street* буквально: ‘Ломбард-стріт’ у значенні ‘фінансовий центр Англії’; (БАУФС : L – 1086) → *Ломбард-Стрім*; *Big Ben* буквально: ‘Великий Бен’ у значенні ‘годинник на будинку англійського парламенту’ (БАУФС: Б-1932) → *Біг Бен*;

5.1.3. Модуляція (44 од., 34,4%). Модуляцію використано у таких випадках, коли в оригінальній ФО топонім названий непрямо, а при перекладі через логічний та семантичний розвиток відновлюється назва топоніма, що малася на увазі.

Зокрема: *Puritan City* буквально: ‘місто пуритан’ у значенні ‘Бостон’ (БАУФС: Р -1223) → *Бостон*; *Badger State* буквально: ‘Штат борсуків’ у значенні ‘штат Вісконсін’ (БАУФС: В-56) → *штат Вісконсін*; *battle-field of Europe* буквально: ‘поле битви Європи’ у значенні ‘Голандія’ (БАУФС: В-201) → *Голандія*; *Bay State* буквально: ‘штат бухти’ у значенні ‘штат Массачузетс’ (БАУФС: В-207) → *штат Массачузетс*; *Bayou State* буквально: ‘болотний штат’ у значенні ‘штат Міссісіпі’ (БАУФС: В-206) → *штат Міссісіпі*; *Bear State* буквально: ‘медвежий штат’ у значенні ‘штат Арканзас’ (БАУФС: В-335) → *штат Арканзас*; *Beau town* буквально: ‘бобове місто’ у значенні ‘Бостон’ (БАУФС: В-278) → *Бостон*; *Blizzard State* буквально: ‘штат сніжної хуртовини’ у значенні ‘штат Північна Дакота’ (БАУФС: В-2239) → *штат Північна Дакота*; *Blue Law State* буквально: ‘штат голубих законів’ у значенні ‘штат Коннектикут’ (БАУФС: В-2322) → *штат Коннектикут*; *Blue-Grass State* буквально: ‘штат блакитної трави’ у значенні ‘штат Кентукі’ (БАУФС: В-2316) → *штат Кентукі*; *City of Brotherly Love* буквально: ‘місто братерської любові’ у значенні ‘місто Філадельфія’ (БАУФС: С-666) → *місто Філадельфія*; *City of Monuments* буквально: ‘місто пам’ятників’ у значенні ‘місто Балтимор’ (БАУФС: С-668) → *місто Балтимор*; *City of Notions* буквально: ‘місто галантереї’ у значенні ‘Бостон’ (БАУФС: С-669) → *Бостон*; *City of the Golden Gate* буквально: ‘місто золотих воріт’ у значенні ‘місто Сан-Франциско’ (БАУФС: С-671)

→ *місто Сан-Франциско*; *Crescent City* буквально: ‘місто півмісяця’ у значенні ‘Новий Орлеан’ (БАУФС: С-1489) → *Новий Орлеан*; *Father of Rivers* (*про Міссісіпі*) буквально: ‘батько річок’ у значенні ‘Міссісіпі’ (БАУФС: F -285) → *річка Міссісіпі*; *Father of Rivers* (*про Ніл*). буквально: ‘батько річок’ у значенні ‘Ніл’ (БАУФС: F -285) → *Ніл*; *Father of Waters* буквально: ‘батько вод’ у значенні ‘Ніл’ (БАУФС: F -285) → *Ніл*; *Forest City* *амер.* “місто-ліс” буквально: ‘місто-ліс’ у значенні ‘Клівленд’ (БАУФС: F -1044) → *Клівленд*; *Freestone State* буквально: ‘штат пісковика’ у значенні ‘штат Коннектикут’ (БАУФС: В-2322) → *штат Коннектикут*; *garden of the West* буквально: ‘сад Заходу’ у значенні ‘штат Іллінойс та штат Канзас’ (БАУФС: G -70) → *штат Іллінойс та штат Канзас*; *Garden State* буквально: ‘штат садів’ у значенні ‘штат Канзас’ (БАУФС: G -72) → *штат Канзас*; *Gate City of the South* буквально: ‘ворота Півдня’ у значенні ‘місто Атланта в штаті Джорджія’ (БАУФС: G -78) → *Атланта*; *Gate City of the West* буквально: ‘ворота Заходу’ у значенні ‘місто Пітсбург в штаті Пенсильванія’ (БАУФС: G -79) → *Пенсильванія*; *Golden State* буквально: ‘золотий штат’ у значенні ‘штат Каліфорнія’ (БАУФС: G -1463) → *штат Каліфорнія*; *Great Father* буквально: ‘великий батько’ у значенні ‘Міссісіпі’ (БАУФС: F -285) → *річка Міссісіпі*; *Green Mountain State* буквально: ‘місто зеленої гори’ у значенні ‘штат Вермонт’ (БАУФС: G -2100) → *штат Вермонт*; *Jayhawker State* буквально: ‘штат партизанів Громадянської війни’ у значенні ‘штат Канзас’ (БАУФС: G -72) → *штат Канзас*; *Lake State* буквально: ‘озерний штат’, у значенні ‘штат Мічиган’; (БАУФС: L-39) → *штат Мічиган*; *Mudcat State* буквально: ‘штат мерлузи’ у значенні ‘штат Міссісіпі’ (БАУФС: В-206) → *штат Міссісіпі*; *Nutmeg State* буквально: ‘штат мускатних горіхів’ у значенні ‘штат Коннектикут’ (БАУФС: В-2322) → *штат Коннектикут*; *Old Bay State* буквально: ‘штат старої бухти’ у значенні ‘штат Массачузетс’ (БАУФС: В-207) → *штат Массачузетс*; *playground of Europe*, буквально: ‘спортивний сайданчик Європи’, у значенні ‘Швейцарія’ (БАУФС: Р-617) → *Швейцарія*; *Prairie State* буквально: ‘штат прерії’ у значенні ‘штат Іллінойс’ (БАУФС: Р -928) → *штат Іллінойс*; *Quaker City* буквально: ‘місто квакерів’ у значенні ‘місто Філадельфія’ (БАУФС: С-666) → *місто Філадельфія*; *Queen City of the Lakes* буквально:

‘королівське місто озер’, у переносному значенні ‘перлина озер’, у значенні ‘місто Буффало в штаті Нью-Йорк’ (БАУФС: Q -12) → *місто Буффало; Queen City of the Mississippi* буквально: ‘королівське місто Міссісіпі’, у переносному значенні ‘перлина Міссісіпі’, у значенні ‘місто Сент-Луїс’ (БАУФС: Q -13) → *місто Сент-Луїс; Queen City of the Pacific* буквально: ‘королівське місто Тихого океану’, у переносному значенні ‘перлина Тихого океану’, у значенні ‘місто Сан-Франциско’ (БАУФС: Q -14) → *Сан-Франциско; Queen City of the West* буквально: ‘королівське місто Заходу’, у переносному значенні ‘перлина Заходу’, у значенні ‘місто Цинциннаті’ (БАУФС: Q -15) → *Цинциннаті; Queen of the West* буквально: ‘королева Заходу’, у переносному значенні ‘перлина Заходу’, у значенні ‘місто Цинциннаті’ (БАУФС: Q -15) → *Цинциннаті; Squatter State* буквально: ‘штат поселенців’ у значенні ‘штат Канзас’ (БАУФС: G -72) → *штат Канзас; Sucker State* буквально: ‘штат смоктунів’ у значенні ‘штат Іллінойс’ (БАУФС: P -928) → *штат Іллінойс; Sunflower State* буквально: ‘штат соняшників’ у значенні ‘штат Канзас’ (БАУФС: G -72) → *штат Канзас; Wolverine State* буквально: ‘штат росомах’, у значенні ‘штат Мічиган’; (БАУФС: W-1215) → *штат Мічиган*.

5.2. Граматичні трансформації, представлені **синтаксичною заміною** (9 од., 7%). Синтаксична заміна припускає зміну граматичних конструкцій. Зокрема, фразеологізм перекладається словом (у термінології О. Куніна – лексемний переклад), зокрема: *Balaclava helmet* буквально: ‘балаклавський шолом’, у значенні ‘військовий в’язаний шолом’ (БАУФС: Б -108) → *балаклава; China bark* буквально: ‘перуанська кора’, у значенні ‘хіна’ (БАУФС: С-617) → *хіна; Dutch pink* буквально: ‘голландський рожевий’, у значенні ‘кров’ (БАУФС) → *кров; French chalk* буквально: ‘французька крейда’, у значенні ‘талък’ (БАУФС) → *талък; French roof* буквально: ‘французький дах’, у значенні ‘мансарда’ (БАУФС) → *мансарда; Peruvian bark* буквально: ‘перуанська кора’, у значенні ‘хіна’ (БАУФС: Р-343) → *хіна; Russian leather*; буквально: ‘російська шкіра’, у значенні ‘юхта’ (БАУФС: R-937) → *юхта; Scotch mist* буквально: ‘шотландський туман’, у жартівливому значенні ‘дрібний дощ’; (БАУФС) → *мрячка; Venetian blind* у значенні жалюзі; (БАУФС: V-24) → *жалюзі*;

5.3. Лексико-граматичні трансформації, представлені цілісним перетворенням та описовим перекладом (18 од., 14,1%), зокрема: *ABC* у значенні ‘дешевий ресторан в Лондоні (скор. Aerated Bread Company’s Shop)’; (БАУФС: А-8) → *дешевий ресторан в Лондоні*; *American hotel* буквально: ‘американський готель’, у значенні ‘готель’ з обов’язковим пансіоном’; (БАУФС: А-396) → *готель з обов’язковим пансіоном*; *American plan* буквально: ‘американський план’, у значенні ‘готель’ з обов’язковим пансіоном’; (БАУФС: А-396) → *готель з обов’язковим пансіоном*; *Arkansas toothpick* буквально: ‘арканзаська зубочистка’ у значенні ‘довгий мисливський ніж’; (БАУФС: А-538) → *довгий мисливський ніж*; *Bad Lands* буквально: ‘погані землі’ у значенні ‘неродючі області на заході США’ (БАУФС: В-65) → *неродючі області на заході США*; *British warm* буквально: ‘британський теплий’ у значенні ‘коротка тепла шинель’ (БАУФС) → *коротка тепла шинель*; *Chinese collar* буквально: ‘китайський комір’, у значенні ‘стоячий комір’ (БАУФС: С-618) → *стоячий комір*; *Dutch bargain* буквально: ‘голландська угода’, у значенні ‘угода, яку уклали за пляшкою вина’ (БАУФС) → *угода, яку уклали за пляшкою вина*; *Dutch defense* буквально: ‘голландський захист’, у значенні ‘удаваний захист’ (БАУФС) → *удавана оборона*; *Dutch feast* буквально: ‘голландський банкет’, у значенні ‘господар напився першим’ (БАУФС) → *господар напився першим*; *Dutch heat* буквально: ‘голландське частування’, у значенні ‘випивка у складчину’ (БАУФС) → *випивка у складчину*; *garden of England* буквально: ‘сад Англії’ у значенні ‘південні райони Англії’ (БАУФС: G -69) → *південні райони Англії*; *Old Lady in Threadneedle Street*; буквально: ‘стара леді з Треднілд-стріт’, у значенні ‘англійський банк’; (БАУФС: О-301) → *англійський банк*; *Scotch hands* буквально: ‘шотландські руки’, у значенні ‘двійка лопаток для розрізання і накладання масла’ (БАУФС: S-191) → *двійка лопаток для розрізання і накладання масла*; *Venetian mast* буквально: ‘венеціанська щогла’, у значенні ‘різнокольорова щогла, якою прикрашають вулиці’; (БАУФС: V-25) → *різнокольорова щогла, якою прикрашають вулиці*; *Venetian pearl* буквально: ‘венеціанська перлина’, у значенні ‘штучна перлина’; (БАУФС: V-26) → *штучна перлина*; *Welsh rabbit* буквально: ‘уельський кролик’, у значенні ‘грінки з сиром’; (БАУФС: W-371) → *грінки з сиром*; *Welsh wig*

буквально: ‘валлійська перука’, у значенні ‘шерстяний головний убір <який щільно облягає голову>’; (БАУФС: W-373) → *шерстяний головний убір, який щільно облягає голову.*

Було здійснено квантитативний аналіз для визначення частотності різних способів перекладу ФО із топонімами. Результати аналізу наведено на Рис. 3.4.

Рис. 3.4 Частотність різних способів перекладу ФО із топонімами, %

Отже, можемо зробити висновок, що специфіка культурного топонімічного компонента в аналізованих ФО обумовлює той факт, що нефразеологічні способи перекладу переважають над фразеологічними. З Рис. 3.4 бачимо, що найчастотнішим виявився саме нефразеологічний спосіб перекладу, зокрема, така лексико-семантична трансформація, як модуляція (34,4%). Частково це обумовлено впливом американської культури на англійський фразеологічний фонд, багато фразеологізмів на позначення американських штатів та міст надано алегорично.

Представнику українськомовної культури без належних фонових знань, наприклад, важко здогадатися, що означає «Штат Мерлузи», тому перекладачеві доводиться відновлювати у перекладі основне значення «штат Міссісіпі». Звичайно, наш аналіз здійснювався на лексикографічних джерелах, якщо би йшлося, наприклад, про переклад художньої літератури, то можливі варіанти – наприклад, у першому випадку, коли топонім зустрічається у тексті, надати перекладацький коментар, а надалі перекладати цю ФО калькою.

Середню частотність продемонстрував такий спосіб перекладу, як переклад фразеологічним аналогом (18,8%). Цей спосіб перекладу виявився найчастішим з усіх фразеологічних способів відтворення фразеологізмів із топонімічним компонентом. Такий нефразеологічний спосіб, як цілісне перетворення та описовий переклад (14,1%) використовувався із середньою частотністю. Калька (12,8%) використовувалася у тих випадках, коли значення перекладеного таким чином ФО з високим ступенем вірогідності має бути відомим представникам українськомовної культури. Переклад відносним еквівалентом здійснювався у 9,7% випадків.

Серед нечастотних способів перекладу можна назвати синтаксичну заміну, коли фразеологізм відтворювався однією лексемою (7%). Переклад повним еквівалентом склав лише 4,7%, і переважно таким чином перекладалися фразеологізми із античними топонімами, які наявні і в англійській, і в українській мовах. Але слід мати на увазі, що переклад фразеологізму *Roman holiday* → *римські канікули* вважаємо перекладом повним еквівалентом у тому випадку, якщо йдеться про історичний факт, дозвілля римлян у значенні ‘розвага за рахунок страждань інших’. Як що це, наприклад, фразеологізм – назва відомого фільму, то в такому разі можна було б казати про переклад калькою. Найрідше зустрічалися такі способи перекладу як переклад частковим еквівалентом (2,4%) та транскрибування і транслітерація (1,6%).

ВИСНОВКИ

У дипломній роботі проведено лінгвокультурологічний та перекладознавчий аналіз фразеологічних одиниць з топонімічним компонентом.

Проведене дослідження дозволило дійти таких висновків:

1. Фразеологізми наповнюють мовлення глибинною свіжістю, надають йому художнього звучання, лексичної й синтаксичної витонченості, довершеності. Вони фіксують найтонші відтінки думок, почуттів, найрізноманітніші якості мовлення людей, надають йому виразності, національного колориту. Фразеологізм – це стійке та неподільне, зазвичай експресивно-забарвлене сполучення лексичних одиниць, що є номінальним за функцією, і значення якого не залежить від значення окремих лексичних одиниць, що входять до його складу. В основу методів вивчення фразеологічних одиниць вчені покладають особливості функціонування ФО у реченні, контекстуальну взаємодію слів-компонентів та врахування специфіки мови. Застосування того чи того методу залежить від конкретних завдань, які ставить перед собою мовознавець. Кожен окремо взятий метод має свої характеристики, переваги та деякі недоліки, тому найчастіше вчені застосовують комплексний метод опису фразеології як сукупність методів, прийомів дослідження і різноманітні операції з фразеологічним матеріалом.

2. Дослідження, присвячені особливостям фразеології, дозволяють говорити про широку теоретичну базу, проте дискусійними залишаються питання виявлення національно-культурної специфіки ФО в різних мовах. Зазначені обставини мотивують вивчення окремих компонентів ФО, зокрема фразеологічних одиниць з топонімічним компонентом. Топонім – це назва географічних об'єктів. У лінгвістиці існують різні класифікації ФО, які базуються на різних критеріях. Більшість спроб класифікації виникають із «широкої» точки зору на фразеологію та поділяють ФО на дві великі групи: словосполучення та речення. До першої групи входять, по-перше, одиниці, які є автономними з точки зору синтаксису та семантики, і які можна замінити лише одним словом, по-друге – ті, які граматично зв'язані з реченням і не є автономними.

3. Особливо пильну увагу варто приділяти адекватній передачі ФО з топонімічним компонентом українською мовою, враховуючи неоднакову складність мовної семантики, замислюючись над тим, які цілі й завдання ставив перед собою автор, застосовуючи той або інший вислів, і відповідно, застосовувати еквівалентні засоби мови перекладу задля відтворення задуму автора. У результаті проведеного дослідження виокремлюємо такі три групи фразеологічних одиниць в аспекті перекладу. До першої групи віднесено фразеологічні одиниці, які мають однакову форму та значення в англійській та українській мовах. Зазвичай, такі фразеологічні одиниці з'являються у тексті оригіналу унаслідок запозичення з грецької та латинської мов тощо. Як показує дослідження, означені фразеологізми відтворюються у перекладі за допомогою повного еквіваленту. Друга група включає фразеологізми, які є однаковими за змістом, але відрізняються за складом. Такі фразеологічні одиниці перекладаються частковими еквівалентами. Значні труднощі при перекладі становить третя група фразеологізмів, оскільки вони не мають прямих відповідників у мові перекладу. Для того, щоб адекватно відтворити зміст і форму англійської ФО українською мовою, потрібен глибокий аналіз на пізнавальному рівні, щоб зрозуміти, який елемент у структурі є головним. Лише тоді, беручи до уваги мовні ресурси та фонові знання майбутніх одержувачів щодо реалій англійської культури, перекладач може прийняти рішення про те, який спосіб перекладу було б найбільш доцільно використовувати.

4. Структурно-морфологічний аналіз показав, що найчастотнішими виявилися двокомпонентні фразеологізми із топонімічним компонентом. Їх кількість склала майже дві третини (64,8%) від усіх аналізованих ФО. Вони представлені трьома моделями, серед них найчастотнішою є модель «прикметник + іменник». Середню частотність продемонстрували трикомпонентні фразеологізми (15,9%, представлені чотирма моделями, серед них найчастотнішою є модель «іменник + прийменник + іменник» та чотирикомпонентні фразеологізми (12,5%, представлені п'ятьма моделями, серед них найчастотнішою є модель «прикметник + іменник + прийменник + іменник»).

Найрідше зустрічаються п'ятикомпонентні фразеологізми (3,9%, представлені п'ятьма моделями, усі моделі виявилися не частотними) та семикомпонентні фразеологізми (1,6%, представлені двома моделями, усі моделі виявилися нечастотними). У поодиноких випадках зустрічаються також однослівна ідіома, що була представлена аббревіатурою на позначення мікротопоніму, а також шестикомпонентна модель (по 0,8%).

5. Аналіз фразеологічних одиниць за видами компонентів-топонімів дозволив зробити висновок, що найчастотнішими виявилися фразеологізми із хоронімами. Їх кількість склала понад половини (51,6%) від усіх аналізованих ФО. Ці фразеологізми містили назви країн та частин країн, в тому числі і назви міфічних або вигаданих країн, в групі переважали назви частин країн. Середню частотність продемонстрували фразеологізми із ойконімами (25%, містили комоніми і полісоніми, в групі переважали полісоніми) та фразеологізми із комбінацією різних топонімів (12,5%). Найрідше зустрічаються фразеологізми, що містять мікротопоніми та урбаноніми (7%), гідроніми (3,9%, містили лімоніми і потамоніми, в групі переважали потамоніми), назви сторін та частин світу (3,1%) та омоніми (1,6%, містили назви гір та пагорбів і назви боліт).

6. Лексико-семантичний аналіз показав, що найчастотнішими виявилися фразеологізми, що відносяться до ЛСГ «Фразеологізми із компонентом-топонімом, що номінують географічні об'єкти за специфічними характеристиками» (39,1%). Також частотними були фразеологізми групи «Фразеологізми із компонентом-топонімом, що номінують характеристики людини та її поведінку» (19,5%). Ці фразеологізми номінують людину як таку, поведінку людини, морально-когнітивні характеристики, емоційний стан, її зовнішність та частини тіла, спорідненість. У групі найчастотнішою виявилася субгрупа «Фразеологізми, що номінують поведінку людини». Середню частотність продемонстрували фразеологізми групи «Фразеологізми із компонентом-топонімом, що номінують характеристику явищ та їхню оцінку» (12,8%). Також середню частотність виявили ФО групи «Фразеологізми із компонентом-топонімом, що номінують артефакти» (8,6%). Ці фразеологізми номінують ювелірні вироби, предмети одягу, побутові речі, іграшки.

У групі найчастотнішою виявилася субгрупа «Фразеологізми, що номінують одяг та його елементи». Найрідше зустрічаються фразеологізми ЛСГ «Фразеологізми із компонентом-топонімом, що номінують ситуації» (6,3%), «Фразеологізми із компонентом-топонімом, що номінують символи», «Фразеологізми із компонентом-топонімом, що номінують речовину та сировину» (по 3,1%), «Фразеологізми із компонентом-топонімом, що номінують юридичні поняття», «Фразеологізми із компонентом-топонімом, що номінують споруди та частини споруд», «Фразеологізми із компонентом-топонімом, що номінують установи за специфічними характеристиками», «Фразеологізми із компонентом-топонімом, що номінують їжу та напої» (по 2,3%), «Фразеологізми із компонентом-топонімом, що номінують характеристику часу» та «Фразеологізми із компонентом-топонімом, що номінують дозвілля» (по 1,6%).

7. Специфіка культурного топонімічного компонента в аналізованих ФО обумовлює той факт, що нефразеологічні способи перекладу переважають над фразеологічними. Найчастотнішим виявився саме нефразеологічний спосіб перекладу, зокрема, така лексико-семантична трансформація, як модуляція (34,4%). Частково це обумовлено впливом американської культури на англійський фразеологічний фонд, багато фразеологізмів на позначення американських штатів та міст надано алегорично. Представнику українськомовної культури без належних фонових знань, наприклад, важко здогадатися, що означає «Штат Мерлузи», тому перекладачеві доводиться відновлювати у перекладі основне значення «штат Міссісіпі». Звичайно, наш аналіз здійснювався на лексикографічних джерелах, якщо би йшлося, наприклад, про переклад художньої літератури, то можливі варіанти – наприклад, у першому випадку, коли топонім зустрічається у тексті, надати перекладацький коментар, а надалі перекладати цю ФО калькою.

Середню частотність продемонстрував такий спосіб перекладу, як переклад фразеологічним аналогом (18,8%). Цей спосіб перекладу виявився найчастішим з усіх фразеологічних способів відтворення фразеологізмів із топонімічним компонентом. Такий нефразеологічний спосіб, як цілісне перетворення та описовий переклад (14,1%) використовувався із середньою частотністю.

Калька (12,8%) використовувалася у тих випадках, коли значення перекладеного таким чином ФО з високим ступенем вірогідності має бути відомим представникам українськомовної культури. Переклад відносним еквівалентом здійснювався у 9,7% випадків.

Серед нечастотних способів перекладу можна назвати синтаксичну заміну, коли фразеологізм відтворювався однією лексемою (7%). Переклад повним еквівалентом склав лише 4,7%, і переважно таким чином перекладалися фразеологізми із античними топонімами, які наявні і в англійській, і в українській мовах. Але слід мати на увазі, що переклад фразеологізму *Roman holiday* → *римські канікули* вважаємо перекладом повним еквівалентом у тому випадку, якщо йдеться про історичний факт, дозвілля римлян у значенні ‘розвага за рахунок страждань інших’. Як що це, наприклад, фразеологізм – назва відомого фільму, то в такому разі можна було б казати про переклад калькою. Найрідше зустрічалися такі способи перекладу як переклад частковим еквівалентом (2,4%) та транскрибування і транслітерація (1,6%).

Перспективним є вивчення функціонування фразеологічних одиниць з топонімічним компонентом в інших німецьких, романських, слов’янських мов у різних типах дискурсу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

I. Наукові праці

1. Аверьянова И.Е. Русская культурно-маркированная лексика в англоязычных произведениях о России и Великой Октябрьской Социалистической революции . Дис.. канд. филол. н. М ., 2006. 133 с.
2. Авксентьев Л. Сучасна українська мова. Фразеологія. Харків: Вища школа, 1983. – 137 с.
3. Алексеева О. Деякі аспекти дослідження фразеологізмів, що містять топоніми, у курсі країнознавства Великобританії. *Записки з романо-германської філології*. 2016. Вип. 2 (37). С. 3 – 10.
4. Алефиренко, Н.Ф. Фразеология и когнитивистика в аспекте лингвистического постмодернизма. Белгород: Изд-во БелГУ, 2008. 152 с.
5. Арнольд И.В. Стилистика. Современный английский язык. М.: АСТ, 2012. 422 с.
6. Арсентьева Е. Межъязыковые семантические отношения фразеологических единиц. *Коммуникативно-прагматические аспекты фразеологии*. Волгоград, 1999. С. 124—126.
7. Бабкин А. Русская фразеология, ее развитие и источники. М.: Либроком, 2009. 264 с.
8. Баран Я. Фразеологія у системі мови. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2017. 175 с.
9. Баранов А.Н. Аспекты теории фразеологии. М.: Знак, 2008. 656 с.
10. Бархударов Л. Язык и перевод. – М.: Междунар. отношения, 1975. 240 с.
11. Беленькая В. Д. Очерки англоязычной топонимики. М.: Высшая школа, 1977. 226 с.
12. Белецкий А. А. Лексикология и теория языкознания (Ономастика). К.: Изд-во Киевского университета, 1972. 208 с.
13. Бельмаз Я. Етимологічні особливості топонімії Великої Британії. URL: <http://77.121.11.9/bitstream/PoltNTU/748/1/%D0%91%D0%B5%D0%BB%D1%8C%D0%BC%D0%B0%D0%B7%20%D0%AF.%D0%9C.->

%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F_%D0%9A%D1%96%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%B4_16.pdf

14. Бельмаз Я. Морфологічні особливості топонімії Великої Британії. URL: http://reposit.pntu.edu.ua/bitstream/PolNTU/750/1/%D0%91%D0%B5%-D0%BB%D1%8C%D0%BC%D0%B0%D0%B7_%D0%A7%D0%B5%D1%80%D0%BD%D1%96%D0%B2%D1%86%D1%96.pdf

15. Білоноженко В. М. Функціонування та лексикографічна розробка українських фразеологізмів. К.: Наук. думка, 1989. 154 с.

16. Бобков В.О. Основні теоретичні засади контекстологічного, описового та варіаційного методів дослідження фразеології. *Наукові записки НУ «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. 2016. Вип. 62. С. 368-371.

17. Бондар М. В. Класифікація національно маркованих одиниць. *Науковий вісник кафедри Юнеско КНЛУ. Серія Філологія • Педагогіка • Психологія*. 2015. Випуск 30. С. 31 – 36.

18. Бронська А. Лінгвокраїнознавчий аспект у викладанні української мови як іноземної. *Дивослово. Українська мова й література в навчальних закладах України*. 2000. № 7. С. 43–44.

19. Важеніна О. Авторська трансформація загальнонародних фразеологізмів у химерній прозі Є. Гуцала: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Вінниця, 2018. 309 с.

20. Ваніна Г., Демшевська Ю. Особливості фразеологічного фонду іспанської мови з топонімічним компонентом. *Нова філологія*. 2013. № 57. С. 109 – 111.

21. Вербич С. Роль історичного чинника в лінгвістичному дослідженні ойконімії. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія : Мовознавство*. 2017. Вип. 1 (27). С. 67—71.

22. Виноградов В. Русский язык: грамматическое учение о слове. М., 1947. 550 с.

23. Влахов С., Флорин В. Непереводимое в переводе. М.: Международные отношения, 1986. 416 с.

24. Волошина А. В. Безеквівалентна і фонова лексика у східнослов'янських мовах : дис. канд. пед. наук: 10.02.17. Кіровоград, 2001. 195 с.

25. Воробьев В.В. К понятию поля в лингвокультурологии (Общие принципы). *Русский язык за рубежом*. 1991. № 5. С. 101–106.
26. Воробьев В.В. О понятии лингвокультурологии и её компонентах. *Язык и культура*. К., 1993. С. 42–48.
27. Гарбовский Н. К. Теория перевода. М.: МГУ, 2014. 544 с.
28. Гафарова К. Компонентный состав фразеологического оборота как основа его образности. *Вестник Института языков*. 2012. № 3 (7). С. 55-59
29. Глухов В.М. Типология фразеологических единиц в славянских языках. *Проблемы фразеологии*. Тула, 1980. С. 117–125.
30. Головня А. Зоонім як складова порівняння на позначення рис характеру людини. URL: <https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/19854/1/29.pdf>
31. Гончарук Р. А. Теоретико-методичні засади утворення фразеологічних одиниць з топонімічним компонентом (на матеріалі німецької мови). URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nznuoaf_2013_37_31.pdf
32. Гутковская М. К вопросу об этноспецифичности во фразеологии: этнолингвистическая специфичность. URL: <https://elib.bsu.by/bitstream/123456789/108665/1>
33. Ермолович Д.И. Имена собственные: теория и практика межъязыковой передачи. М.: Р.Валент, 2013. 416 с.
34. Єрченко П. Класифікація фразеологічних одиниць. *Іноземна філологія*. 1994. Вип. 4. С. 8 – 12.
35. Жучкевич В. А. Общая топонимика. Минск: Высшая школа, 1980. 288 с.
36. Запухляк І. Субстантивні фразеологізми з компонентом на позначення неживої природи в англійській та українській мовах. URL: https://www.researchgate.net/publication/339296537_SUBSTANTIVNI_FRAZEOLOGIZMI_Z_KOMPONENTOM_NA_POZNACENNA_NEZIVOI_PRIRODI_V_ANGLIJSKIJ_TA_UKRAINSKIJ_MOVAH

37. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англomовних перекладів української прози). Львів : Вид-во при Львівськ. держ. ун-ті, 1989. 214 с.
38. Иванов В.О. Английская безэквивалентная лексика и ее перевод на русский язык. Л.: ЛГУ, 1995. 95 с.
39. Караулов Ю. Н. От грамматики текста к когнитивной структуре дискурса. *Язык. Познание. Коммуникация*. М. : [б. и.], 1989. 425 с.
40. Карпенко Ю. О. Теоретичні засади розмежування власних і загальних назв. *Мовознавство*. 1975. № 4. С. 46—50.
41. Колесникова О. Фразеологизмы со значением эмоционального состояния и их роль в межкультурной коммуникации. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского Серия «Филология»*. 2007 Том 20 (59). С. 319 – 324.
42. Коломийська І. Особливості вживання фразеологічних одиниць ц німецькомовному газетному тексті: гендерний аспект: дис. на здобуття наук. ступ. канд. наук: Чернівці-Запоріжжя, 2018. 272 с.
43. Корнева З. Ономастичний компонент у складі англійських фразеологічних одиниць та його відтворення в українському перекладі. *Молодий вчений*. 2018. № 11 (63). С. 321 – 326.
44. Корунець І. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад). Вінниця: Нова Книга, 2011. 448 с.
45. Котович В. Теоретичні аспекти лінгвокультурологічного дослідження ойконімії України. *Проблеми гуманітарних наук. Серія «Філологія»*. 2017. Випуск 40. С. 42–52.
46. Кунин А. В. О переводе английских фразеологизмов. URL: http://zhurnal.lib.ru/w/wagapow_a_s/transl/-bookkunun.shtml.
47. Кунин А. Курс фразеологии современного английского языка. Дубна: Феникс, 2016. 312 с.
48. Кунин А. О. переводе английских фразеологизмов в англо-русском фразеологическом словаре. URL: http://samlib.ru/w/wagapow_a_s/transl-bookkunun.shtml.

49. Латышев Л. К. Технология перевода. М.: НВИ-ТЕЗАУРУС, 2010. 280 с.
50. Лекант П. Современный русский язык. М.: Дрофа, 2002. 560 с.
51. Макеєва К. Про аспекти топонімічних досліджень в сучасній лінгвістиці. *Наукові записки. Серія "Філологічна"*. 2012. Вип. 24. С. 189—193.
52. Максимов С. Практичний курс перекладу. К.: КНЛУ, 2016.
53. Маслова В.А. Лингвокультурология. М.: Издательский центр «Академия», 2001. 208 с.
54. Мойсеєнко Л. Теоретико-методологічні засади досліджень фразеологічних одиниць. *Наукові записки. Серія «Філологічна»*. 2013. Вип. 34. С. 159-162.
55. Мороз О. Семантика та структура номінативних фразеологічних одиниць з компонентом «власне ім'я». URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nchnpu_10_2011_8_77.pdf.
56. Мотріченко О. Культурно-маркована лексика сучасної мови гінді (типологічний аспект). *Індія: давнина і сучасність*. 2017. Вип. II. С. 193 – 199.
57. Мотріченко О.М. Реалії як унікальний компонент картини світу. *Сходознавство*. 2004. № 25 – 26. С. 78–90.
58. Музя Е. М. Принципы классифицирования топонимов. *Вісник Запорізького державного університету. Філологічні науки*. 2002. № 1. С. 95—98.
59. Мурзаев Э. М. Очерки топонимики. М.: Мысль, 2013. 382 с.
60. Ніколаєва Т. Семантичні лакуни в українській та англійській мовах. URL: http://www.rusnauka.com/5_NTSB_2007/Philologia/20376.doc.htm
61. Павлова Т.Н. Прагматический потенциал культурно-маркированной лексики в публичной речи. *Нова філологія*. 2011. № 46. С. 174 – 176.
62. Павлюк В. І. До питання писемної та усної інтерпретації топонімів сучасної англійської мови. URL: <http://oaji.net/articles/2015/1739-1431379305.pdf>
63. Паршин А. Теория и практика перевода. М. : РЯ, 2010. 161 с.
64. Ройзензон Л. Фразеологизация как лингвистическое явление. *Труды Самаркандского государственного университета им. А. Навои*. 1964. Вып. 119. С.140.
65. Селіванова О. Нариси з української фразеології (психокогнітивний та етнокультурний аспекти). Черкаси: Брама, 2014. 276 с.

66. Селіванова О. Проблема трансформацій в перекладознавстві. *Вісник Черкаського університету. Серія філологічні науки*. 2012. Вип. 3. С. 33—40.
67. Серебренников Б. А. О методах изучения топонимических названий. *Вопросы языкознания*. 1959. № 6. С. 36-51.
68. Сіденко Н. Поняття фразеологічної усталеності: генеза розвитку. *Лінгвістика*. 2015. Вип. 23. – С. 30 – 36.
69. Солодухо Э. Теория фразеологического сближения. Казань: КГУ, 1989. 296 с.
70. Сударь Г. С. Топоним в составе испанского фразеологизма. *Актуальные проблемы современной иберороманистики*. М.: МГУ. Факультет иностранных языков, 2004. С. 44.
71. Суперанская А. В. Имя – через века и страны. М.: Наука, 2013. 192 с.
72. Таранова Н. До питання про класифікацію топонімів. *Наукові записки*. 2015. №2. С. 15—20.
73. Телия В. Н. Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты. М. : ШЯРК, 1996. 288 с.
74. Терлецька Л. П. Внутрішні закономірності та основні ознаки фразеологічних одиниць в англійській мові. *Молодий вчений*. 2020. № 3.2 (79.2). С. 111 – 115.
75. Томахин Г. Д. Реалии-американизмы. М. : Высш. шк, 2008. 239 с.
76. Тупиця О. Ю. Безеквівалентна лексика: проблеми визначення. *Рідне слово в етнокультурному вимірі*. Дрогобич : Посвіт, 2011. С. 251–259.
77. Фененко Н.А. Язык реалий и реалии языка. Воронеж: ВГУ, 2011. 140 с.
78. Южченко В. Народження і життя фразеологізму. К.: Радянська школа, 1988. 144 с.
79. Altenberg B. Phraseology of spoken English: The Evidence of Recurrent Word-combinations . Cowie A. P. *Phraseology. Theory, Analysis and Application*. Oxford: Clarendon Press, 1998. P. 101 – 122
80. Cameron K. English place names. London, 1977. 258 p.
81. Corredor Tapias J., Romero Farfán C.A. Aproximación a un lexicón de frasiologismos. *Cuadernos de Lingüística Hispánica*. 2008. № 11. P. 153-166.

82. Cowie A.P. *Phraseology: Theory, Analysis, and Applications*. Oxford: Clarendon Press, 1998.

83. Ekwall E. *Concise Oxford Dictionary of English Place-Names*. Clarendon Press, Oxford, 1960. 522 p.

84. Elliott K. *A Survey of the History of English Place-Names*. URL: heraldry.sca.org/names/engplnam.html.

85. Fajardo Uribe Luz A. La metáfora como proceso cognitivo. *Forma y Función*. 2006. No. 19. P. 47-56.

86. Fernando C. *Idioms and Idiomaticity*. URL: https://www.goodreads.com/book/show/124030.Idioms_and_Idiomaticity

87. Fraser B. *Idioms within a Transformational Grammar*. URL: <https://www.jstor.org/stable/25000426>

88. García de Ruckscholoss G. *Los fraseologismos de la vid y el vino en el Diccionario de Regionalismos Cuyanos. Vinos de America y de Europa*. Paris : Le Manuscript, 2010. 356 p.

89. Gibbs R. W. *Speaker's Assumptions about the Lexical Flexibility of Idioms*. URL: <https://link.springer.com/article/10.3758/BF03199557>

90. Gläser R. *Phraseologie der englischen Sprache*. Leipzig: Enzyklopädie, 1990. 201 S.

91. Gläser R. *The Grading of Idiomaticity as a Presupposition for a Taxonomy of Idioms*. URL: <https://www.degruyter.com/viewbooktoc/product/72244>

92. Gläser R. *The translation aspect of phraseological units in English and German. Topics in Phraseology, Theory and Practise*. 1998. Vol. 1. C. 9-21.

93. Martin Salcedo J. *Fraseología española en uso Brasíla, DF: Consejería de Educación de la Embajada de España*, 2017. 108 p.

94. Mills A.D. *A Dictionary of English Placenames*. New York : Oxford University Press, 1991.

95. Miram G. *Translation Algorithms*. Kyiv: Elga, 2004. 176 p.

96. Moon R. Frequencies and Forms of Phrasal Lexemes in English. *Cowie A. P. Phraseology. Theory, Analysis and Application*. Oxford: Clarendon Press, 1998. P. 79 – 100.

97. Ortíz Álvarez M. L. Tendências atuais na pesquisa descritiva e aplicada em fraseologia e paremiologia. Campinas: Pontes, 2012.

98. Pazos Britaña J.M. Detección automatizada de fraseologismos. URL: <https://hera.ugr.es/tesisugr/15476935.pdf>

99. Smith C.C. The survival of British Toponymy. 1980. P. 15—27.

100. Strässler J. Idioms in English: a pragmatic analysis. URL: <https://muse.jhu.edu/article/460179/summary>

101. Szerszunowicz J. Some remarks on English idioms containing first names and their Polish equivalents. *Proceedings. Nation and Language: Modern Aspects of Sociolinguistic Development. 2nd International Conference*. Kaunas University of Technology, Panevėžys Institute. Lithuania, 2008.

102. The Oxford Dictionary of English Idioms. URL: <https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780199543793.001.0001/acref-9780199543793?btog=chap&hide=true&page=2&pageSize=20&skipEditions=true&sort=titlesort&source=%2F10.1093%2Facref%2F9780199543793.001.0001%2Facref-9780199543793>

103. Tristá Pérez A. M. Fraseología y contexto. Cuba: Ciencias Sociales, 1988. 195 p.

104. Watts V. The Cambridge Dictionary of English Place-Names: Cambridge University Press, 2010. P. 716

105. Weinreich U. Explorations in semantic theory. URL: <https://philpapers.org/rec/WEIEIS>

106. Whorf B. L. Language, Thought and Reality : Selected Writings of Benjamin Lee Whorf. N. Y. : Wiley, 2006.

107. Zuluaga A. Sobre las funciones de los fraseologismos en los textos. *Paremia*. 1997. P. 631-640.

II. Джерела ілюстративного матеріалу

108. БАУФС – Англо-український фразеологічний словник [уклад. К. Т. Баранцев. 2-е вид., випр.]. Київ : Знання, КОО, 2005. 1056 с.

109. ЯТСУ – Янко М. П. Топонімічний словник України. Словник-довідник. Київ : Знання, 1998.

III. Довідкова література

110. Єрмоленко С. Я. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів. Київ : Либідь, 2001. 224 с.

111. Кунин А. В. Англо-русский фразеологический словарь. 3-е изд., стереотип. Москва : Русский язык, 2001. 403 с.

112. Літературознавчий словник-довідник [за ред. Р. Гром'яка, Ю. Коваліва, В. Теремка]; 2-е видання, виправлене і доповнен. Київ : Академія, 2006. 752 с.

113. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава, 2010. 844 с.

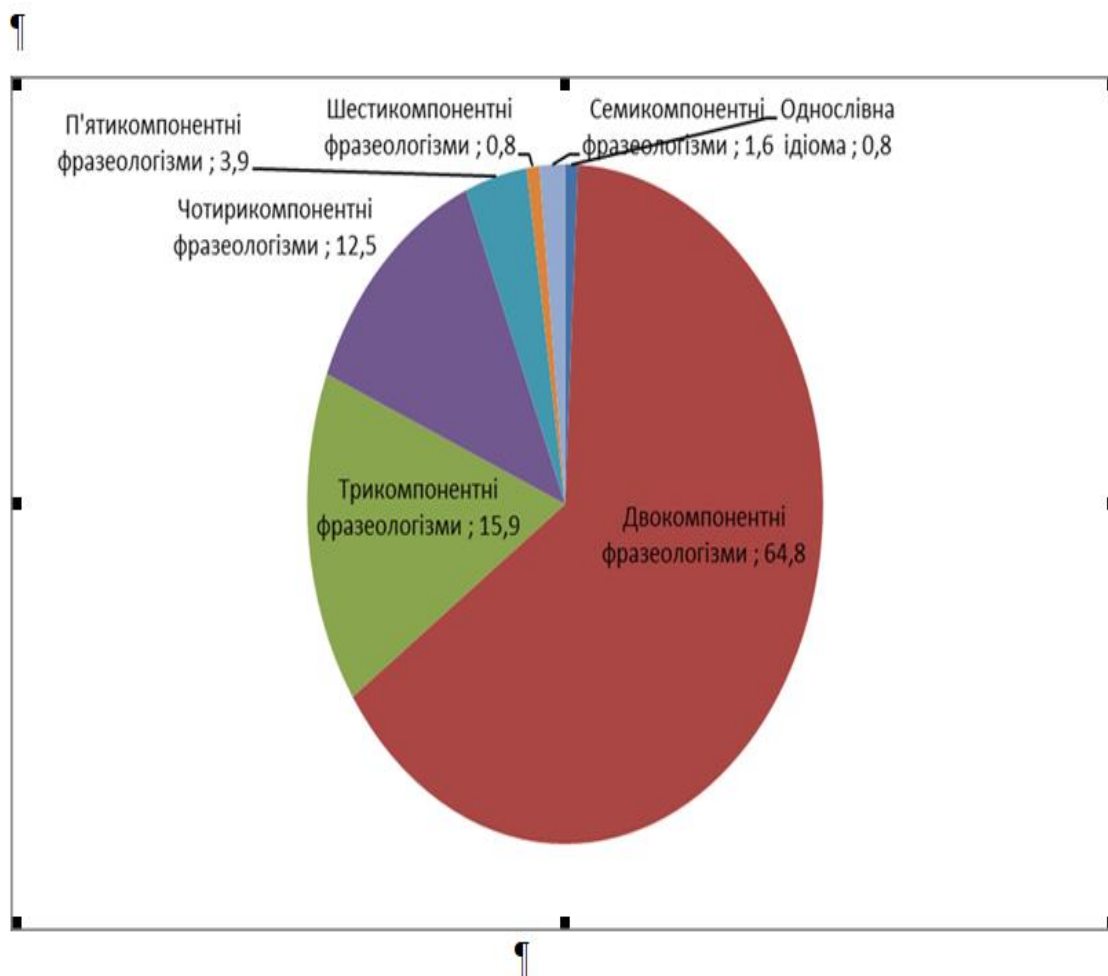
114. Словник фразеологізмів української мови [укл. : В. М. Білоноженко та ін.]. Київ : Наукова думка, 2008. 1104 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Структурно-морфологічний аналіз фразеологічних одиниць з
топонімічним компонентом

№	Вид	Модель	Приклад
1.	I. Однослівна ідіома (1 од., 0,8%)	абревіатура	<i>ABC</i>
2.	II. Двокомпонентні фразеологізми (83 од., 64,8%)	«N + Num.» (1 од., 0,8%); «Adj. + N» (82 од., 63,3%).	<i>Arcades ambo</i> <i>Arabian bird</i>
3.	III. Трикомпонентні фразеологізми (20 од., 15,9%)	«V + Adj. + N» (1 од., 0,8%); «N + Prep. + N» (15 од., 11,7%); «Prep. + Adj. + N» (1 од., 0,8%); «Adj. + Adj. + N» (3 од., 2,3%).	<i>to take French leave</i> <i>playground of Europe</i> <i>at the Greek calends</i> <i>Blue Law State</i>
4.	IV. Чотирикомпонентні фразеологізми (16 одиниць, 12,5%)	«V + N + Adv. + Num.» (1 од., 0,8%); «V + Prep. + Adj. + N» (1 од., 0,8%); «N + Prep. + N + N» (1 од., 0,8%); «N + V + V + N» (1 од., 0,8%); N + Prep. + Adj. + N» (3 од., 2,3%); «N + Prep. + Num. + N» (2 од., 0,8%); «Adj. + N + Prep. + N» (7 од., 5,5%).	<i>put Yorkshire over one</i> <i>to assist in the French sense</i> <i>prince of Wales' feather</i> <i>Dutch have captured Holland</i> <i>City of Brotherly Love</i> <i>City of Magnificent Distances</i> <i>Gate City of the South</i>
5.	V. П'ятикомпонентні фразеологізми (5 од., 3,9%)	«V + Pron. + Part. + Prep. + N» (1 од., 0,8%); «N + P _{II} + Prep + N + N» (1 од., 0,8%); «Adj. + N + Prep. + N + N» (2 од., 0,8%); «Prep. + N + Prep. + N + V» (1 од., 0,8%).	<i>whisper it not in Gath</i> <i>ark rested on Mt. Ararat</i> <i>Old Lady in Threadneedle Street</i> <i>when Dover and Calais meet</i>
6.	VI. Шести-компонентні фразеологізми	«V + Pron. + Part. + Prep. + N + N» (1 од., 0,8%).	<i>tell it not in Bond Street</i>
7.	VII. Семикомпонентні фразеологізми (2 одиниці, 1,6%)	«V + Pron. + Part. + Prep. + Adj. + N + N» (1 од., 0,8%); «Conj. + Prep. + N + V + Conj. + N + V» (1 од., 0,8%).	<i>tell it not on St. James's pavement</i> <i>when at Rome, do as the Romans do</i>

Додаток Б

Класифікація фразеологічних одиниць за топонімічним компонентом

№	Вид	Топонімічний компонент	Приклад
1.	I. Фразеологізми, що містять топонімі-ороніми (2 од., 1,6%)	1.1. Назви гір та пагорбів (1 од., 0,8%); 1.2. Назви боліт (1 од., 0,8%).	<i>ark rested on Mt. Ararat</i> <i>Serbonian bog</i>
2.	II. Фразеологізми, що містять назви сторін та частин світу (4 од., 3,1%)	2.1. Назви частин світу (3 од., 2,3%); 2.2. Назви сторін світу (1 од., 0,8%).	<i>Queen of the West</i> <i>garden of the West</i>
3.	III. Фразеологізми, що містять топонімі-ойконіми (25 од., 19,5%)	3.1. Комоніми (2 од., 1,6%) 3.2. Полісоніми (23 од., 18%).	<i>wise man of Gotham</i> <i>Balaclava helmet</i>
4.	IV. Фразеологізми, що містять топонімі-хороніми (66 од., 51,6%)	4.1. Назви частин країн (34 од., 26,6%); 4.2 Назви країн (29 од., 22,7%). 4.3. Назви вигаданих або міфічних країн (3 од., 2,3%).	<i>Scotch hands</i> <i>Chinese tumbler</i> <i>Islands of the Blessed</i>
5.	V. Фразеологізми, що містять топонімі-гідроніми	5.1. Лімоніми (1 од., 0,8%); 5.2. Потамоніми (4 од., 3,1%).	<i>Lake School</i> <i>Father of Rivers</i>
6.	VI. Фразеологізми, що містять мікротопоніми та урбаноніми (9 од., 7%)	<i>White House;</i> <i>Old Lady in Threadneedle Street Big Ben;</i> <i>tell it not in Bond Street;</i> <i>tell it not on St. James's pavement.</i>	
7.	VII. Фразеологізми із комбінацією різних топонімів (16 од., 12,5%)	7.1. Хоронім + оронім (3 од., 2,3%); 7.2. Хоронім + лімонім (1 од., 0,8%); 7.3. Хоронім + урбанонім (1 од., 0,8%); 7.4. Ойконім + урбанонім або мікротопонім (3 од., 2,3%); 7.5. Ойконім + назва сторін світу (3 од., 2,3%); 7.6. Ойконім + оронім (3 од., 2,3%); 7.7 Ойконім + гідронім (3 од., 2,3%).	<i>Bayou State</i> <i>Lake Slate</i> <i>Lombard Street to a China orange</i> <i>City of Magnificent Distances</i> <i>Gate City of the South</i> <i>City of the Seven Hills</i> <i>Queen City of the Lakes</i>

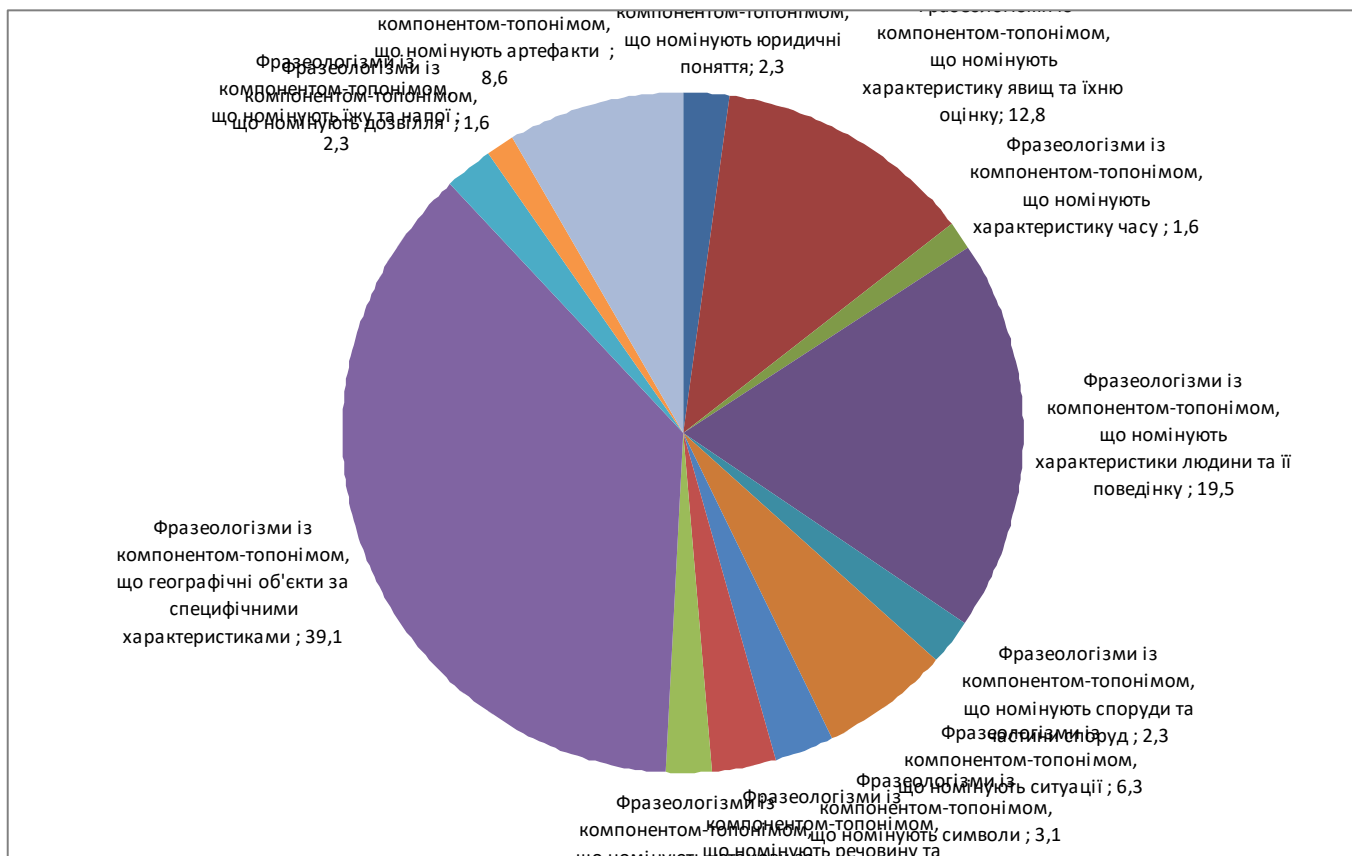
Класифікація ФО з топонімічним компонентом за семантичним значенням

№	Вид	Семантичне значення	Приклад
1.	I. Фразеологізми із компонентом-топонімом, що номінують юридичні поняття (3 од., 2,3%)	<i>Scotch verdict</i> буквально: «шотландський вердикт», у значенні «виправдний вирок»; <i>Roman peace</i> буквально: «римський мир» у значенні «мир між переможеними країнами, що ввійшли до складу Римської Імперії»;	
2.	II. Фразеологізми із компонентом-топонімом, що номінують характеристику явищ та їхню оцінку (10 од., 12,8%)	2.1. Фразеологізми, що номінують культурні феномени (1 од., 0,8%), 2.2. Фразеологізми, що номінують релігійні феномени (1 од., 0,8%), 2.3. Фразеологізми, що номінують погодні явища (2 од., 1,6%), 2.4. Фразеологізми, що номінують оцінку явищ (6 од., 4,7%),	<i>Lake School</i> буквально: «озерна школа», у значенні «школа поетів-романтиків XIX ст.» <i>Islands of the Blessed</i> «острови блаженних» у значенні «притулок праведників після смерті» <i>London particular</i> буквально: «Лондонська особливість» у значенні «лондонський туман»: <i>American hotel</i> буквально: «американський готель», у значенні <готель> з обов'язковим пансіоном
3.	III. Фразеологізми із компонентом-топонімом, що номінують характеристику часу (2 од., 1,6%)	<i>at the Greek calends (або kalends)</i> буквально: «до грецьких календ» у значенні «дуже довго», «ніколи»; <i>when Dover and Calais meet</i> буквально: «коли зустрінуться Дувр і Кале», у значенні «ніколи», обидві із негативною конотацією.	
4.	IV. Фразеологізми із компонентом-топонімом, що номінують характеристики людини та її поведінку (25 од., 19,5%)	4.1. Фразеологізми, що номінують поведінку людини (14 од., 10,9%), 4.2. Фразеологізми, що номінують спорідненість та сімейні стосунки (3 од., 2,3%), 4.3. Фразеологізми, що номінують моральні і когнітивні якості людини (4 од., 3,1%), 4.4. Фразеологізми, що зовнішність людини та її частини тіла (2 од., 1,6%), 4.5. Фразеологізми, що номінують емоційний стан людини (1 од., 0,8%), 4.6. Фразеологізми, що характеризують людину як таку (1 од., 0,8%).	<i>Parthian arrow</i> буквально: «парфянська стрела» у значенні «влучна репліка, яку зберігають під кінець» <i>Welsh uncle</i> буквально: «уельський дядько», у значенні «двоюрідний брат батька або матері дальній родич» <i>Philadelphia lawyer</i> буквально: «філадельфійський адвокат», у значенні «людина з гострим розумом пройдисвіт» <i>Dutch pink</i> буквально: «голландський рожевий», у значенні «кров» <i>Dutch comfort</i> буквально: «голландський комфорт», у значенні «слабка втіха» <i>Arcades ambo</i> буквально: «обидва з Аркаде», у значенні «дві людини з однаковими смаками, люди одного складу»

5.	V. Фразеологізми із компонентом-топонімом, що номінують споруди та частини споруд (3 од., 2,3%)	<i>French roof</i> буквально: «французький дах», у значенні «мансарда» <i>French window</i> буквально: «французьке вікно», у значенні «вікно, що доходить до підлоги»; <i>Venetian mast</i> буквально: «венетіанська щогла», у значенні «різнокольорова щогла, якою прикрашають вулиці».
6.	VI. Фразеологізми із компонентом-топонімом, що номінують ситуації (8 од., 6,3%)	<i>enough to puzzle a Philadelphia lawyer</i> буквально: «задача для філадельфійського адвоката», у значенні «складна та заплутана справа».
7.	VII. Фразеологізми із компонентом-топонімом, що номінують символи (4 од., 3,1%)	<i>Big Ben</i> буквально: «Великий Бен» у значенні «годинник на будинку англійського парламенту».
8.	VIII. Фразеологізми із компонентом-топонімом, що номінують речовину та сировину (4 одиниці, 3,1%),	<i>French chalk</i> буквально: «французька крейда», у значенні «тальк».
9.	IX. Фразеологізми із компонентом-топонімом, що номінують установи за специфічними характеристиками (3 од., 2,3%),	<i>White House</i> буквально: «білий дім», у значенні «резиденція Президента США»; <i>Old Lady in Threadneedle Street</i> , буквально: «стара леді з Треднілд-стріт, у значенні «англійський банк»; <i>Lombard Street</i> буквально: «Ломбард-стріт» у значенні «фінансовий центр Англії».
10.	X. Фразеологізми із компонентом-топонімом, що номінують географічні об'єкти за специфічними характеристиками (50 од., 39,1%)	<i>Father of Rivers (про Ніл)</i> . буквально: «батько річок» у значенні «Ніл»; <i>Father of Waters</i> буквально: «батько вод» у значенні «Ніл»; <i>Father of Rivers (про Міссісіпі)</i> буквально: «батько річок» у значенні «Міссісіпі».
11.	XI. Фразеологізми із компонентом-топонімом, що номінують їжу та напої (3 од., 2,3%)	<i>Dutch heat</i> буквально: «голландське частування», у значенні «випивка у складчину» із позитивною конотацією; <i>Welsh rabbit</i> буквально: «уельський кролик», у значенні «грінки з сиром»; <i>Scotch broth</i> буквально: «шотландський бульон» у значенні «перловий суп».
12.	XII. Фразеологізми із компонентом-топонімом, що номінують дозвілля (2 од., 1,6%)	<i>London season</i> буквально: «Лондонський сезон» у значенні «час пожвавлення розваг лондонської знаті»; <i>Roman holiday</i> буквально: «римські канікули» у значенні «розвага за рахунок страждань інших»;

13.	XIII. Фразеологізми із компонентом-топонімом, що номінують артефакти (11 од., 8,6%)	13.1. Фразеологізми, що номінують ювелірні вироби (2 од., 2,3%), 13.2. Фразеологізми, що номінують побутові речі (4од., 4,6%), 13.3. Фразеологізми, що номінують одяг та його елементи (4 од., 3,1%), 13.4. Фразеологізми, що номінують іграшки (1 од., 0,8%),	<i>Dutch gold</i> буквально: «голландське золото», у значенні «несправжнє золото мідна фольга»; <i>Venetian pearl</i> буквально: «венеціанська перлина», у значенні «штучна перлина» <i>Scotch hands</i> буквально: «шотландські руки», у значенні «двійка лопаток для розрізання і накладання масла»; <i>Chinese collar</i> буквально: «китайський комір», у значенні «стоячий комір»; <i>Chinese tumbler</i> буквально: «китайський акробат», у значенні «іван-покиван»;

Лексико-семантичні групи ФО із топонімами, %

**Фразеологізми із топонімічним компонентом, перекладені повними
та частковими еквівалентами**

№ з/п	Спосіб перекладу	Англійський фразеологізм	Український еквівалент або аналог
1.	I. Переклад повним еквівалентом	<i>at the Greek calends (або kalends)</i>	<i>до грецьких календ</i>
2.		<i>City of the Seven Hills</i>	<i>місто на семи пагорбах</i>
3.		<i>Parthian arrow</i>	<i>парфянська стріла</i>
4.		<i>Roman bird</i>	<i>римський птах</i>
5.		<i>Roman holiday</i>	<i>римські канікули</i>
6.		<i>Roman nose</i>	<i>римський ніс</i>
7.	II. Переклад частковим еквівалентом	<i>Land of Nod</i>	<i>сонне царство</i>
8.		<i>London particular</i>	<i>Лондонський туман</i>
9.		<i>Roman peace</i>	<i>римська угода</i>
10.	III. Переклад відносним еквівалентом	<i>Arabian bird</i>	<i>пташине молоко</i>
11.		<i>Arabian nights</i>	<i>казка про білого бичка</i>
12.		<i>ark rested on Mt. Ararat</i>	<i>ноєв ковчег</i>
13.		<i>Chinese tumbler</i>	<i>іван-покиван</i>
14.		<i>Dutch have captured Holland</i>	<i>відкрив Америку!</i>
15.		<i>French leave</i>	<i>піти по-англійськи</i>
16.		<i>Greek gift</i>	<i>троянський кінь</i>
17.		<i>Islands of the Blessed</i>	<i>Царство Небесне</i>
18.		<i>Scotch boot</i>	<i>іспанський чобот</i>
19.		<i>Scotch marriage</i>	<i>жити на віру</i>
20.		<i>to take French leave</i>	<i>піти по-англійськи</i>
21.		<i>when at Rome, do as the Romans do</i>	<i>між який народ попадеш, того й шапку надівай</i>
22.	IV. Переклад фразеологічними аналогами	<i>Arcades ambo</i>	<i>одного тіста киши</i>
23.		<i>Dutch comfort</i>	<i>могло бути і гірше</i>
24.		<i>Dutch concert</i>	<i>одне до ліса, а друге до біса</i>
25.		<i>Dutch courage</i>	<i>п'яний і в вогонь полізе</i>
26.		<i>Dutch gold</i>	<i>блищить, як золото, а всередині болото</i>
27.		<i>Dutch reckoning</i>	<i>гамбурзький рахунок</i>
28.		<i>enough to puzzle a Philadelphia lawyer</i>	<i>сам чорт спіткнеться</i>
29.		<i>Lombard Street to a China orange</i>	<i>як свиня на коня</i>
30.		<i>man of Gotham</i>	<i>розумний, як Беркові штани</i>
31.		<i>Philadelphia lawyer</i>	<i>великий дурисвіт (шахрай)</i>

32.	<i>Punica Tides</i>	<i>троянський кінь</i>
33.	<i>put Yorkshire over one</i>	<i>Роззув молодця із чобіт в постоли.</i>
34.	<i>Scotch broth</i>	<i>суп зі шрапнеллю</i>
35.	<i>Scotch cousin</i>	<i>сьома вода на киселі</i>
36.	<i>Scotch verdict</i>	<i>виправдний вирок</i>
37.	<i>Serbonian bog</i>	<i>і тут боляче, і там гаряче</i>
38.	<i>tell it not in Bond Street</i>	<i>не виносити сміття з хати</i>
39.	<i>tell it not on St. James's pavement</i>	<i>не виносити сміття з хати</i>
40.	<i>to assist in the French sense</i>	<i>надавати моральну підтримку</i>
41.	<i>ultima Thule</i>	<i>крайня межа</i>
42.	<i>Welsh uncle</i>	<i>дідового сусіда молотники</i>
43.	<i>when Dover and Calais meet</i>	<i>як рак на на дуба вилізе та й свисне</i>
44.	<i>whisper it not in Gath</i>	<i>не виносити сміття з хати</i>
45.	<i>wise man of Gotham</i>	<i>розумний, як Беркові штани</i>

**Фразеологізми із топонімічним компонентом,
відтворені нефразеологічним перекладом**

№ з/п	Спосіб перекладу	Англійський фразеологізм	Український еквівалент або аналог
1.	Калькування	<i>Black Belt</i>	<i>Чорна зона</i>
2.		<i>British lion</i>	<i>Британський лев</i>
3.		<i>City of Magnificent Distances</i>	<i>місто великих проспектів</i>
4.		<i>City of the Angels</i>	<i>місто ангелів</i>
5.		<i>French window</i>	<i>французьке вікно</i>
6.		<i>Lake School</i>	<i>озерна школа</i>
7.		<i>London season</i>	<i>Лондонський сезон</i>
8.		<i>prince of Wales' feather</i>	<i>перо принца Уельського</i>
9.		<i>Provisions of Oxford</i>	<i>Оксфордські провізії</i>
10.		<i>White House</i>	<i>білий дім</i>
11.	Транскрибування та транслітерація	<i>Lombard Street</i>	<i>Ломбард-Стріт</i>
12.		<i>Big Ben</i>	<i>Біг Бен</i>
13.	Модуляція	<i>Puritan City</i>	<i>Бостон</i>
14.		<i>Badger State</i>	<i>штат Вісконсін</i>
15.		<i>battle-field of Europe</i>	<i>Голандія</i>
16.		<i>Bay State</i>	<i>штат Массачузет</i>
17.		<i>Bayou State</i>	<i>штат Міссісіпі</i>
18.		<i>Bear State</i>	<i>штат Арканзас</i>
19.		<i>Beau town</i>	<i>Бостон</i>
20.		<i>Blizzard State</i>	<i>штат Північна Дакота</i>
21.		<i>Blue Law State</i>	<i>штат Коннектикут</i>
22.		<i>Blue-Grass State</i>	<i>штат Кентукі</i>
23.		<i>City of Brotherly Love</i>	<i>місто Філадельфія</i>
24.		<i>City of Monuments</i>	<i>місто Балтимор</i>
25.		<i>City of Notions</i>	<i>Бостон</i>
26.		<i>City of the Golden Gate</i>	<i>місто Сан-Франциско</i>
27.		<i>Crescent City</i>	<i>Новий Орлеан</i>
28.		<i>Father of Rivers</i>	<i>річка Міссісіпі</i>
29.		<i>Father of Rivers (про Ніл).</i>	<i>Ніл</i>
30.		<i>Father of Waters</i>	<i>Ніл</i>
31.		<i>Forest City "місто-ліс"</i>	<i>Клівленд</i>
32.		<i>Freestone State</i>	<i>штат Коннектикут</i>
33.		<i>garden of the West</i>	<i>штат Іллінойс та Канзас</i>
34.		<i>Garden State</i>	<i>штат Канзас</i>
35.		<i>Gate City of the South</i>	<i>Атланта</i>
36.		<i>Gate City of the West</i>	<i>Пенсильванія</i>

37.		<i>Golden State</i>	<i>штат Каліфорнія</i>
38.		<i>Great Father</i>	<i>річка Міссісіпі</i>
39.		<i>Green Mountain State</i>	<i>штат Вермонт</i>
40.		<i>Jayhawker State</i>	<i>штат Канзас</i>
41.		<i>Lake Slate</i>	<i>штат Мічиган</i>
42.		<i>Mudcat State</i>	<i>штат Міссісіпі</i>
43.		<i>Nutmeg State</i>	<i>штат Коннектикут</i>
44.		<i>Old Bay State</i>	<i>штат Массачузет</i>
45.		<i>playground of Europe,</i>	<i>Швейцарія</i>
46.		<i>Prairie State</i>	<i>штат Іллінойс</i>
47.		<i>Quaker City</i>	<i>місто Філадельфія</i>
48.		<i>Queen City of the Lakes</i>	<i>місто Буффало</i>
49.		<i>Queen City of the Mississippi</i>	<i>місто Сент-Луїс</i>
50.		<i>Queen City of the Pacific</i>	<i>Сан-Франциско</i>
51.		<i>Queen City of the West</i>	<i>Цинциннаті</i>
52.		<i>Queen of the West</i>	<i>Цинциннаті</i>
53.		<i>Squatter State</i>	<i>штат Канзас</i>
54.		<i>Sucker State</i>	<i>штат Іллінойс</i>
55.		<i>Sunflower State</i>	<i>штат Канзас</i>
56.		<i>Wolverine Slate</i>	<i>штат Мічиган</i>
57.	Синтаксична заміна	<i>Balaclava helmet</i>	<i>балаклава</i>
58.		<i>China bark</i>	<i>хіна</i>
59.		<i>Dutch pink</i>	<i>кров</i>
60.		<i>French chalk</i>	<i>тальк</i>
61.		<i>French roof</i>	<i>мансарда</i>
62.		<i>Peruvian bark</i>	<i>хіна</i>
63.		<i>Russian leather</i>	<i>юхта</i>
64.		<i>Scotch mist</i>	<i>мрячка</i>
65.		<i>Venetian blind</i>	<i>жалюзі</i>
66.	Цілісна трансформація та описовий переклад	<i>ABC</i>	<i>дешевий ресторан в Лондоні</i>
67.		<i>American hotel</i>	<i>готель з обов'язковим пансіоном</i>
68.		<i>American plan</i>	<i>готель з обов'язковим пансіоном</i>
69.		<i>Arkansas toothpick</i>	<i>довгий мисливський ніж</i>
70.		<i>Bad Lands</i>	<i>неродючі області на заході США</i>
71.		<i>British warm</i>	<i>коротка тепла шинель</i>
72.		<i>Chinese collar</i>	<i>стоячий комір</i>
73.		<i>Dutch bargain</i>	<i>угода, яку уклали за пляшкою вина</i>
74.		<i>Dutch defense</i>	<i>удавана оборона</i>

75.		<i>Dutch feast</i>	<i>господар напився першим</i>
76.		<i>Dutch heat</i>	<i>випивка у складчину</i>
77.		<i>garden of England</i>	<i>південні райони Англії</i>
78.		<i>Old Lady in Threadneedle Street,</i>	<i>англійський банк</i>
79.		<i>Scotch hands</i>	<i>двійка лопаток для розрізання і накладання масла</i>
80.		<i>Venetian mast</i>	<i>різнокольорова щогла, якою прикрашають вулиці'</i>
81.		<i>Venetian pearl</i>	<i>штучна перлина</i>
82.		<i>Welsh rabbit</i>	<i>грінки з сиром</i>
83.		<i>Welsh wig</i>	<i>шерстяний головний убір, який щільно облягає голову</i>

Квантитативний аналіз для визначення частотності способів перекладу ФО із топонімами

